

Karabeg, Soraja Karabeg, Sutka Karabeg i njen sin Dino koji ima dvije godine, te Sihanuk Karabeg. Po dolasku do jedne od kuća u Mavrakovoj ulici, pored Antuna Lučića i Ivica Dilbera, tu su bili njegov brat, sin mu s nadimkom "Đona" i izvjesni Mladen, znam da je rođen 1968. godine. Svi su bili uniformisani i naoružani. Kada smo ušli u tu kuću tu su bili i Josipa, zaposlena u apoteci, zatim Ljuba Dilber, i žene Stojana Sučića i njegovog brata. Uveli su nas u kuću i smjestili, te rekli da nam se ništa neće desiti i da ćemo se svojim kućama vratiti kada prestanu sukobi. Sve se ovo dešavalo 20.07.1993. Tog dana je stalno granatirana kuća Fehke Velagić u koju su se sklonile civilne osobe. Čula sam kada je Antun Lučić iz kruga "*Mlinpeka*" pozivao Fehka Velagić i ostale da se predaju, dajući im ultimatum od pet sati. Tada mu je govorio da pusti žene i djecu, na što je Fehko pristao. Međutim, kada su žene i djeca počeli izlaziti iz podruma Fehkine kuće, sa objekata "*Mlinpeka*" na njih je otvorena paljba. Poslije toga, Antun Lučić se vratio u kuću gdje smo bili govoreći u našem prisustvu da tenk silazi "Zelenim putem", da će definitivno gađati samo tu kuću, i da će svi izginuti. Tog istog dana, u noćnim satima, Ivica Dilber je otišao, kako je rekao, na motel "*Akvarijum*", da obavijesti svoje pretpostavljene o tome da smo mi smješteni kod njih, i da ćemo tu ostati do okončanja sukoba.

Međutim, 21.07.1993, oko 11, 00 sati, u kuću gdje smo bili upadaju tri naoružana vojna policajca HVO-a, od kojih mi je poznat Željko Pavić iz naselja Karadže, i izvjesni "Paja" iz naselja Čaušlije. Čula sam da se družio s licem koje se preziva "Lozić" z. "Dolin". Nastupili su agresivno govoreći "gdje su balije" nakon čega nas prisutne žene pokušavaju zaštititi. Oni agresivnost usmjeravaju i prema njima. Vojni policajci govore da su došli po nas da nas vode u Motel. Kada su sa sobom povelili Huseina Karabega zv. "Seno", Saniju, Soraju, Sutku i njenog sina, te Sihanuka, nisu im dozvolili da sa sobom ponesu bilo šta od stvari. Huseinu nisu dozvolili da ponesu ni lijekove, govoreći mu "crkni balijo".

Otac i ja smo u prvo vrijeme bili ostali u toj kući. Međutim, kada su se ubrzo pojavili Antun Lučić i Ivica Dilber, izrazili smo želju da ni mi ne ostanemo, plašeći se da će se bojovnici vratiti i ubiti nas. Zato

smo i tražili da nas neko odvede do Motela. Nakon toga nas je poveo u tom pravcu Ivica Dilber. Imenovani nas je poveo kroz krug "Mlinpeka", a potom kroz Crničku ulicu u kojoj susrećemo Antu Renjića, koji, kada sam mu rekla "dobar dan", nije ništa odgovorio.

Kako smo išli prečicom, to smo se u blizini Motela spojili sa ostalim koje je poveo Željko Pavić i ostala dva vojna policajca. Vojni policajci nas uvode u objekat motela, tačnije u TV salu, gdje nas pretresa Pavković zv. "Tiki" (stric mu radio u "Penzionerskom"). Mog oca i Sihanuka bojovnici odvođe od nas u jednu od soba, gdje ih je, kako mi je kasnije pričao otac, jedan od bojovnika zastrašivao, naizmjenično usmjeravajući u predio njihovih glava pištolj. Nas nakon pretresa odvođe u jednu od soba da vidimo dva njihova poginula bojovnika. Poslije ovoga, odvođe nas u podrumske prostorije gdje nas zatvaraju. Pet minuta po tom u zatvor dovode mog oca i amidžu Huseina, te Sihanuka. Prilikom ulaska u zatvor zaplakao je Sutkin sin Dino, što je Željko Pavić prokomentarisao riječima "šuti balinče". Kada sam se malo privikla na podrumske prostorije, zapažam još zatvorenih ljudi. Kada sam malo bolje pogledala uočila sam Abdulaha Bevrnju, Bahrudina Šeremeta i čovjeka po nadimku "Počka", čija su lica bila deformisana, od, kako su nam rekli, batinanja od strane bojovnika. Nakon izvjesnog vremena u prostoriju gdje smo bili zatvoreni ponovo je ulazio Željko Pavić i još jedan bojovnik, koji su nas verbalno provocirali. Tada odvođe i Sutku i njeno dijete sa sobom, a mene, Soraju i Zlatu pozivaju da idemo čistiti, što i činimo. Tada sam zapazila i mlađeg bojovnika koji se preziva Pocrnja. Iz naselja je Vrpeć. Kada smo počistile sve što nam je rečeno, Željko Pavić nas vodi u kuhinju da jedemo, kada prvi put tu zapažam kuharicu Džemku i Luciju zv. Luca iz Crniča. Džemka je na sebi imala maskirne hlače, a poznanto mi je da je posjedovala i iskazanicu HVO-a. Mogu izjaviti da se imenovana za cijelo vrijeme našeg zatočeništva prema nama odnosila vrlo korektno. Valjda je iz straha u prisustvu bojovnika psovala i govorila protiv Muslimana. Iskazivala je i strah za svoju sudbinu, govoreći da će, u slučaju povlačenja HVO-a, bježati sa njima.

Kada smo jele zatražile smo od Pavića da nas odvede do Sutke što je on i učinio. Odveo nas je u sobu na spratu gdje smo zatekli preplašenu Sutku. Nakon kraćeg zadržavanja i razgovora sa Sutkom, Željko Pavić nas ponovo vodi u TV salu. Tada, bilo je oko 16.00 sati, u salu ulaze dva bojovnika sa šljemom na glavi. Jednog od njih sam odranije poznavala iz viđenja, jer sam ga zapazila i prije rata kao konobara u ugostiteljskom objektu koji su držali Udiljci. Kasnije mi je Sutka kazala da se taj bojovnik zove Josip Kovačević zv. "Koča", a za drugog sam saznala da mu je nadimak "Tarzo". Po ulasku u TV salu ta dvojica bojovnika su skočili na mene i Soraju, a zatim nam stavljaju nož pod grlo i prijete puškomitraljezom, tražeći od nas da kažemo ko je ubio Vučka. Uporno smo na njihova pitanja odgovarale da nam oko toga nije ništa poznato, u šta nisu vjerovali, te su nas odveli na sprat Motela. U jednu od soba su najprije uveli mene. Naredili mi da sjednem i kad sam to učinila do mene je sjeo bojovnik "Tarzo", dok je "Kočo" stajao. U sobi je u fotelji preko puta mene sjedio bojovnik u crnoj uniformi, visine oko 165 cm, tamnije puti, razvijen, izbrijane glave, starosne dobi oko 23 godine. Pita me znam li ja ko je on, a zatim govori da ga zovu "Šintor", te znam li ja šta to znači. "Tarzo" traži od mene da pričam šta su "balije kroz istoriju radile hrvatskim ženama", a ja na ovo i sva druga pitanja ne odgovaram. Nakon toga, po naredbi "Tarze", u sobu uvode i Soraju i Zlatu. Kada su ih uveli u sobu svaku od nas ponaosob pitaju da li smo nevine, a "Tarzo" se obraća Zlati pitanjem "je li ti ono prošlo, treba li ti vata" vjerovatno aludirajući na njen mjesečni ciklus. Tada sam ja počela da plačem te nas ponovo vraćaju u zatvor.

Znam da je tog dana moja strina Sanija Karabeg, kako mi je kasnije ispričala, od strane Tome Čovića upućena prema naselju Vrbanja, sa porukom koju je otkucio na mašini da se predaju svi ostali civili. Rekao joj je pri polasku iz Motela da se ne vraća živa ako sa sobom iz kuće ne dovede sve preostale civile. Po povratku iz sobe gdje smo maltretirane u zatvoru sam zatekla Hidajeta Imširpašić, te starije osobe Minku i Mehu iz Mostara, a koje je dovela moja strina po Čovićevoj naredbi.

Zaboravila sam istaći da sam na povratku iz kuhinje ispred ulaza u objekat Motela zapazila muškarca u civilnoj odjeći, kasnije sam saznala da je iz Turbeta. Taj mladić je ležao na tlu, bio je krvav od rane koju je zadobio prilikom prisilnog kopanja rovova. Ranjen je u zglob noge, a tom prilikom više bojovnika, koliko se sjećam bila su trojica, psuju mu "balijsku majku" i šutiraju po svim dijelovima tijela govoreći što nije ostao braniti Turbe.

Istog dana, dakle 21.07. 1993., oko 20.00 sati, bojovnici u zatvor dovode muškarce koji su bili na kopanju rovova. Tada se prvi put susrećem sa odranije mi poznatim rahmetli Selmirom Šehićem. Znam da on nije bio vojno angažovan i bio je u civilnoj odjeći. Bio je pretučen od strane bojovnika, a iz razgovora s njim saznala sam da je zatvoren već 4-5 dana, te da je svakodnevno fizički maltretiran. Prilikom susreta mi je rekao da je krv na betonu prostorije njegova. Tog dana, dakle 21.07.1993. HVO je zauzeo naselje Vrpeć i bojovnici su to proslavljali povicima "Tuđmane dođi na kafu u Bugojno, ne trebaš je piti u Zagrebu". Po osvajanju Vrpeći bojovnici su u zatvor doveli i tri malodobna dječaka iz Kordića, koje su izvodili na hodnik i tukli, tražeći da im kažu ko je na topovima Armije R BiH. Tog su dana bojovnici pljačkali i donosili iz muslimanskih kuća vrijednije stvari i robu, a između ostalih zapazila sam da je opljačkanu robu donosio i Milijan Kolak. Istoga dana, oko 23.00 sata, pojavio se u zatvoru Pavković zv. "Tiki. Izvadio je pištolj i govorio nam da je on iz Goruše te da ćemo biti gotovi kada on bude "radio", te da je on upravnik zatvora. Tom prilikom je zatvorenika koji se preziva Basara udario pendrekom. Napominjem da je tog dana bojovnik Dragan Glavaš zv. "Geca", rođen 1968. godine, bio nastanjen u naselju Čaušlije, napravio spisak svih zatočenih osoba.

Dana 22.07.1993. ponovno smo Soraja i ja vođene na čišćenje prostorija. Kada smo vraćene u zatvor došao je Nenad Gavranović, koji mi je rekao da mu predam svoje zlato jer će se oduzimati od svih zatvorenika, te da će mi ga on sačuvati. Ja sam mu predala zlato koje sam kod sebe imala. Moram reći da je ispunio obećanje i prije nego smo razmijenjeni vratio mi sve što sam mu dala na čuvanje. Inače, tog dana

bojovnici su od svih zatočenika oduzeli, odnosno opljačkali svo zlato, novac i druge vrijedne predmete. Pljačku su izvršili bojovnici koji se prezivaju Udovčić, braća. Poznato mi je da su sinovi Ivica i Mire, a to isto učinio i njihov rođak Pero. Istakla bih i to da su vrlo često, gotovo svakih deset minuta u zatvor ulazili Nenad Gavranović (crn, fizički nabijen momak, sa privjeskom u vidu krsta u uhu) i Željko Pavić. Vidjela sam da je jedne prilike Pavić nakon verbalnog provociranja pendrekom po glavi udario zatvorenika koji se preziva Basara.

Kada smo tog dana otišle Soraja i ja do sobe u kojoj je bila Sutka zatekli smo Tomu Čovića, koji nam je rekao da se ne moramo vraćati u zatvor i da možemo ostatu sa Sutkom, što smo prihvatile. U sobi je zajedno s nama spavao bojovnik Ivica Lozić, koji je imao korektan odnos. Jednog dana u našu sobu je došao bojovnik za kojeg mi je Sutka rekla da se zove "Kočo", koji je Sutki rekao da ide u kuhinju, što je učinila. Sutkino malodobno dijete je spavalo, "Kočo" je legao na krevet, a zatim mi se obratio riječima "došao sam da te potucam". Takođe, pitao me da li sam nevinna, a zbog tih provokacija ja počinjem da plačem i da se tresem. Sutkino dijete se u međuvremenu budi i plače, nakon čega "Kočo" napušta sobu.

Jedne noći (datum se ne sjećam) u našu sobu dolaze Kristijan Pocrnja i bojovnik za kog znam da se preziva Krajina i da je iz naselja Čaušlije. Krajina govori Kristijanu da ide, a kada je Kristijan izišao kraće vrijeme nas posmatra, da bi se potom nasmijao, rekao da nam neće ništa i izašao iz sobe. Istu večer oko 22.00 sata, Krajina lupa na vrata i zahtijeva od Ivica Lozić koji je bio u našoj sobi, da mu otvori. Ivicu ubjeđuje da ga pusti u sobu, govoreći da smo "balinke" i zbog čega nas štiti. Ivica uspijeva da ga obuzda, međutim, Krajina dolazi i po treći put, lupa na vrata sobe govoreći da će ih razvaliti. Kada mu je Ivica otvorio vrata, Krajina me izvodi iz sobe i tada na stepenicama uočavam Željka Pavić koji ga čeka. Bila sam uplašena i plakala sam, a vodeći me Krajina me je u jednom trenutku uhvatio za vrat i glavu mi promolio kroz prozor, govoreći da će me baciti sa sprata ako ne ušutim. Imenovani me odvodi u jednu sobu, donosi gajbu pive, zaključava vrata

sobe i naređuje da legnem do zida. Tjera me da uzmem cigaretu i da pijem pivo. Bio je vidno pijan i ja sam nastojala da što više razgovaram sa njim kako bi ga odvratila od njegovih najmera. Kroz razgovor mi govori da je studirao arhitekturu u Sarajevu, da mi ne smije ni reći šta je sve radio u ratu i da neće dozvoliti da ga zarobe pripadnici naše vojske. U međuvremenu je dolazio Ivica Lozić tražeći od Krajine da me pusti, ali ga on prijetnjama tjera. Nakon toga jedan bojovnik iz Vrpeći razvaljuje vrata, mene odvodi iz te sobe i govori Krajini da je dasina i da će ga ubiti. Krajina izlazi za nama iz sobe i govori mi da tom bojovniku kažem da mi ništa nije uradio, što sam i rekla.

Tokom boravka u zatočeništvu muškarce su bojovnici svakodnevno vodili da kopaju rovove. U tom vremenu vrlo je često iz "vikendica" ili Kandije dolazio bojovnik Slavko Šakić, koji se prema pričanju mog oca fizički izživljavao na zatvorenicima. Pored toga ih je tjerao da ližu krv s patosa i gasio im cigare po tijelu. Dva dana prije nego ćemo biti razmijenjeni Slavko Šakić je došao i u zatvoru pretukao sve muškarce. Prema kasnijem kazivanju mog oca Slavko Šakić je pretukao i Selmira Šehić. Kada je moj otac vidio da mu iz nosa teče krv pružio mu je šamiju, kako bi zaustavio krvarenje. Šakić se tada obratio Selmiru riječima "tebi to ne treba". Takođe, otac mi je rekao da je Slavko Šakić u prisustvu svih zatvorenika rekao "ja noćas moram nekoga zaklati". Tu istu noć Slavko Šakić je došao i iz zatvorske prostorije u hodnik izveo Selmira Šehić, Abdulaha Bevrnju i Sihanuka Karabega. Najprije ih je pitao koliko ko ima djece, a zatim izdvojio Selmira, vezao mu ruke i kako mi je rekao otac odveo ga. Selmir se više nije vratio u zatvor, a sutradan po njegovom odvođenju bojovnik po nadimku "Pajo" je dvojici zatvorenika naredio da očiste, odnosno operu auto koje je bilo krvavo.

Pored navedenog izjavljujem da sam za vrijeme zatočeništva u Motelu zapazila da je tu glavni bio Tomo Čović, a njegov zamjenik Zlatko Zelić. To sam zaključila i po tome što je Tomo izdavao naređenja, koristeći pri tome "toki-voki". Pored do sada navedenih u Motelu je bio i išao u "akcije" Mario Drežnjak, koji je kada je čuo da

mu je poginuo brat Vjeko pucao iz vatrenog oružja po zatvorenim osobama, ali koliko znam niko nije povrijeđen. Takođe, u Motelu je bila i Vesna, prezime joj ne znam, bila je uniformisana.

Uoči same razmjene bojovnik koji se preziva Cvijanović mi je govorio da će me zaklati ako mu se nešto dogodi sestri koja je bila u Bugojnu.

Prema kazivanju moje strine Sanije Karabeg bojovnik Dragan Glavaš zv. "Geca" je jedne prilike iz zatvora odveo ženu koju su doveli po osvajanju Vrpeći 21. jula 1993. Detaljnijim saznanjima o toj ženi ne raspolazem, izuzev da je imala sina, a u pogledu toga gdje je odvedena i šta se s njom dešavalo u vrijeme boravka u zatočeništvu, nije mi poznato.

Jedan dan nakon što je pala Vrpeć kuharica Džemka mi je rekla da je čula od bojovnika da su u jednoj kući u Vrpeći zapalili neku ženu.

Pored bojovnika koje sam navela izjavljujem da mi je poznato i da sam na motelu uočila i Ivicu Jurića iz Vučipolja, te još jednog bojovnika koji se preziva Pocrnja, a rodnom je iz Vrpeći.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv. br. 6-307)

Br. 17.

UREZIVANJE USTAŠKIH SIMBOLA U TIJELA ŽRTAVA

- KAZIVANJE V.K. IZ VRPEČI

Dana 18.07.1993., oko 14 sati, krenuo sam iz svog sela Vrpeć sa Seidom Karagićem prema Bugojnu. Prolazio sam pored motela "Akvarijum" gdje su nas presreli pripadnici Vojne policije HVO-a, među kojima su bili Dragan Živko iz Goruše, izvjesni Mario iz Donjeg Vakufa i još četiri policajca kojima ne znam ime. Izvršili su pretres i priveli nas u podrum Motela. U podrumu smo zatekli šest muškaraca i jednu ženu: Abdulah Bevrnja, Mustafa Karagić, Esad Karamustafić, Bahrudin Šeremet, Husein Mlaćo, Selmir Šehić i Zlata Čehaja.

U večernjim satima u podrum Motela upali su ekstremisti HVO-a gdje su tukli Selmira Šehića šakama i nogama, a pri izlazu udarali su još poneke od zatvorenika. Sutradan, nas šestoricu izveli su da kopamo rovove pored Motela a to su: Sejo Karagić, Abdulah Bevrnja, Bahrudin Šeremet, Selmir Šehić i Husein Mlaćo. Pred motelom, pored toga što su nas tukli, natjerali su nas da pjevamo ustaške pjesme. Dok smo kopali rovove, psovali su nam balijsku majku, a čuvali su nas Pavković iz Goruše - upravnik zatvora, Mario iz Donjeg Vakufa i još dvojica kojima ne znam imena. U sumrak smo se vratili u podrum Motela gdje smo zatekli nove zatvorenike, među kojima su bili: Mehmed Tanković, izvjesni Čolak iz Donjeg Vakufa, braća Mujo i Kemal Morić. Tokom noći ekstremisti HVO-a izveli su nas četvoricu zarobljenika da u Sultanovićima kopamo rov. Sutradan smo ponovo kopali rovove u Sultanovićima u pravcu položaja Armije R BiH, gdje nas je čuvala domobranska jedinica čiji je zapovjednik bio Stipan Akrap, kuća pored lagersa "Koprivnice". Kad smo se vratili s kopanja rovova u podrumu Motela zatekli smo zarobljenike koji su pretučeni u toku dana. Tako redom, svaki dan smo išli kopati rovove prema položajima Armije R BiH sve do razmjene, a u večernjim satima ekstremisti HVO-a su dolazili u podrum da nas tuku.

Kada je u sukobima Armije R BiH i ekstremista HVO poginuo Dragan Živko i izvjesni Dadić u naselju Vrbanja, ujutro kad smo krenuli na kopanje pred Motelom tukli su nas sviju redom. Po povratku

sa kovanja rovova u podrumu Motela pojavljuje se izv. Šakić gdje tuče sve redom, nogama, rukama i kundakom od puške. Sutradan u večernjim satima u podrum Motela dolazi Šakić i izdvaja mene, Bahrudina Šeremet, Sihanuka Karabega i Selmira Šehića. Pri tome nas pita koliko ko ima djece. Tada izdvaja Selmira Šehića, mladića od 20 god., neoženjenog i veže ga pred nama konopom, a potom izvodi iz podrumske prostorije. Nakon toga, izveli su djecu koja su bila zatočena sa nama, imena im ne znam, da peru auto od krvi s kojim je odveden Selmir Šehić.

Dok smo kopali rovove, izvjesni Adis iz Turbeta ranjen je u nogu od zalutalog metka, što znači da smo bili na otvorenom prostoru kao živi štit. U naselju Sultanovići bila je komanda domobranske jedinice gdje sam čuo kako putem motorole izvjesni Žulj iz Vojne policije HVO-a navodi granate na džamiju.

Napominjem, 29. augusta 1993. oko 8 sati, iz razmjene krenuo sam prema svojoj kući u Vrpeć. Na putu prema kući sreo sam brata koji mi je rekao da nam je otac ubijen. Kad sam došao kući, vidio sam da je ista izgorjela kao i staja, a po ulasku u dvorište, pred ulaznim vratima, primijetio sam leš pokriven ćebetom. Kad sam podigao ćebe poznao sam svoga oca, vidio sam da na stomaku ima rasjekotinu dužine 15 cm i slične dvije na desnoj nozi. Još sam primijetio da na desnoj sljepoočnici ima ranu, pretpostavljam od pištoljskog metka, a druge povrede nisam primijetio, jer je leš bio u fazi raspadanja. Kasnije su mi rekli da su prilikom sahrane moga oca na prsima vidjeli urezano slovo "U". Od brata sam čuo, a to je njemu rekao Drago Kralić, da nam je oca ubio izvjesni Lučić. Prolazeći kroz naselje primijetio sam nedaleko od moje kuće još dva kostura pred stepenicama kuće Hatidže Karagić. To su bile Hatidža Karagić i njena kći Hajrija. Po kazivanju Hamše iz Vrpeći, koja je bila u naselju za vrijeme paljenja kuća u selu, ista tvrdi da je takvo zlodjelo činio Pero Pocrnja zv, Rumeni. Sve ovo što se dešavalo u Vrpeći posmatrali su iz žita nedaleko od sela Eset Šečić i Midhat Šečić, obojica iz Vrpeći.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv.br. 6-308)

Br. 18.
PRISILJAVANJE DA SE JEDU ČIKOVI CIGARETA

- KAZIVANJE A.K. IZ VRBANJE

U nedjelju 18.07.1993., dakle, na dan kada je došlo do sukoba između HVO-a i Armije R BiH, radio sam u svojoj bašti na okopavanju krompira. Sa mnom je bio i moj bratić, Sihanuk Karabeg, pripadnik A RBiH. Nisam očekivao da bi moglo doći do sukoba, a to zbog toga što mi to nije nagovještavao ni moj bratić Sihanuk. Vjerovao sam da bi o eventualnom sukobu morao znati moj bratić, o čemu bi me sigurno upoznao.

Međutim, kako je odmicao dan osjećala se napetost i mirisalo je na sukob, iz kog smo razloga Sihanuk Karabeg, Ismet Turčinović i ja dežurali kod svojih kuća, dok su porodice bile u istoj. Tog dana je sporadična pucnjava sve više prerastala u sukobe širih razmjera.

U ponedjeljak, 19.07.1993. god. oko 04.00 sata, zapazio sam požar i čuo pucnjavu preko rijeke Vrbas, a zaključio sam da nešto gori ispod naselja Glavice. S obzirom da se pucnjava pojačavala i da je otpočelo granatiranje od strane HVO-a, probudio sam svoju kćerku Amnu, nakon čega smo se sklonili u podrum naše kuće. Oko 15.00 sati počela je paljba iz pješadijskog oružja i PAM-a koji je bio postavljen na jednom od silosa "Mlinpek-a". Pucalo se po naselju Vrbanja i našim kućama, a PAM je dejstvovao i sa područja Crniča. Moja kćerka i ja smo se cijelo to vrijeme nalazili u podrumu, odnosno garaži moje kuće. Tu smo ostali cijeli dan i noć. Iz garaže sam vidio da je zapaljena i da gori kuća mog komšije Ismeta Turčinović, a granatama je gađano naše naselje. U jednom trenutku sam vidio da je granata pala na bratovu mi kuću, a bila je ispaljena iz Mavrakove ulice, tj. sa mjesta koje je oko 100 m udaljeno od moje kuće.

I u utorak, 20. jula 1993. cijeli dan je trajala paljba iz vatrenog oružja i granatiranje po našem naselju, a posebno je tenkom iz rejona Crniča granatirana kuća Fehke Velagića gdje su se smjestile civilne osobe (žene, djeca, starci). Moram napomenuti da je iz Mavrakove ulice otvarana vatra po mojoj kući, tako da su na istoj bili razbijeni

prozori, oštećena vrata i sam namještaj u kući. Tog dana, oko 12.00 sati, kada sam otvorio vrata od garaže s namjerom da donesem vode sa česme, vidio sam da je zapaljena i da gori kuća mog komšije Dževada Turčinović.

Oko 14,00 sati čuo sam da neko dovikuje i u prvo vrijeme sam mislio da me zove moj bratić Sihanuk, ali kada sam otvorio vrata garaže po glasu sam prepoznao mog komšiju Antuna Lučić. Pozivao me je imenom, a kada sam se odazvao pitao je zar sam tu, na šta sam mu dogovorio potvrdno. Nakon toga on je povikao da kćerka i ja izlazimo iz podruma i da bježimo, jer, kako je govorio, ide tenk koji će nam porušiti i zapaliti kuće i da ćemo izginuti. Lučić nas je pozivao da dođemo do njihove ulice, te da pozovem i bratovu porodicu, a govorio je i da se ne plašimo i da nam se neće ništa desiti. Čuo sam i to da Antun viče da se obustavi pucnjava sa "*Mlinpek-a*", nakon čega sam ja otpuzao do bratove kuće i pozvao njega i njegovu porodicu, da krenemo prema kućama Lučića, što su i prihvatili. Pored mene i moje kćerke Amne prema Lučićevim kućama uputili su se: Seno Karabeg, Sanija, Soraja i Sihanuk, njegova supruga Sutka i sin im Edin zv. Dino, starosne dobi dvije godine. Po dolasku do Lučića kuća, pored Antuna Lučića koji je bio uniformisan i naoružan, tu smo zatekli i Ivicu Lučića, Ivicu Dilbera, sina Ive Barnjaka, i svi su bili uniformisani i naoružani, izuzev Lojze Dujmovića. Uveli su nas u kuću Tonke Dilber, gdje smo zatekli više hrvatskih žena i muškaraca. Prema nama je od strane svih prisutnih ispoljavan korektan odnos. Međutim, kroz razgovor su ispoljavali neodređenost u pogledu naše daljnje sudbine, a bilo je govora i o našoj razmjeni. Iz njihovih sam razgovora zaključio da odluku o daljnjoj našoj sudbini treba da donese neko od pripadnika HVO-a koji su bili smješteni u objektima "*Mlinpek-a*". Tog istog dana, u noćnim satima, do kuće gdje smo bili smješteni došli su uniformisani i naoružani Ante i Drago Renjić i Zvonko Subašić, koji su bili glavnokomandujući u tom dijelu naselja. Kada je u pitanju komandovanje u naselju gdje su locirane kuće porodica Lučić, po postupcima sam zaključio da je glavni Ivica Dilber, koji je zajedno sa Antunom Lučić odlazio u krug "*Mlinpek-a*".

U jutarnjim satima narednog dana, dakle 21.07.1993. u kuću gdje smo bili smješteni došla su dva vojna policajca HVO-a koje znam po nadimcima "Paja" i "Zoka". Bili su vrlo agresivni, obraćali su nam se psovkaama govoreći "jebemo vam balijsku mater". Očito je bilo da su došli da nas vode u motel "*Akvarijum*", gdje su držali zatvorene ljude. U prvi trenutak povelu su mog brata i svu njegovu porodicu, dok smo ja i kćerka bili ostali u toj kući. Međutim, moja kćerka je rekla da i mi treba da idemo sa ostalim članovima porodice, o čemu smo upoznali Ivicu Dilbera, koji je i nas dvoje poveo ka Motelu. Kako nas je provodio kroz krug "*Mlinpek-a*", tu sam zapazio Stipu Bošnjaka i njegovog sina, Tabakovića zv. "Bato", sin Ilije, koji su bili uniformisani i naoružani. Pred kafanom "*Panorama*" vidio sam Antu Renjić sa šljemom na glavi. Kada smo prolazili pored njega moja kćerka Amna ga je pozdravila. Međutim, mislim da joj na pozdrav nije uzvratio. Sustigli smo mog brata i njegovu porodicu koju su vojni policajci vodili ka Motelu. Kada su nas uveli u objekat motela Sihanuka i mene su uveli u jednu od soba. Uvela su nas dva bojovnika od kojih je jedan bio nizak, velike glave, dok sam za drugog kasnije saznao da se zove Dragan Pavković zv. "Tiki" i da je iz mjesta Goruša, općina Bugojno. Kopali su po našim stvarima, a onaj niži je pištoljem naizmjenično ciljao u moju i Sihanukovu glavu, pa sam bio uvjeren da će nas likvidirati. Međutim, nakon izvjesnog vremena ta dvojica bojovnika nas izvode iz sobe i odvođe u podrumске prostorije gdje nam pokazuju njihovu dvojicu u borbama poginulih saboraca. Nakon toga odvođe nas u jednu od podrumskih prostorija gdje nas zatvaraju sa ostalim ljudima, ženama i starijim osobama koje su prethodno zatvorili, a uglavnom se radilo o civilnim osobama. Nakon što sam se priviknuo na tamu, uočio sam između ostalih Husu Mlaču, Abdulaha Bevrnju i Selmira Šehića koji su se interesirali za svoje porodice. Po tragovima na licu i ostalim dijelovima tijela zaključio sam da su isprebijani. Vrlo često je u prostoriju, gdje sam bio zatvoren, ulazio neko od bojovnika. Nakon izvjesnog vremena došao je Dragan Pavković zv. "Tiki" i nas šestoricu izveo iz zatvora. Pored mene izvedeni su jedan vojnik iz Donjeg Vakufa, zatim Karamustafić, Čehaja, Smajo i još jedan zatvorenik. Bilo je to oko 19.00 sati. Po izlasku iz Motela jedan od bojovnika je pendrekom po glavi udario

Čehaju nakon čega se ovaj onesvijestio. Dali su nam lopate i krampove i odveli nas da u neposrednoj blizini mosta kopamo dva mezara. Nedaleko od tog mjesta bio je i tenk koji je cijelo vrijeme dještovao. Mi smo kopali, a u jednom trenutku se pojavio Dragan Pavković zv. "Tiki" i pitao me "Karabeg, je li gotovo, znam ja tebe i tvoju kćerku, generacija smo". Takođe, rekao je "Vi ste Karabezi fini ljudi, znamo se, ne znamo se". Kada smo završili iskop donesena su dva mrtvačka sanduka i tada nam je Pavković rekao da mi nećemo vršiti zatrpavanje njihovih bojovnika. On nas je poveo nazad prema motelu i vraćajući se zapazio sam uniformisanu Vesnu Korić koja je sjedila na klupi. Po Pavkovićevom naređenju kupili smo čikove ispred motela i u jednom trenutku Pavković mi je rekao da skinem prsten koji sam imao na ruci, što sam ja i učinio. Kada sam mu dao prsten on ga je stavio na prst svoje ruke. Nakon ovoga odvedeni smo u zatvorsku prostoriju u koju su vrlo često ulazili bojovnici kako je ko htio, a poslije izvjesnog vremena ponovo je došao Pavković i tada nam se predstavio da je on upravnik zatvora. Vrlo često je dolazio Željko Pavić koji se nastojao predstaviti dobrim, a komentarisao je i govorio šta se zbiva u Bugojnu.

U jutarnjim satima, 22.07.1993. god., mi muškarci smo postrojani pred recepcijom i tada nam je Kristijan Pocrnja, sin Vinka, bojovnik, psovao balijsku majku govoreći "svi ćete vi u zemljicu". Poznato mi je da je fizički maltretirao dvojicu dječaka koji se prezivaju Čehaja. Taj put sam zapazio i bojovnika Milijana Kolaka, a od tog dana odvođeni smo u Sultonaviće gdje smo morali da kopamo rovove i zemunice. Pored ostalih u rejon Sultanovića, tačnije u kuću više harmana (gumno) vidio sam Tvrтка Topića koji je kuhao za bojovnike, ali je i nama davao hranu. Viđao sam i Stipana Akrapa koji je tu bio zapovjednik. Isto tako zapazio sam i nastavnika po imenu "Rudi" koji je rukovao mitraljezom, a na drugom mitraljezu je bio Boban, sin Slave, a viđao sam uniformisana "Rudija", sina ranijeg direktora "Koprivnice", te momka iz Sultanovića po nadimku "Sironja". Znam da je 26.07.1993. u prostorije zatvora dolazio Slavko Šakić i "Klica", što mi je rekao moj brat. Pored njih dolazila su još dvojica bojovnika od kojih je jedan imao nadimak "Fićo", a drugi se prezivao Radić i koji su fizički maltretirali zatvorenike. U vrijeme kada je dolazio Željko Pavić govorio je da je poginuo brat Slavka Šakić i da su mu navodno

silovane dvije sestre iz Zlavasti, te da zato tuče zatvorenike. Napomenuo bih da sam ja išao u Zlavast po okončanju sukoba i kroz razgovor sa mještanima saznao sam da niko od Hrvata, pa prema tome ni Šakićeva porodica nisu maltretirani. Otišao sam i do kuće Slavka Šakić u kojoj sam pronašao njegovu vojnu knjižicu na kojoj je njegova kolor fotografija. Pronađenu vojnu knjižicu bivše JNA od Slavka Šakić predajem vam za vaše potrebe.

Tog istog dana, dakle 26.07.1993., oko 22.00 sata, u zatvorske prostorije je ušao Slavko Šakić a s njim je bio i Željko Pavić. Šakić je nosio automat u ruci, a imao je i pendrek. Kako je Basara ležao odmah do vrata Slavko Šakić je počeo da ga šutira nogama, a zatim je Mehmeda Tankovića udario kundakom automata u predio glave, dok je Abdulaha Bevrniju udarao šakama i pendrekom. I mene je udario nogom u predio glave, a takođe i Selmira Šehića kojem je potekla krv iz nosa. Šakić je govorio i u dva navrata pitao "večeras moram nekoga zaklati, ko će dobrovoljno". Ja sam Selmiru dao majicu da zaustavi krvarenje, nakon čega sam ja prokonto da namjerava ubiti Selmira. Nakon toga Šakić je prozvao, odnosno pokazao na Sihanuka Karabega, Bahrudina Šeremet, Selmira Šehić i jednog od Karagića, rekavši im da ustanu i da će ubiti nekog od njih četvorice. Svakog od njih je pitao koliko ko ima djece, i samo je Selmir Šehić rekao da nije oženjen i da nema djece. Šakić je Željka Pavić poslao da donese žicu i sablju i kada je Pavić to donio, Šakić je vezao žicom ruke Selmiru Šehić i izveo ga iz prostorije gdje smo bili zatočeni. Ubrzo potom čuo sam, da stavlja u pogon motorno vozilo, pa sam prokonto da Selmira odvoze tim vozilom. Selmir se nakon ovoga više nije pojavio, niti je bilo ko od nas smio da pita šta je bilo sa Selmirom. Znam da je sutradan Smajo, jedan od zatvorenika čistio auto, a kada sam ga pitao za to auto, rekao mi je da je bilo krvavo i da ga je oprao. I taj dan, dakle 27.07.1993. vođeni smo na kopanje zemunica, a kada je u jednom trenutku naš tenk došao do "Kožare", Stipan Akrap je povikao "eto Alijinog tenka", nakon čega su se svi bojovnici razbježali.

Dana 28.07.1993., oko 10.00 sati na motel "Akvarijum" u pratnji UNPROFOR-a pojavio se fra Janko, te je izvršen obilazak nas zatvorenika i uslova u kojima smo bili smješteni. Prije nego su oni došli, Mario Drežnjak je automatom pucao kroz vrata prostorije u

kojoj smo se mi nalazili, ali srećom niko nije stradao. Kada je fra Janko izašao iz zatvorske prostorije, preko prevodioca predstavnik UNPROFOR-a pitao je da li smo fizički maltretirani. Mi nismo smjeli ništa odgovoriti, ali su se u postupke bojovnika prema nama mogli uvjeriti po našem izgledu, odnosno po povredama koje smo zadobili usljed fizičkih maltretiranja.

Neposredno iza odlaska predstavnika UNPROFOR-a iz Motela u zatvorski prostor ulaze Željko Pavić i Slavko Šakić. Šakić sjeda na stolilcu, u jednoj ruci drži pištolj, a u drugoj pendrek. Najprije je prozvao mene obrativši mi se riječima "profesore iziđi", na što sam odgovorio da nisam profesor nego bibliotekar. Šakić mi je naredio da legnem potrbuške na patos a kada sam to uradio, rekao mi je da pružim desnu ruku na kojoj je ugasio cigaru, čik bacio na patos, a zatim naredio da ga uzmem u usta i pojedem, što sam i učinio. Nakon toga je na patos bacio foliju od cigareta, naredio da je uzmem jezikom i pojedem, što sam, takođe, morao učiniti. Isti je nastavio sa psihičkim maltretiranjem i ponižavanjem mene kao čovjeka i ličnosti, naredivši mi da obližem njegove vojničke čizme i da polizem pljuvačku koju je prethodno ispljunuo na patos. Sve sam to morao da uradim, a u jednom trenutku Šakić me pitao da li sam završio sa lizanjem. On me upitao da li sam polizao svaku od kapljica njegove pljuvačke. Odgovorio sam da dobro ne vidim, nakon čega me pendrekom udario iza uha, od kog udarca sam bio u polusvjesnom stanju, a Šakić je pendrekom nastavio da me udara po leđima. U jednom trenutku čuo sam da Šakić govori da me odnesu, da bi Šakić nastavio sa fizičkim maltretiranjem svih muškaraca, i koliko mi je poznato jedino nije pretukao Imširpašića i Kemu Morića. Tukao je i mog brata Senu Karabega, a svakog od muškaraca je najprije udario u lice otvarajući im krv koja je kapala po patosu, nakon čega ih je natjerao da ližu krv. Dok su oni, naravno u pognutom položaju lizali krv, Slavko Šakić ih je udario po leđima. Pretukao je i starijeg čovjeka po imenu Meho, za kog znam da je iz Mostara, a kada je Željko rekao da ga više ne tuče i da će ga ubiti na mrtvo, Šakić je odgovorio: "Šta ima veze, jedan manje". Bio sam već u svjesnom stanju kada je Šakić pitao čiji je šušakvac koji sam ja prethodno bio skinuo. Ja sam prišao i sa patosa podigao šušakvac, a u tom trenutku je Šakić ustao sa stolice i pitao me da li ga znam, gdje

sam bio učitelj, govoreći istovremeno da sam učio balijsku djecu. Takođe, pitao me da li ga se sjećam iz škole, a pitao me je i to ko je ubio Vučka. Nakon toga pitao me je šta mi je iskočilo na lijevoj strani lica. Nisam smio reći da je to povreda koju sam zadobio od njegovih udaraca, pa sam mu rekao da me boli zub. Šakić mi je tada rekao da desnu stranu lica okrenem prema njemu, što sam i učinio, on je ostavio pendrek i šakom me udario u predio nosa, nakon čega sam pao na patos. Petorici zatvorenika je tada naredio da polizu svu krv sa patosa, a prilikom izlaska iz zatvorske prostorije rekao je da će doći da provjeri da li su polizali. U prostoriji je ostao Željko Pavić koji je dozvolio zatvorenicima da krpama prebrišu patos od krvi, da bi nakon toga i on napustio prostoriju.

Nakon izvjesnog vremena u prostoriju zatvora ušao je Dragun, ranije se bavio rukometom, rekavši nam da se idemo umiti i da će se izvršiti naša razmjena, što je nakon izvjesnog vremena i obavio.

Zaboravio sam reći da je u Motelu jedan od zapovjednika bio Tomo Čović, mislim da je bio zapovjednik policije. Prilikom našeg ulaska u vozilo UNPROFOR-a bojovnici koji su valjda prije iskazivali namjeru da nas pobiju, bili su zavezani.

Ovom prilikom bih izjavio da i danas osjećam posljedice fizičkih maltretiranja i mogu reći da mi je zdravstveno stanje dobro narušeno, a najviše problema imam sa bolovima u leđima i rebrima. I danas idem na liječničke tretmane, a u prilog mojim navodima, stavljam vam na uvid dio liječničke dokumentacije, odnosno nalaza o mom zdravstvenom stanju i povredama. Napominjem da sam nakon izvršene razmjene, tačnije 30.07.1993.god., bio na ljekarskom pregledu u Domu zdravlja Bugojno, i tom su prilikom po ljekarima specijalistima konstantovane povrede zadobijene u vrijeme boravka u zatvoru HVO-a u motelu "Akvarijum".

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv.br. 6-309)

Br. 19.
PLANSKO UNIŠTAVANJE KUĆA

- KAZIVANJE I.Š. IZ VRBANJE

Sukob između Armije R BiH i ekstremista HVO-a počeo je 17. 07. 1993. oko 16,00 sati, kada je na punktu u Vrbanji poginuo najgori ekstremista HVO, Mijo Vučak zv. "Mića". Od tog trenutaka moje naselje Vrbanja je bilo na udaru ekstremista HVO. Iako smo znali da su bili dobro naoružani pokušali smo da pružimo otpor. Tukli su nas sa svim vrstama oružja i oruđa, a najviše zla nam je nanio bestrzajni top koji je bio postavljen u naselju Crniče, ispod dalekovoda i u liniji od 150 m na tzv. Stubličkoj glavici više RO "*Mlinpek*", prethodno postavljeni PAM, PAT i PM M-84. Ova linija je bila postavljena sve do kuće Perice Marića, inače bivšeg radnika SJB Bugojno, nastanjenog u Zelenom putu, ekstremiste HVO, koji je najviše zla nanio mještanima.

Dana 18. 07. 1993. borbe su vođene u našem naselju Zeleni put, a s obzirom da smo bili slabo naoružani, nismo mogli ništa učiniti. U ponedjeljak ujutro u zemunici su poginuli Senad Teskeredžić, pripadnik Armije R BiH* i Amir Šošić, radnik u RO "*Mlinpek*". Ubijeni su od granate bestrzajnog topa, koja je ušla kroz otvor zemunice. Od tog momenta mještani Zelenog puta bili su u šoku. Pokušali smo izvući poginule iz zemunice. Međutim, nismo mogli to učiniti dok nije pao mrak, jer su padale granate i praštali meci. Taj dan ranjen je Velagić Muharem. U prvi mah izgledala je bezazlena rana. Međutim, on je u utorak naveče od te rane podlegao.

Oko 22,30 sati, moj sin Almir i Sejo Delić otkopali su zemunicu i izvukli poginule iz zemunice i sahranili ih u jedan rov u bašti Salema Šehića. Tu noć smo svi proveli u rovovima zajedno sa ženama, starcima i djecom.

* U to vrijeme nalazi se na odmoru, kod kuće.

U utorak ujutro, ekstremisti HVO su sva moguća sredstva koja su imali sručili na naše naselje, tj. Zeleni put. Gađali su iz bestrzajnog topa, PAM-a, PAT-a i PM M-84 sve redom, kuću po kuću, gdje je u nizu prvo zapaljena kuća Muratspahića, koja se nalazila više kuće Ljupka Bošnjaka, a ubrzo je zapaljena i štala Adele Bašić u Zelenom putu.

Oko 9.00 sati dolazi sin ranjenog Muharema Velagića da traži pomoć, tj. bolničarku Selmu Hadžibegović. Međutim, ona se nalazila u Gornjoj Vrbanji, mjestu koje je, takođe, bilo jako tučeno od ekstremista HVO. Pokušali su da se probiju do Gornje Vrbanje moj brat Enes Šehić i moj sin Almir. Međutim, nisu uspjeli zbog žestokog udara ekstremista HVO po tom predjelu.

Poslije toga skupili smo se u garaži, gdje smo doručkovali. U međuvremenu je Ramo Delić tražio municiju kako bi mogao da odbije napad ekstremista HVO. Skočio je moj sin Almir i ja za njim. Samo što se iza ćoška kuće pomolio, rafal ga je pokosio. Ja sam pokušao da ga uhvatim, međutim i ja sam osjetio bol, odnosno udar u ruku. Moje dijete je bilo pogođeno u nosnu šupljinu i u predjelu srca, a ja sam pao u nesvijest, i vjerovatno su nas moja braća sklonila u podrum.

U međuvremenu, moja žena začula je buku transportera. Primijetila je da ide UNPROFOR, izletjela je na cestu sa krvavim čaršafom, sa kojim je mahala da bi zaustavila UNPROFOR. I pored toga što je vidio krvavi čaršaf i ranjenika na nosilima, UNPROFOR je naišao i prošao pored nas. Stekao sam dojam, kad su prolazili pored nas, da su vožnju ubrzali. Od tog momenta moj brat Enes Šehić je otišao u Gornju Vrbanju da traži bolničarku Selmu Hadžibegović, te se vratio nakon 1,5 sata i ispričao šta se desilo. Između ostalog, rekao je da je Gornja Vrbanja napuštena, a mi o tome nismo bili obaviješteni. Po povratku mog brata Enesa iz Vrbanje, moj sin Almir je već bio umro. Sahranili smo ga pored bratove kuće i pored kiše granata koje su padale na Vrbanju. Nakon toga krenula je evakuacija mještana među kojima su bile žene, djevojke, starci i djeca iz naselja Zeleni put prema podrumu kuće Fehke Velagića. Kad smo ušli u podrum, oko 120 civila, u međuvremenu sišao je tenk sa Crniča na 30 metara od kuće, odnosno podruma gdje smo se sklonili. Ispalio je 20 granata na tu kuću i mišljenja sam da mu je bila namjera da

sruši kuću na nas. Međutim, na našu sreću ostali smo svi živi. U sumrak smo počeli da se izvlačimo iz podruma, prema kući Tahira Gurbete, odakle je bio najbolji prelaz do Vrbasa. Djeca su slušala maksimalno, nije se čuo nijedan vrisak. Izašli smo prema Jakliću, tj. ja sam sa svojom grupom došao ujutro oko 5.00 sati.

Što se tiče naših neprijatelja, tj. ekstremista HVO, kao najpoznatiji prije sukoba su: Antun Šistov, kuća na vrh Zelenog puta, Ivica Barnjak zv. "Keca", Pavo Lozić, prije sukoba svaku večer je u njegovoj kući provodilo 20 ekstremista HVO (pili) i provocirali komšije. Perica Marić, naš komšija je prvi obukao uniformu HZ HB i prije mjesec dana nosio snajper, inače bivši pripadnik SJB Bugojno. U komšiluku mi je bio Ljupko Barnjak, penzioner, bivši taksista, i njegovi sinovi bojovnici. Mislim da su ti ljudi najviše zla nanijeli uz pomoć Zvonke Markulja, koji je radio u "Jugobanci" u Bugojnu.

Inače, Perica Marić je bio smješten u kući Ivica Barnjaka, a sa njim je bio i Antun Šistov. U kući Perice Marića nalazio se sa puškomitraljezom M-84. Koliko ja znam, mislim da je on ubio mog sina i ženu od Rame Delića. Mislim da je Perica Marić bio ekstrem broj jedan.

U Vrbanji je spaljeno, od strane ekstremista HVO-a, oko 90 stambenih objekata čiji su vlasnici bili lica muslimanske nacionalnosti, a sve su to uradili domaći ekstremisti HVO-a, a jednim dijelom i pripadnici HVO-a koji su bili smješteni u tzv. srpskim vikendicama na punktu kod Vrbanje, među kojima i izvjesni Kočo iz Zula. Od mog brata sin Selmir bio je zatvoren od strane ekstremista HVO-a na Motelu i njega su ekstremisti sa motela ubili. Nije mi jasno zašto njega, jer je on bio tih i povučen mladić, a bio je i na radnoj obavezi u "Mlinpeku", odnosno pekari. Zahvaljujući njemu Mlin i Pekara su besprijekorno radili, pogotovo u zadnja tri mjeseca kada je pekara isključivo radila za HVO. On je znao tačno koliko je hljeba išlo u Prozor i drugim postrojbama HVO-a.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv. br. 6-315)

Br. 20.
U ŽIVOM ŠTITU

- KAZIVANJE B.Š. IZ VRBANJE

Dana 17. 07. 1993., u 18,45 sati, uhapšen sam od strane ekstremista HVO-a i odveden prema motelu "Akvarijum". Ekstremisti HVO-a sa maskiranim licima, njih šestorica, dok sam išao kući tj. prema Zelenom putu, sa repetiranim puškama, rekoše mi, "ruke uvis", što sam i učinio. Potom su me prekopali, gdje mi nisu ništa našli, i sproveli me sa još pet osoba, među kojima je i jedna žena, pješice do motela. Među zatvorenim bili su: Husein Mlačo, Esad Karamustafić, Selmir Šehić, osoba zv. Adis iz Turbeta i Zlata Čehaja. Maskirani ekstremisti HVO-a, ostali su na punktu, da hapse ostale osobe muslimanske nacionalnosti i pripadnike Armije R BiH, a četvorica ekstremista HVO-a sprovelo nas je do motela *Akvarijum*, gdje su nas smjestili u podrum, tj. vešeraj.

Nakon 15 min., došla su četiri ekstremista HVO-a u podrum i počeli nas tući, nogama, rukama, rukohvatom od pištolja i palicama. Tu su nas tukli oko deset minuta, a najviše su pretukli Selmira Šehić, koji je imao radnu obavezu u RO "Mlinpek". U toku noći, svako 15 minuta, dolazili su ekstremisti HVO-a u podrum i posmatrali nas. Sutradan ujutro došli su ekstremisti HVO-a. Među njima je bio Vlado Pocrnja i izvjesni Tiki koji su nas odveli na kopanje rovova. Dok smo kopali rovove tukli su nas nogama i psovali "balijsku mater". Pored nas su bili ekstremisti HVO-a Stipe Cvijanović iz Gaja, Zoran Pavić iz Karadža, Vlado Pocrnja iz Vrpeći i izvjesni Šistov. Tu smo kopali rov na slovo "U", gdje su ekstremisti HVO-a govorili ovo je za ustaše pravi rov. U sumrak vraćeni smo u podrum motela "Akvarijum". Zatekli smo Mehmeda Tanković, starca od 70. god., Abdulaha Bevrnja i Basaru (ime mu ne znam) gdje su bili pretučeni.

U ponedjeljak ujutro došli su po nas ekstremisti HVO-a i odveli nas na kopanje rovova u Sultanoviće koji su bili okrenuti prema položajima pripadnika Armije R BiH. Dok smo kopali rovove, iza nas

su se nalazili ekstremisti HVO-a, a mi smo bili izloženi vatri, praktično kao živi štit. U sumrak se vraćamo u zatvor, gdje zatičemo nove zatvorenike među kojima su bili Ismet i Ahmo Huskić, Idriz i Ešref Ćatić i njihove porodice i ostali čijih se imena ne mogu sjetiti, gdje nas je ukupno bilo 44, od toga 28 muškaraca i 16 žena. Tu večer smo svi zanoćili zajedno u podrumu motela "Akvarijum". Ujutro sam zajedno sa Abdulahom Karabegom, Vahidom i Seidom Karagićem, Huseinom Mlačom i Adisom iz Turbeta, išao da kopam rovove prema Sultanovićima. Dok smo kopali rovove ranjen je Adis iz Turbeta, gdje su ga vratili u podrum i taj dan nisu mu ukazali ljekarsku pomoć. Dok smo kopali rovove čuvali su nas ekstremisti HVO-a: sin od Škare, vozača u Koprivnici i Kajić, vozač u Gorici. Ostalim se ne mogu sjetiti imena. Ovo se ponavljalo svaki dan isto sve do dolaska ekstremiste HVO-a Šakića (ime ne znam), a on je došao 25. 07. 1993. oko 21 sat. Kada je ušao u zatvorsku prostoriju počeo je da nas tuče rukama, nogama, palicom, i pri tom nas je pitao gdje su Šemso Delić i Edin Grižić iz Zelenog puta. Nakon toga izašao je iz zatvora, odmorio se, da bi potom ušao u zatvor gdje je izdvojio mene, Selmira Šehića, Vahida Karagića i Sihanuka Karabega i pritom nas pitao tko je oženjen i koliko ima djece. Nakon toga izabrao je Selmira Šehića, mladića od 20 god., neoženjenog, zavezao mu ruke i izveo ga iz zatvora. Pritom je rekao da će ga zaklati, da ga nema više. Sutradan smo ponovo išli na kopanje rovova, a ispred zatvora su nas pitali koje smo godište. Ja sam pritom rekao da sam 1953. god. Za izgovorenu riječ hiljadu, a ne tisuću tada sam dobio dva udarca. Između ostalog smo morali po njihovom naređenju pjevati ustaške pjesme i spominjati dr. Antu Pavelića. To se ponavljalo sve do razmjene, tj. kada je UNPROFOR došao po nas.

Mogu još da izjavim, dok su sukobi trajali između Armije R BiH i ekstremista HVO-a, da je bilo bolje kopati rovove nego vrijeme provesti u zatvoru. Ja sam razmijenjen sa kopanja rovova, tj. došao je UNPROFOR po nas gdje smo kopali rovove.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv. br. 6-318).

Br. 21.
ZLOČINI JEDINICE "GARAVI"

- KAZIVANJE M. Ž. IZ KANDIJE

Od početka rata, u maju 1992., pa do kraja 1993.god., bio sam u Prvoj bojni HVO u Bugojnu. Onda sam na svoje traženje prešao u Policijsku stanicu HZ HB, odnosno u jedinicu za posebne namjene pri ovoj policijskoj stanici. Jedinicom je zapovijedao Josip Čubela, koji me je u jedinicu i primio. U vezi sa mojim prelaskom u policiju ranije sam razgovarao sa Markom Vujević, bivšim satnikom u Prvoj bojni. On je u Policijskoj stanici obavljao dužnost zapovjednika uniformisane policije. U jedinici posebne namjene rečeno nam je da ćemo tu u Gaju gdje je jedinica bila locirana imati neku obuku, a da ćemo poslije na obuku ići u Neum. Planirano je da naša jedinica bude neka vrsta specijalne jedinice koja bi u određenim momentima radila na raščišćavanju situacije i uspostavljanju mira.

Tu u Gaju od obuke smo imali svakodnevne kondicione vježbe, uglavnom trčanje, 2-3 puta dnevno, te nešto obuke o minsko-eksplozivnim sredstvima koju je držao operativac iz Prve bojne (ne sjećam mu se imena) dok nismo izveli planiranu obuku ulaska, odnosno provaljivanja u stanove i oblike borbe u stambenim objektima i naseljenim mjestima. Jedinica je bila podijeljena na tri odjeljenja. Zapovjednik mog odjeljenja je bio Miroslav Zelić. Pored obuke vršili smo obezbjeđivanje objekata, patrolnu službu, te učestvovali u zajedničkim patrolama sa pripadnicima MUP BiH. U Gaj su često navraćali, a nerijetko i spavali u kući preko puta objekta gdje smo bili smješteni, Jozo Andžić, Robert Veber, Ivica Vučak, Mile Sehara, Boro Palinić i dr. Kod zapovjednika Čubele je najčešće dolazio načelnik Klepić i njegov vozač ili pratilac sa nadimkom " Unprofor".

Kao jednu od ekstremnih postrojbi HVO-a u Bugojnu, koja je doprinosila i provocirala sukob HVO i Armije R BiH, ističem "Garave" koji su formirani u početku rata. Ovom jedinicom je zapovijedao Vinko Žuljević zv, "Klica", rodom sa područja G. Vakufa. Ta jedinica je

mahom sastavljena od vojnika čije je ponašanje bilo nenormalno u svakom pogledu, sklonih ubistvima, razbojništvima, tučama i kriminalu svake vrste. U početku rata iza ove jedinice stajao je Stožer (HVO). Jedinica je kasnije rasformirana, da bi se ponovo formirala u maju ili junu ove (1993.) godine. Mislim da iza njenog formiranja nije stajao Stožer HVO. Ova jedinica postavlja punkt u Pajić Polju prije sukoba u Bugojnu, vrši pljačke, odvođenja i ubistva pripadnika Armije R BiH i drugih lica muslimanske nacionalnosti. Slično ekstremno ponašanje ispoljavala je i grupa na području Bristova. Naime, pojedinci kao što je Mićo Talenta organizovali su naoružane grupe koje su onemogućavale prolaz Muslimanima i vojnicima Armije R BiH prema Rostovu, odnosno Travniku. Znam da smo mi iz naše jedinice na nešto više od mjesec dana prije sukoba išli na intervenciju te da su ovi "Talentini vojnici" bili zapucali i na nas, te oduzeli pištolj Josipu Čubeli.

Negdje u mjesecu maju ove godine, na osnovu zapovijedi Stožera HVO u Bugojnu, formira se Antiteroristička grupa - ATG, čiji je zapovjednik bio Mario Crnjac. Baza ove jedinice je bila u Vrbanji. Od pripadnika te jedinice poznajem pomenutog Maria Crnjca, te Miću Talentu, Ivicu Vučka, izvjesnog "Koču" i još neke čijih se imena u ovom trenutku ne mogu sjetiti, ali ih iz viđenja poznajem. Ova grupa sa područja Vrbanje, odnosno pripadnici ATG, počinila je užasne zločine nad civilnim stanovništvom muslimanske nacionalnosti, palila stambene i gospodarske objekte, vršila pljačke i sl. Poznato mi je da je Mario Crnjac prije formiranja jedinice ATG bio dobojnik u Drugoj bojnoj kojoj je zapovijedao Erkapić i da je sa Drugom bojnom bio u stalnom kontaktu. Pretpostavljam da je iza njihovog formiranja, mislim na jedinicu ATG kao i "*Garavih*", stajao neko vrlo utjecajan u Stožeru ili izvan Stožera. Isto tako, poznato mi je, kao i većini pripadnika moje i drugih jedinica, da je na području Bristova sukobe sa Armijom R BiH provocirao Ivan Jurčević. Ranije je bio satnik 2. bojne, potom bio zaposlen u MUP-u, a zatim djeluje na terenu Bristova. Na punktu kojeg samovoljno ili u dogovoru sa nekim iz vrha HVO postavljao na putu prema Rostovu, vršio je otimanje naoružanja i MTS-a od pripadnika Armije, maltretirao civilno stanovništvo i sl.

Opšte je poznato da je veći broj čelnih ljudi u HVO i ljudi bliskih njima bio umiješan u raznovrsne malverzacije i pljačke i da su oni imali "svoje ljude" koji su radili za njih. Tako se, na npr. pričalo da bivši zapovjednik bivše "HZ HB" Zdenko Klepić ima sa bratom firmu u Mostaru pod nazivom "Braća Klepić", koja se pored ostalog bavi i prepisom i prodajom automobila.

Početak sukoba zatekao me je u jedinici u Gaju. Dana, 18. 07. 1993.god., zapovjednik Čubela nas je rasporedio na ranije pripremljene položaje i rovove. U mojoj desetini bili su: Miroslav Zelić, Božan Grlić, Jadranko Dadić, Zoran Pejak, Željko Kasalo, Davorin Augustinović i Doris Palinić, kao i Ante Augustinović. Naše odjeljenje je raspoređeno na položaj prema putu, odnosno prvim kućama i mi nismo imali pripremljene rovove, dok su dva druga odjeljenja, kojima su komandovali Robert Ćurčija i Zoran Batarilo, zaposjeli položaj na ranije iskopanim rovovima prema Karadžama i bolnici. Vatreno sam djelovao, kao i drugi iz mog odjeljenja, iz svog "kalašnjikova"/br. 9703/ sa preklopnikom prema nedovoljno preciznim ciljevima.

Od težeg naoružanja naša jedinica je raspolagala sa po jednim minobacačem 60 mm, brovingom, PKT-om, 2 "zolje" i koliko se sjećam dva snajpera. Ante Augustinović je rukovao sa RPG, dok mi nije poznato ko je rukavao drugim oruđima. Naredba je bila da nema predaje i da se civili moraju izvući do hotela "Kalin". Pored naše jedinice koja je brojala tridesetak pripadnika u Gaju je bilo i oko 15 pripadnika domobrana, pretežno naseljenih u ovom naselju. Domobranima je zapovijedao izvjesni Kalajica. Poslije naredbe o povlačenju mi smo se u borbenom poretku povlačili prema "Kalinu" kako je i bilo naređeno. U hotelu se naša jedinica prepodčinjavala jedinici Vojne policije pod zapovjedništvom Stipice Zelića. U "Kalinu" moja jedinica dobija zadatak da čuva diskoteku, dok mi nije poznato šta su bili zadaci drugih odjeljenja. Pri pokušaju proboja prema "Ljubljanskoj banci" svi iz mog odjeljenja, osim Grabovca i Dadića koji su bili na straži, bili smo angažovani u grupi koja je imala zadatak da izvrši deblokadu "Ljubljanske banke", ali je naša akcija od strane Armije osujećena i onemogućena.

Nije mi poznato ko je iz Hotela djelovao snajperom prema objektu Gimnazije, okolnim objektima ili drugim objektima prema kojima se djelovalo vatrom, kao ni ko je raketirao džamiju. Ali, znam da je džamija gađana i pogođena iz objekta "Kalina" kao i više drugih objekata.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv. br. 6-329)

Br. 22.

**"ŠVABO", NJEMAČKI DRŽAVLJANIN - ZAPOVJEDNIK
HVO POSTROJBE**

- KAZIVANJE Z.P. IZ BUGOJNA

Pripadnik sam postrojbi HVO-a od 01. 05. 1992. do 01. 05. 1993. U Prvoj bojni. Nakon toga prelazim u rezervni (pričuvni) sastav tzv. MUP HZ HB, tj. Policijska stanica u naselju Gaj, u kući vlasništvo Frane Zelića. Moj motiv za ovu formacijsku jedinicu jeste da su nam starješine govorile da ćemo raditi poslije rata kao aktivni policajci u tzv. MUP-u HZ HB, s tim da moramo završiti kurs za policajce u Neumu.

U Prvoj bojni zadužio sam AP (kalašnjikov) broj 0628 i rap (150 kom. municije), dvije bombe, šljem i maskirnu uniformu, a u tzv. MUP-u HZ HB zadužio sam 200 kom. metaka, dvije bombe i crnu i plavu uniformu i crnu majicu. Osnovni zadatak u MUP-u HZ HB bili su mješovite patrole po gradu, dva puta smo bili na straži u Ljubljanskoj banci i vršili smo stražu u Policijskoj stanici u naselju Gaj. Naređenja smo primali od zapovjednika rezervnog sastava policije Josipa Čubele. Konkretno upute za izvršavanje zadataka bile su, provjera točenja alkohola u kafanama, a u Ljubljanskoj banci, gdje su nam bili bunker, morali smo paziti na zastavu, koja se nalazila na suprotnoj zgradi, da je ne bi neko skinuo.

U junu 1993. godine ispunio sam formular sa osnovnim svojim podacima, radi prijema u aktivni sastav policije tzv. MUP HZ HB. Značku policajca nisam zadužio, a policijsku iskaznicu nisam ni posjedovao.

U augustu 1992. godine kada su četnici napali liniju odgovornosti HVO Prve bojne, kojom je zapovjedao Jirgen Smit (Georg Jürgen Schmidt) zv. "Švabo", njemački državljanin, učestvovao sam u odbrani linije.

Starješine u tzv. MUP HZ HB su: Zdeno Klepić - načelnik, Marko Vujević - zamjenik, Dragan Nevjestić - vođa patrolnog sektora, Josip Čubela - komandir rezervnog sastava policije HZ HB.

Moje kolege, sa kojima sam radio, su: Željko Kasalo, Miroslav Žulj, Mirko Grabovac, Jadranko Dadić i dr. Iz moje jedinice, odnosno rezervnog sastava policije HZ HB poginuo je Ante Augustinović, prilikom izlaska iz hotela "Kalin" koji je imao zadatak da se probije sa mojim odjeljenjem do Ljubljanske banke, a Karlo Radakov poginuo je u naselju Gaj, u borbama sa Armijom R BiH. Od mojih kolega ranjeni su: Josip Radić, Robert Ćurčija, Ivan Franjić u naselju Gaj prilikom pružanja otpora pripadnicima Armije R BiH. Poseban ekstremizam, prema pripadnicima Armije R BiH u mojoj jedinici nije pokazivao niko, a u tzv. MUP-u HZ HB slabo sam poznavao ljude, te ne bih mogao da kažem ko su bili ekstremisti.

U Stožeru HVO-a znam da su bili Ivica Lučić - moj komšija, Dragan Živko, Zdravko Babić zv. "Babac", Ante Bagarić, a u civilnoj vlasti čuo sam da je bio Vladimir Šoljić.

Od HVO-a nisam dobijao priznanja i nagrade. Od pripadnika SIS-a nikog ne poznajem, a kroz priču, zapovjednik Josip Čubela nam je rekao da je načelnik SIS-a Miroslav Klepić zv. "Miki".

Vojna formacija "Garavi" bila je pri Stožeru HVO-a, dok im je mogao komandovati. Međutim, kada su počeli rušiti ugostiteljske objekte i izmicati komandi Stožera HVO-a, isti ih je rasformirao. Tada je većina bojovnika iz "Garavih" prešla u Brigadnu policiju čije je sjedište bilo na motelu "Akvarijum". Nakon izvjesnog vremena pojavio se Vinko Žuljević zv. "Klica", sa područja opštine Gornji Vakuf, te je ponovo okupio vojnu formaciju "Garavih" čije je sjedište bilo u Pajić Polju. U tom momentu su bili paravojna formacija zato što ih Stožer HVO-a Bugojno nije htio da prihvati kao svoju jedinicu. Od pripadnika "Garavih" poznajem: Gorana Košaka iz Gaja, Dragana Šakić i Slavka Šakića iz Zlavasti.

Vojna formacija ATG prije dva mjeseca nego što će doći do sukoba između Armije R BiH i HVO-a znam da je bila paravojna i Stožer je naredbom zabranjivao odlazak u tu grupu. Međutim, poslije sam čuo da je formirana ATG. Njen zapovjednik bio je Mario Crnjac, a zamjenik Josip Kovačević zv. "Kočo". Pored ove dvojice u ovoj grupi su bili: Mijo Vučak zv. "Mića", Mladen Gudelj, Miroslav Telenta,

Zlatko Šareta, te izv. "Cuco" i drugi. Znam da je karakteristika ovih ljudi u ovoj grupi bila kriminal, šverc, krađa itd. Baza ATG grupe bile su vikendice u naselju Vrbanja. Poznato mi je da je ova grupa često postavljala punktove u naselju Vrbanja i Kandija, gdje je na istim oduzimala auta, oružje i ostale vrijedne stvari. Mijo Vučak zv. "Mića" koji je pripadao ovoj grupi znam da je ranio osam bojovnika u Drugoj bojni, a jedan od njih je ostao bez noge, te nakon izvjesnog vremena, isti se viđao po gradu, što znači da nije bio kažnjen, a iz ovog se moglo vidjeti da je imao zaštitu od Stožera HVO-a.

O ubistvima koja su se dešavala na području Pajić Polja, Bristova, Trnovače ne znam ništa, osim što sam čuo da su se takve stvari događale. Sjećam se da je u januaru i februaru 1993. god., za vrijeme sukoba u Gornjem Vakufu između pripadnika Armije R BiH i HVO-a na području opštine Bugojno u naselju Bristovi, boravila neka vojna formacija iz Hercegovine. Nije mi poznato ko je od bojovnika iz Bugojna bio u Prozoru, Gornjem Vakufu i Novom Travniku za vrijeme sukoba između pripadnika Armije R BiH i HVO-a.

Za vrijeme sukoba između pripadnika Armije R BiH i HVO-a zatekao sam se u Policijskoj stanici kada je počelo pucanje. Zapovjednik Josip Čubela rasporedio je mene i Željka Kasala kod Ribičićeve i Marinove kuće, gdje smo i ostali sve do ponedjeljka naveče. Na tom mjestu, gdje smo se mi nalazili, naša linija pravca djelovanja bila je okrenuta prema Novoj bolnici, gdje su se nalazili položaji Armije R BiH. Sa ovih položaja pucali smo u pravcu linija Armije R BiH. Oko sedam sati uveče vidjeli smo da se domobrani, civili i policija povlače prema hotelu "Kalin", te smo se i mi uključili u povlačenje.

Kada smo došli u hotel "Kalin" raspoređeni smo na vatrene tačke, odnosno bunkere. Moja desetina bila je raspoređena u diskoteku hotela Kalin, a sa bunkera koji su bili napravljeni u diskoteci gledali su u pravcu Partizanskog parka i objekta "Ribarnice".

Po naređenju Stožera HVO-a, moja desetina zajedno sa desetinom vojne policije imala je zadatak da se probije do hrvatskog uporišta "Ljubljanska banka", a ovo probijanje trebalo je da se vrši putem koji

vodi ka objektu "Ribarnica" od hotela "Kalin". Krenuli smo iz hotela "Kalin", došli smo do stepenica, koje vode ka prelazu ceste prema "Ribarnici". Otvorena je vatra po nama, te smo se morali povući ponovo u hotel "Kalin". Cestu je uspio pretrčati Davorin Augustinović, a nisam uspio vidjeti gdje se nalazio kad je cestu pretrčao. U međuvremenu ranjen je bio Ante Augustinović, te sam bio primoran da im pomognem da se dopremi do Ratne bolnice koja se nalazila u hotelu "Kalin". Nakon toga povukli smo se ponovo u prvobitne položaje i na tom mjestu smo držali stražu. Iz "Kalina", odnosno bunkera nismo pucali, zato što nije bilo potrebe, odnosno nije bilo napada a nismo nikog ni vidjeli.

Davorin Augustinović je boravio van hotela "Kalin" toliko vremena dok sam ja odnio ranjenika do ratne bolnice i vratio se do Bilijar sale. Po mom mišljenju Davorin Augustinović je pretrčao cestu i zadržao se najvjerovatnije kod objekta Muzička škola.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv. br. 6-341)

Br. 23.

POLICAJCI HVO PLJAČKAJU

- KAZIVANJE Z.P. IZ KARADŽA

Pripadnik sam Službe javne bezbjednosti Bugojno od 01. 04. 1970. godine, a u 12. mjesecu 1992. god. potpisao sam pristupnicu HZ HB Bugojno. Pristupnicu sam potpisao dobrovoljno u kancelariji Zdene Klepić i tu sam dobio značku. Sve do aprila 1993. godine radio sam na obezbjeđenju objekta "*Špedicije*" kao pripadnik policije HZ HB Bugojno. Krajem aprila vraćam se u Stanicu javne bezbjednosti Bugojno i radim na poslovima vanjskog i unutrašnjeg obezbjeđenja zgrade, sve do sukoba. Sukob između Armije i HVO-a, 19. 07. 1993. god. u 4.00 sata, zatekao me u vlastitom stanu u ul. B.Jedinstva 51/C Lamela 8. Navedenog dana zarobljen sam od strane Vojne policije Armije BiH. U momentu zarobljavanja nisam pružao nikakav otpor. Od naoružanja posjedovao sam AP ("ciganka") sa rapom od 150 metaka u refuzi, pištolj 7,62 mm, 8 metaka i dvije ručne bombe. Sve ovo sam predao Vojnoj policiji sa još dvije maskirne uniforme (jednom pravom). Nakon par dana su ponovo dolazili i odnijeli šatorsko krilo, čuturu i porciju za jelo. Svo vrijeme radnog angažovanja na obezbjeđenju zgrade sprovodio sam na vanjskom i unutrašnjom obezbjeđenju istog. Od nadležnih rukovodilaca nisam dobijao posebne zadatke, a ni upute kako se ponašati u zgradi i vani u slučaju sukoba između HVO-a i Armije. Za sve ovo imao sam lični stav a to je da predam oružje ukoliko dođe do sukoba među pripadnicima MUP-a Bugojno. Kada je riječ o konkretnim aktivnostima, imao sam jedino obavezu da idem, sa još desetak pripadnika SJB, (skupa Hrvati i Muslimani), na tri dana na Rostovo, u osmom mjesecu, a grupu je vodio Nedžad Hozić. Radeći poslove pripadnika policije HZ HB, sva naređenja sam primao od Zdene Klepića i Marka Vujovića. Vezano za pojedine rukovodioce HVO-a, znam da mi je Miroslav Klepić (Miki) lično rekao, na benzinskoj pumpi, da on radi u SIS-u, a Marko

Novaković rekao mi je da je to **Služba informativne sigurnosti*** pri HVO-u, te da su u tu Službu iz Vojne policije HVO-a prešli Ivica Jurić i Miroslav Čubela. Tu trojicu sam poslije viđao u crnim uniformama. U vezi zajedničke policijske stanice HZ HB Bugojno mogu izjaviti da je Zdenko Klepić meni iz nepoznatih izvora dobijao automobile na raspolaganje, te se ponašao vrlo prepotentno i nekorektno prema starijim policajcima, a iz priče Joze Miličevića, pripadnika rezervnog sastava policije HZ HB, saznao sam da je Klepić, auto marke BMV, nekoliko dana pred sukob, dobio iz Švicarske. Auto mu je poslao brat Joze Miličevića. Najbliži Klepićevi saradnici i ujedno ekstremisti bili su Jozo Andžić, Ivan Jurčević, Ivica Vučak, Ljupko Koparan, Frano Pavlović ("Unprofor"). Preko pomenutih je Klepić realizirao svoje zadatke i zamisli o čemu ostali policajci nisu bili upoznati. Inače za Jurčevića znam da je pljačkao i otimao automobile licima muslimanske nacionalnosti na Bristovima, a u tome mu je pomagao Dragan Udovčić, policajac HZ HB. Jednom prilikom kada su otieli vozilo "Mercedes" Ismeta Kapetana, odbili su da ga vrate iako sam ja došao da im prenesem naređenje da to učine, koje je izdao starješina Dragan Nevjestić, vođa sektora saobraćaja. Koliko sam čuo Jurčević je na tom punktu zarobljavao, hapsio i maltretirao lica muslimanske nacionalnosti i pripadnike Armije.

Osnovno vezano za pogibiju, odnosno stradanje radnika stanice javne bezbjednosti Bugojno Salih Alića i Osmana Mahmutbegovića. Dva do tri dana, nakon što je pogođena katolička crkva od četničke artiljerije iz pravca Kupresa, ekstremisti HVO-a i HOS-a digli su u zrak pravoslavnu crkvu u Čipuljiću. Ja i Salih Alić smo dan ili dva iza toga otišli da vidimo kako to izgleda, a inače smo skupa radili na obezbjeđenju objekta "*Špedicije*". Krenuli smo u 16.45 ispred stanice u Salihovom vozilu marke "Reno 4" želeći da to pogledamo i da produžimo tranzitnim putem, jer nam je zamjena bila u 19.00 sati. Krenuli smo kroz Novo naselje i naselje Čipuljić prema crkvi. Kada

*Sigurnosna informativna služba.

smo se kretali preteklo nas je vozilo marke "Zastava 101" sa četiri lica. Mi smo se popeli na trotoar da zaobiđemo žice od struje što su pale preko puta, a onda namjeravali nastaviti vožnju prema "Rodić-u". Začuo sam pucanj. Odmah sam se sagnuo na zadnje sjedište, a to isto sam rekao i Aliću. Odmah zatim začuo se i drugi pucanj i osjetio sam da je auto izgubilo kontrolu i počelo da ide trotoarom. Rekao sam Aliću da ispravi i u tom momentu vidio da je oborio glavu na moju stranu. U tom momentu sam vidio da je u nesvjesnom stanju. Uzeo sam volan da upravim vozilo da ne odemo u rijeku, a odmah potom smo udarili u električni stub, gdje je auto stalo. Nakon zaustavljanja vozila vidio sam na 100-njak metara jednog pripadnika HOS-a, navodno iz Paraćina i jednu žensku osobu koja je bila u uniformi. Pozvao sam ih da dođu i oni su došli da mi pomognu da iznesu Alića iz auta, stavili mu zavoj na glavu (žena), a u međuvremenu su naišli neki civili sa "Ladom" prema Bugojnu. Jedan od njih mi je rekao da drži kafić u Poriču i da je pošao po pivu. Izbacili smo gajbe iz njegovog auta i stavili Alića na zadnje sjedište. U bolnicu su otišla dva civila i jedna ženska osoba, a ostali smo ja i pripadnik HOS-a. Ja sam se vratio da uzmem iz auta Alićevu pušku i pištolj i krenuo pješice sa pripadnikom HOS-a do punkta (osnovne škole) koji su pripadnici HOS-a držali. Pitao sam pripadnika HOS-a je li vidio ko je pucao na nas, rekao je da nije i da je bio u nekoj kući sa djevojkom i da je po pucanju istrčao iz kuće. Sumnjao sam da je on pucao, ali to ne mogu tvrditi jer nisam izvršio pregled automatske puške koju je imao. To je bio moj profesionalni policijski propust i o ovome sam obavijestio nadležne starješine (dao izjavu) službi gdje je radio Josip Luketina. Nije mi poznato da li je uzeta izjava od pripadnika HOS-a. Znam da je uviđaj izvršio Asim Halilhodžić. Halilhodžić mi je nakon uviđaja rekao da je na nas pucano sa leđa, a ja sam mislio da je pucano sprijeda iz vozila Zastava 101 koje nas je preteklo. Kada smo došli do punkta mene su njihovim vozilom, prebacili do Ratne bolnice u hotelu "Kalin". Ušli smo skupa u Ratnu bolnicu, a ja sam pitao dr. Rujanca kako je Alić i on mi je rekao da je dobro i da će ostati živ, te da mora za Zenicu. Tada je pripadnik HOS-a otišao a ja sam ostao u bolnici da mi previju koljeno i saniraju

povredu na uhu, budući da je jedan od pucnjeva proletio iznad desnog uha. Tri dana nakon Alićevog ranjavanja čuo sam da je Alić umro. Napominjem da je Alićevo ranjavanje bilo 15. 09. 1992.

Dana 04. 11. 1992., ja i moj kolega iz SJB Bugojno Osman Mahmutbegović smo odvezli prase na pijacu u Gornji Vakuf da prodamo. Prase je bilo moje vlastito. Dogovorili smo se da nakon prodaje uzmemo 100 kg kupusa da ukiselimo. To smo uradili i krenuli prema Gaju do mog brata, koji je stanovao u staroj vili. Tu smo popili kafu i 4-5 rakijica, koju je, nekoliko dana prije, ispekao moj brat. Nakon ovoga izašli smo moj brat i ja da iz "Lade" izvadimo kupus i unesemo u kuću, te da počistimo prikolicu koja je bila pričvršćena na "Ladu". Lada je bila Osmanova, a prikolica Škore, Osmanovog komšije. Osman je ostao na verandi da sveže patike, nakon čega bi se i on pridružio nama. Kada smo očistili prikolicu i izvadili kupus iz gepeka, čuo sam da je nešto palo/udarilo. Okrenuo sam se i vidio da Osman leži na asfaltu, nakon što je sišao sa stepenica i krenuo prema autu. Prišao sam Osmanu, zvao ga, ali on je bio u besvjesnom stanju. Moj brat je ušao u kuću da zove Stanicu, budući da ja, a ni brat, ne znamo voziti kola. Tada je naišao Avdo Jusufbašić i pomogao da damo umjetno disanje Osmanu, ali to nije pomoglo. Potom nailazi neki čovjek sa svojim vozilom, koji je došao do kuće Drage Radića i pomogao nam da Osmana, njegovim vozilom, prebacimo do Ratne bolnice. Kada smo došli do Bolnice, pitao sam doktora (Zelić) o kakvoj se povredi radi. Rekao je da se radi o teškoj povredi, da mora u Zenicu. Osman je umro nakon 4-5 dana. Napominjem da su uviđaj o ovome uradili radnici krim. službe Asim Halilhodžić i Emso Beganović. Bio sam prisutan za vrijeme uviđaja i vidjeli smo da se Osman okliznuo, izgubio ravnotežu, a onda tjemenom i sljepoočnicom udario o asfalt.

Pored ovoga mogu izjaviti da su u naselju Vrbanja, u vikendicama sa desne strane puta prema Gornjem Vakufu, bili smješteni pripadnici ATG-a čiji je zapovjednik bio Mario Crnjac. U toj grupi su bili Josip Kovačević (Kočo), Mirko Lozić (Dolin), i još neki. Ova grupa vršila je maltretiranje i zlostavljanje civila na ovome prostoru a držali su punkt

na putu Bugojno - Gornji Vakuf prema Kandiji. Čuo sam da je Crnjac i njegova grupa zatvorili i ubili trojicu pripadnika SJB Bugojno (Esada Mušića, Elvedina Šehu i Muju Hozića). Inače ja sam bio dežurni u stanici kada su 17. 07. 1993. god. ovi policajci, zajedno s policajcima HZ HB, otišli da sklone punkt u Bristovima. Kako sam kasnije čuo oni su bili zarobljeni, a negdje oko 21,30 istog dana, obavijestio me je Marko Vujović da je sve dogovoreno i da su pušteni, ali se do kraja moje smjene nisu pojavili u stanici.

Vezano za kriminal, pljačke i krađe u gradu, znam da su sve bojne imale svoje prodavnice i podrume pića u koje su pohranjivale ukradenu robu i istu prodavali. Mnogi ekstremisti HVO-a dobivali su društvene poslovne prostore od strane Stožera HVO-a (Bagarića, Babca i Ivica Lučića). Smatram da su pomenuti najodgovorniji za počinjene pljačke i kriminal u gradu. Tokom 1992. god. znam da su u Vojnu policiju HVO-a Bugojno dolazili policajci iz Čapljine, Stoca a da su iz Bugojna odlazili tamo. Takođe, znam da je nekoliko dana pa i dan prije sukoba u Bugojnu dolazilo vojnika sa strane. Takvog jednog vidio sam 17. 07. 1993.god. sa Zdenom Klepićem u Stanici javne bezbjednosti. Nagrade i priznanja nisam dobivao.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv. br. 6 - 363)

Br. 24.
PRIPADNICI HVO SA FAŠISTIČKIM OZNAKAMA

- KAZIVANJE D.N. IZ BUGOJNA

U MUP-u R BiH sam počeo raditi krajem juna 1992. na poslovima i zadacima zamjenika komandira Policijske stanice za kontrolu i regulisanje saobraćaja Bugojno. Komandir je bio Sulejman Tukar iz Bugojna. Kada su svi policajci hrvatske nacionalnosti potpisali pristupnice MUP-u HZ HB tada sam i ja potpisao. Razlog potpisivanja jeste to naprijed navedeno, a i saznanje da će se, i policajci Muslimani opredijeliti za potpisivanje pristupnice, kao i za zajednički rad u PS Bugojno. Ovakvo rješenje se smatralo privremenim do početka funkcionisanja civilne vlasti. Ja sam u ovom poslu izvršavao sve zadatke koje mi je postavljao neposredni starješina, nakon potpisivanja pristupnice, Zdenko Klepić. Ti poslovi su se svodili uglavnom zbog nefunkcionisanja poslova oko kontrole i regulisanja saobraćaja, na kontrolu zapisnika saobraćajnih nezgoda nakon izvršenih uviđaja, prijem stranki i drugih poslova koje je načelnik Klepić naredio. Tako, napr. veoma često sam bio glavni operativni dežurni radnik MUP-a HZ HB i PS Bugojno, predstavnik komisije za razmjenu i povrat oduzetih vozila, nakon prijavljivanja slučajeva kriminalnih radnji, incidenata i dr. upućivao sam patrole po terenu i dr.

Do momenta stupanja u MUP R BiH, a kasnije u MUP tzv. HZ HB bio sam u topništvu HVO kojim je komandovao Ivica Pavić iz Bugojna, raspoređen na lokalitetu Crničkih podova.

Od predstavnika Stožera HVO Bugojno lično su mi poznati Ivica Lučić, glavni zapovjednik Stožera HVO Bugojno, a kasnije i zapovjednik 104. brigade HVO "*Eugen Kvaternik*" Bugojno; Vinko Lučić; Zdravko Babić zv. "Babac"; Ilija Živko, operativac u Brigadi i Stožeru. Kontaktirao sa njima skoro nisam nikada. Takođe, mi je lično poznat Zdenko Mikulić, načelnik spoznajne službe u Stožeru HVO Bugojno. Baza Stožera je bila na vili "*Gorica*" u Bugojnu.

O jedinici "*Garavih*" znam da ih je vodio Vinko Žuljević zvani "Klica", te da su u toku 1992. godine napravili incident u kafiću kod starog objekta muzeja u kojem su poginula dvojica vojnih policajaca Armije R BiH Bugojno i dvojica vojnika pomenute jedinice "*Garavi*".

O jedinici ATG malo znam osim da su imali bazu na vikendicama sa desne strane iznad punkta Vrbanja, u pravcu Gornjeg Vakufa. Za istu grupu sam čuo da je formirana nekoliko dana prije sukoba Armije R BiH i ekstrema HVO Bugojno. Zapovjednik pomenute ATG grupe bio je Mario Crnjac, a njegov zamjenik je bio Josip Kovačević zvani "Kočo". U toj grupi je bio i Mijo Vučak zvani "Mića" i drugi. Njihovoj bazi u vikendicama se nije smjelo odlaziti. Iz razgovora drugih ljudi iz HVO čini mi se da su pripadnici ATG grupe, kako sam mogao razumjeti, postavili punkt na Vrbanji oko sedam dana prije početka sukoba, te su hapsili, maltretirali i fizički zlostavljali i kontrolisali. Pripadnici ATG grupe su svi ekstremisti HVO, a prema saznanjima mojim, koja sam čuo od drugih ljudi, da su u vrijeme sukoba napravili masakr i zločine nad civilnim stanovništvom naselja Vrbanja u Bugojnu. Za ATG grupu mislim da su pravi zločinci, divljaci i koljači koje je Stožer HVO okupio, te da su ljudi najnižeg sloja i svijesti, i da treba da ih stigne zaslužena kazna.

Napominjem, da za jedinicu "*Garavih*" lično znam da su dizali eksplozivom kafiće građana Hrvata u Bugojnu zbog toga što te gazde, odnosno vlasnici kafića nisu plaćali porez HVO Bugojno. Najvjerovatnije se radi o smišljenoj politici i naredbama Stožera HVO Bugojno. Ranije ih je, a kako je to naprijed rečeno, predvodio "Klica" Vinko Žuljević, da bi poslije toga otišao u Split u Republiku Hrvatsku. Prije sukoba Armije R BiH i ekstrema HVO Bugojno, "Klica" se ponovo vratio te formirao ponovo jedinicu "*Garavih*". Mjesec dana prije sukoba, a možda i ranije ta jedinica je djelovala na području Gornjeg Vakufa - Pajić Polja i na terenima Bugojna. Ova jedinica permanentno učestvuje u sukobima Armije R BiH Gornji Vakuf i HVO ekstrema sa područja Gornjeg Vakufa, Bugojna, Tomislavgrada i Hercegovine. "Klica" je bio na čelu te grupe kada je došlo do sukoba u kafiću iza Starog muzeja u Bugojnu, kada su poginula dva vojna

policajca Armije R BiH i dvojica pripadnika iz pomenute jedinice "Garavi". Jedinica "Garaviih" je postavila punkt u mjestu Hrasnica u Gornjem Vakufu gdje su maltretirali svakog Muslimana koji je prolazio kroz taj punkt, oduzimali vozila, vrijednosti, robe, novac i drugo što im se svidjelo. Na tom punktu su i fizički zlostavljali i hapsili Muslimane. Lično mi je poznato da su uhapsili i pretukli zapovjednika Stožera HVO Bugojno Ivicu Lučića i Zdravka Babić zvanog "Babac". Njih su se bojali i poštenu Hrvati i koji su bili u dobrim odnosima sa Muslimanima. Pomenuta grupa je u Bugojnu demolirala i uništila kafiće "Tea", "Tref", "Roma" i druge. Isti su nosili fašističke oznake na uniformama, ali se protiv njih ništa nije preduzimalo. Te oznake su "kukasti krstovi", "slova U" i drugi. Kriminalistička služba je znala za podatke o licima iz jedinice "Garavi" koja podmeću eksplozive i kafiće dižu u zrak, ali ništa nije preduzimala, misli se na operativce kriminalističke službe policije HZ HB.

MUP HZ HB, pod rukovodstvom načelnika Zdenka Klepića, naročito se bavio aktivnostima na izdavanju domovnica i pripremanju dokumenata za izdavanje domovnica građanima hrvatske nacionalnosti iz Bugojna. Dokumentacija za izdavanje domovnica dolazila je iz centrale MUP-a tzv, HZ HB iz Mostara, a u PS Bugojno su prikupljana ostala dokumenta i nošena u Mostar. Vozačke i saobraćajne dozvole i registraciju vozila registarskim tablicama HZ BH vršio je Visković, administrativni radnik MUP-a HZ HB, a dokumenta je lično potpisivao načelnik Zdenko Klepić. Dokumente, izvod iz KE MUPA-a izdavao je i potpisivao Ivan Jurić, šef kriminalističke policije HZ HB u PS Bugojno. Lična karta i druga dokumenta urađena su po uzoru na dokumenta Republike Hrvatske, izrađivali su ih administrativni radnici MUP-a HZ HB PS Bugojno, a plastificiranje i druge radnje vršili su kod kuće Zdenka Klepića, načelnika, jer je on kod kuće imao agregat za proizvodnju struje. Administraciju oko izdavanja dokumentacije je vodio sam načelnik Zdenko Klepić, a i Visković, te su im registratori izdate dokumentacije bili kod kuće.

Načelnik MUP-a HZ HB Zdenko Klepić je radio ranije u MUP-u R BiH, te je na početku samog rata bio zapovjednik Specijalne jedinice MUP-a Bugojno. Nakon toga je prešao na rad u jedinicu vojne policije HVO, kao zapovjednik. Sa sobom je iz MUP-a poveo Ivicu Jurić, Jozu Andžić, Franu Pavlović zvani "Unprofor" i Miroslava "Miru" Čubelu. U PS MUP-a HZ HB je po dolasku iz jedinice vojne policije HVO u Bugojnu, ponovo za sobom vratio gore pomenute ljude. Po svom dolasku je u MUP-u HZ HB naredio da nose značke MUP-a HZ HB, crne ustaške uniforme i druge uniforme policije HZ HB koje su iste kao u policije Republike Hrvatske, a oznake na tim uniformama na rukavima su bile Policija Hrvatske, odnosno Policija RH. Ovakav način rada i drugo unijeli su nemir i razdor te se veoma često zaoštravala situacija i rasle tenzije među policijom. No i pored toga nam je na sastancima tvrdio da treba da utičemo na smirivanje situacije, ali to svojim naredbama i ponašanjem praktično negirao. U posljednje vrijeme je dolazio u konflikt sa komandrom vojne policije HVO Stipicom Zelić, jer se preko Stožera HVO i civilne vlasti HVO naturao kao čovjek koji treba da komanduje svim policijama u gradu Bugojnu.

Lično sam se uvjerio da je i sam ekstrem HVO i MUP-a HZ HB, kada je 28. maja 1993. na punktu u Bristovima, Ivan Jurčević zvani "Ivčo" ekstrem HVO Bugojno, postavio nelegalan punkt, te tom prilikom Muslimanima zabranjivao prelazak kroz Bristove, oduzimao im vozila, novac, robu i druge vrijednosti. Tom prilikom je oduzeto vozilo Kemala Kapetana iz Prusca, koji je povezao hranu u Rovnu gdje je privremeno stanovao sa porodicom. Vozilo mu je oduzeo Jurčević zvani "Ivčo", a Klepić, načelnik ga nije htio vratiti, iako je to mogao. Tim momentom sam se uvjerio da ga čak i štiti, samim time što je znao da ga je "Ivčo" oduzeo te ga nije htio vratiti. Načelnik Zdenko Klepić je u Bugojnu imao svoju privatnu firmu, zajedno sa bratom "Mikijem" Miroslavom Klepićem, čiji je predmet rada bio prepis vozila. Zbog te firme je došao u konflikt sa Franom Šandrkom, radnikom MUP-a HZ HB, koji mu je prigovarao zbog te firme, a kojeg je zbog tog konflikta odmah otpustio sa posla iz MUP-a HZ HB.

Za Ivana Jurčevića zvanog "Ivčo" lično mi je poznato da je veoma često samoinicijativno i po naredbama Stožera HVO postavljao punkt u Bristovima, a to se desilo i dana 27. i 28. maja 1993., kada je oduzeo više vozila, roba i vrijednosti i novca od Muslimana, kojima nije dozvoljavao prolaz kroz Bristove. I ja sam lično u dva navrata sa jednim policajcem odlazio kod njega da vrati oduzetu robu, vozila, novac i drugo na šta me je otjerao ispred kuće prijeteći mi da će me drugi put ubiti ako dođem. No, i pored rečenog njegov ekstremizam se ispoljavao u mržnji svega što je muslimansko. Lično smatram da ga je u tome podržavao Zdenko Klepić, načelnik MUP-a HZ HB Bugojno i Stožer HVO Bugojno. Pored rečenog "Ivčo" je bio klasični kriminalac koji je radio u policiji. Svoje kriminalne aktivnosti je prikrivao radom u policiji. Zbog svog ekstremnog ponašanja i ustaštva nije smio u posljednje vrijeme dolaziti u grad. O oduzimanju vozila teretnog mercedesa i maltretiranju i fizičkom zlostavljanju, lično mi je prijavio vlasnik Kemal Kapetan iz Prusca, privremeno nastanjen u Bugojnu.

O Ivici Vučku, takođe, znam da je ekstrem HVO i MUP-a HZ HB, jer je imao odbojan odnos prema policajcima Muslimanima MUP-a R BiH, koje je povremeno provocirao i nazivao pogrđnim riječima. Pored toga je, prilikom jednog našeg boravka na položajima u Jazveniku sa policajcem Ljupkom Koparanom, iznio crnu ustašku zastavu, da bi provocirali Srbe koji su im bili nasuprot položaja.

Jozo Andžić je, takođe, jedan od ekstrema MUP-a HZ HB, koji je zbog svog ekstremnog ponašanja prema Muslimanima, imao privilegovan položaj u MUP-u. Svoj ekstremizam je posljednji put iskazao prema medicinskoj sestri Muslimanki koju je psovao, provocirao, govorio da će je silovati i drugo. Zbog ekstremizma i bojazni što je takav, stalno je spavao u "Gaju" sa, Specijalnom jedinicom MUP-a HZ HB Bugojno.

Ljupko Koparan, kriminalistički tehničar policije MUP-a HZ HB, učestvovao je na strani HVO u sukobima Armije R BiH i HVO Gornji Vakuf. Takođe, je mrzio, što se iz njegovog ponašanja vidjelo prema Muslimanima, iste.

Josip Čubela, njega lično ne smatram ekstremom i mislim da to nije nikada ispoljio, niti svojim ponašanjem, niti na drugi način.

Robert Veber, izabran za kriminalističkog tehničara MUP-a HZ HB, smatram ga neodgovornim i nekulturnim balavcem. Ponekad je znao vrijeđati i prozivati Muslimane, policajce, u pijanom stanju.

Miroslav Klepić "Miki" po odlasku iz vojne policije HVO gdje je bio zapovjednik, postaje, odnosno postavljen je od strane Stožera HVO Bugojno za šefa Službe informativne sigurnosti (SIS) HVO u Bugojnu. Njegovi najbliži saradnici u MUP-u HZ HB PS Bugojno bili su mu brat Zdenko, načelnik MUP-a, Rudolf Rickijević i Ante Sučić radnici SDB MUP-a HZ HB i Benjamin Govorušić, operativac za otkrivanje krivičnih djela od posebnog državnog interesa. Zadatak SIS-a je bio obavještajna i kontraobavještajna zaštita HVO, a po horizontali je imao svoje operativce u svakoj krupnijoj jedinici - bojni - satniji i drugo. Lično sam mišljenja da je operativac SIS-a bio i Frano Pavlović zvani "Unprofor", koji je bio najbliži saradnik, vozač i pratilac Zdenku Klepić, načelniku MUP-a a nije bio na platnom spisku MUP-a HZ HB PS Bugojno.

Za Mirka Lozića zvanog "Dolin" lično znam da je pripadnik HVO Bugojno i da je ekstremista. Na uniformi pored oznake HVO je nosio i fašističke oznake "kukaste krstove". U nekoliko navrata sam intervenisao kada su on i njemu slični postavljali u Udurlijama divlje punktove na kojima su hapsili, zlostavljali i fizički maltretirali Muslimane. Na mene je lično repetirao i potezao pušku, te mi prijetio ubistvom, zato što sam intervenisao da se puštaju Muslimani te da im se vraća oduzeta imovina. O ovakvim događajima sam informisao vojnu policiju HVO. Za njega pouzdano znam da je klasični ustaški ekstremista kojem HVO policija niti rukovodstvo neće ništa. Veoma se često hvalisao svojim ustaštvom.

Za Rudolfa Rickijevića i Antu Sučića mi je poznato da su radili operativne poslove SDB za MUP HZ HB. Kada bi oni ulazili u kancelariju kod načelnika Klepića, svi bi iz kancelarije morali izaći. Sa njima sam kontaktirao kad je na mene i Tihomira Krajinovića, koji je tada ranjen, pucano na području punkta Resnik, kada sam im pisao službenu zabilješku.

Dana 18. 07. 1993. u nedjelju oko 10.00 sati sam došao da prijavim oduzimanje vozila na punktu u Vrbanji koji su formirali pripadnici ATG grupe HVO Bugojno. Tada sam od operativnog dežurnog u MUP-u HZ HB Marka Vujovića saznao da su zatvoreni policajci MUP-a R BiH Esad Mušić, te dvojica policajaca MUP-a R BiH iz čete "Gimnazija" Mujo Hozić i Elvedin Šeho, te da su živi ali da su fizički zlostavljani i isprebijani. Takođe mi je rekao da u toku dana očekuju razmjenu. Tada je iz kancelarije izašao načelnik Zdenko Klepić, te rekao da ide u Stožer HVO da ubrza razmjenu, odnosno oslobođenje policajaca MUP-a R BiH. Od Marka sam, takođe, čuo da ih je zatvorio i fizički zlostavljao Mario Crnjac, Josip Kovačević zvan "Kočo" i drugi iz ATG grupe. Malo nakon toga, oko 11.00 sati Marko Vujović mi je rekao da ostanem u Stanici, te da sačekam Ivicu Vučka koji je trebao biti operativni dežurni, a koji je otišao na sahranu bratu Miji Vučak zvanom "Mića", koji je poginuo dan ranije u sukobima sa pripadnicima Armije R BiH Bugojno u Vrbanji. Nakon kraćeg vremena sam razgovarao telefonom sa Zdenom u Stožeru te se interesovao kada će doći do razmjene. Nakon ovoga razgovora sam odlučio da napustim PS, a sa sobom sam ponio radio vezu tj. motorolu. Nakon napuštanja PS, što sam uradio u dogovoru sa rukovodećim radnicima MUP-a R BiH, otišao sam u SJB Bugojno, otišao sam u Župni ured, gdje sam se osjetio sigurniji. Tamo nas je dočekao fra Bruno, koji nam je ponudio večeru. Večerali smo u Župnom uredu, a nakon toga smo se prebacili na noćenje u objekat PTT Bugojno. Dana 19. 07. 1993. smo se bez otpora predali zajedno sa ostalim zaduženim i zatečenim na obezbjeđenju objekta PTT Bugojno. U vrijeme između mog odlaska u PTT i predaje sa stožerom HVO je kontakt imao samo šef obezbjeđenja PTT pripadnik HVO jedinice za obezbjeđenje objekta.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, Inv. br. 6 - 365)

PRIPADNICI HVO SVJEDOČE O ZLOČINIMA

- KAZIVANJE DŽ. A. IZ BUGOJNA -

Ja sam se prijavio dobrovoljno u HVO i primljen sam u 104. HVO brigadu "Eugen Kvaternik" Bugojno, Drugu bojnu, čiji je zapovjednik bio Slaven Petričević iz Gornjeg Vakufa, mislim iz sela Humac. U toj brigadi sam bio od 6. maja 1992. Znam da je zapovjednik Četvrtne satnije bio Grlić, takođe sa područja Gornjeg Vakufa. Takođe, mi je poznato da su postrojbe HVO-a imale svoja komandna mjesta u zgradi Osnovne škole kod općine Bugojno, u krugu zvanom "Stara špedicija" i u Ulici Jove Raduljića. Uveče, 17. oktobra 1992., u svađi, u kafani u Veseloj, ja sam pred kafanom iz puške ubio Jusufa Kmetaša, komšiju iz Vesele, pa sam odveden u zatvor u Travniku, odnosno u Zenici. Prebačen sam u Travnik radi suđenja, a odatle sam pobjegao u maju 1993. i otišao kući. Nakon dva-tri dana u gradu, u Bugojnu, sreo sam nekoliko mladića Muslimana, koji su, takođe, bili u postrojbama HVO. Oni su mi rekli da su istjerani iz HVO-a, te da i ja trebam otići i razdužiti se. Idućeg dana, a to je već dvadesetak dana od mog izlaska iz zatvora, otišao sam u komandu HVO-a u Ulici Jove Raduljića u Bugojnu, gdje sam tražio moga zapovjednika Slavena Petričević, zapovjednika Druge bojne. Nisam ga našao. Tamo sam zatekao pripadnike HVO-a, među kojima je bio Marko Petričević i Josip Kovačević, zvani "Kočo", Mario Crnjac, satnik ATG. Od njih sam tražio da mi se izdaju dokumenti da idem u Hrvatsku. Ovo sam tražio kada su me odveli u Stožer na vili "Gorica", gdje se nisam zadržavao nego su me odveli u motel "Akvarijum", jer ni na Vili nije bilo bojnika Slavena Petričevića. U Motelu sam ostao sve do povlačenja HVO-a sa tog područja. Idućeg dana tu je dolazio Zdravko Lučić, vidio sam više pripadnika Druge bojne među kojima i Danijela čijeg se prezimena ne sjećam, a znam da je iz zaseoka Gračići kod Bugojna i da je bio nešto u "SIS-u". Mario Crnjac mi se predstavio kao zamjenik bojnika Petričevića, a znam da je poslije zamjenik Petričeviću bio Erkapić,

inženjer u preduzeću "Slavko Rodić" u Bugojnu. Ostavili su me kod dežurnog u motelu "Akvarijum", brigadne policije HVO, Ive Lučića iz Garačića kod Bugojna, nakon čega su Mario Crnjac i Josip Kovačević otišli, a meni rekli da ih sačekam. Tu je bio kod dežurnog i pripadnik, bojovnik HVO-a po nadimku "Nambijar" iz sela Crniče kod Bugojna, pripadnik brigadne policije HVO-a. Idućeg dana je tu došao Zdravko Lučić, sin Fere iz Vesele - Bugojno, koji je bio logističar Treće bojne i obećao je da će mi srediti potrebne papire kako bi otišao u Hrvatsku. Za to vrijeme, odnosno tog dana, došao je i Slaven Petričević, odnosno Danijel iz Garačića. Znam da je pravnik i radio je u preduzeću "Slavko Rodić" i živio u Veseloj. Obećao je da će donijeti fotoaparatus i uslikati me za papire. Noćivao sam sa dežurnim Vinkom Pocrnja iz Crniča i još jednim koji je visok, mršav, smeđ, a ime mu ne znam. Treći dan mog boravka u Motel je došao Miroslav Klepić, zvani "Miki" (znam da je bio neki zapovjednik u Stožeru na Gorici) što mi je i on obećavao i ubrzo otišao. Sjetio sam se da mi je obećao da će me uslikati Dragan Palinić zvani Danijel, a zvali su ga i "Tatica". U motelu "Akvarijum" bila je smještena brigadna policija HVO-a, kojom je zapovjedao Zlatko Zelić iz sela Čaušlije kod Bugojna, a zamjenik mu je bio Tomislav Čović, zv. "Čomo" iz Gračanice, općina Bugojno. Za svog boravka u motelu "Akvarijum" ja sam se redovno kretao i jeo u tom motelu sa pripadnicima HVO-a. Znam da su tamo radile kao kuharice Džemka Zahirović, rođ. Zukanović i Luca Pocrnja. Džemka je stanovala u jednom bungalovu kod motela, a Luca je stanovala negdje u Crniču, u svojoj kući. Tokom dana igrao sam bilijar sa Vinkom Božić iz Vesele, Vinkom Pocrnjom iz Vrpeći, sa zv. "Nambijarom" (mislim da se on preziva Pocrnja. Moglo bi mu biti i ime Ivo, ili Ivan iz Crničaje, blizu motela "Akvarijum"), Zdravkom Pavković zv. "Tiki" iz Goruše, Kristijanom Pocrnjom, Željkom Pavićom iz Karadža, Željkom Božićem iz Vesele, Milijanom Kolak iz naselja Jaklič - Bugojno (bio konobar u Motelu prije rata), Ivom Lučić iz Luga, Draganom Glavašom, zv. "Geca" i njegovim bratom Zoranom, oba iz Čaušlija, (otac im je držao kafanu, mislim da se zvala "Mali raj" kod Čaušlija), sa braćom Martinom i Zdenom Žulj, Marinkom Šimić iz Gračanice,

Draganom Šakić, zv. "Ledeni" iz Pajić Polja kod Gornjeg Vakufa, Marijom Petrović zv. "Mema" iz Gornjeg Vakufa, koji je jedno vrijeme bio u Armiji RBiH, braćom Miroslavom i Marinkom Krajina, (moglo bi biti da su iz sela Drvetina kod Bugojna), Nikicom Pocrnja zv. "Nidžo", (takođe iz Drvetina) i drugim pripadnicima brigadne policije HVO-a. U motel "Akvarijum" su dolazili i bojovnici postrojbe zv. "Garavi" po nadimku "Džemo", "Kužo", "Cinco", Mirko zv. "Dolin", moglo bi biti da mu je prezime Lozić (znam da je bio u zatvoru u Zenici. On je pred rat nožem ubio policajca Pandžu iz Vesele), "Kustura", Dragan Šistov iz Vesele, (prije rata bio radnik-regler u preduzeću "Slavko Rodić" u Bugojnu, moglo bi biti da je rođen 1966. ili 1967.), Darko Govorušić koji je svirao harmoniku, Perica Harambašić (držao kafanu zv. "Ritmo", kod naselja Ploče-Trnovača), Zdeno Lozančić iz Bugojna, Ivica Dilber iz Gračanice, Mladen Kajić (i moglo bi biti da mu je brat mlađi Ivica Kajić, oba iz sela Vučipolje-Bugojno), Nikola i Mirko Čović, (oba iz Čurčića Luga kod Bugojna). Oni su i prije sukoba dolazili na bazene kod motela "Akvarijum". Poznato mi je da je početkom jula 1993. na području tzv. Herceg-Bosne išao Zlatko Zelić sa Zlatkom Dugandžićem zvanim "Cinco". Zlatko ima nekog uticajnog rođaka - fratra u Čitluku, preko kojeg su dobijali oružje, lijekove i hranu i dovlačili u bijelom policijskom kombiju. Takođe su dovukli maskirne uniforme, neke puškomitraljeze zv. "PKT", PAM-ove "Kinezac" i više sanduka u kojima je bila municija. Znam da je među njima bilo i metaka za automatsku pušku zv. "Litvanka". Ovu opremu su istovarili i unosili u magazin Motela u prostoriju u kojoj je prije toga bio vešeraj. Odatle su odlazili na brdo zvano "Glavica" i kod zgrade blizu motela gdje je bilo topništvo HVO-a. Jedan dan je Zlatko Zelić otišao putničkim vozilom "Reno 5" i idućeg dana dovukao paket motorola i dva sanduka municije 5,56 i 7,62 mm. Jednom prilikom su koristili za istovor i radnike voda među kojima je bilo i Srba. Meni je jedan dan Tomislav Čović zv. "Čomo" rekao da istovaram sa kamiona dovučenu opremu i lijekove. Do podne je dolazila, a i taj dan je došla, ljekar Jadranka Pejak iz Vesele, razvrstavala i izdavala lijekove. Često su po lijekove dolazile žene hrvatske nacionalnosti, a nekad i odrasli muškarci.

Mene su u motelu "Akvarijum" često koristili da im koljem stoku, telad i ovce i da im to pripremam i pečem, gdje su na tom mjestu često pravili fešte. Znam da im je često piće dovlačio ugostitelj po prezimenu Maleta, a imao je kafanu kod sela Vrbanja. Kada su imali fešte, često su pjevali nacionalističke, ekstremne i prijeteće pjesme po Muslimane, među kojima i pjesmu "Balinko, reci pravo, ko je s tobom spavo", "O, Paveliću" i slično. Početkom jula 1993. primijetio sam česte i intenzivnije kontakte Brigadne policije iz motela "Akvarijum" i Stožera u vili "Gorica". Tada je već bila napetost i dalo se primijetiti pripremanje za sukob sa Armijom RBiH, jer su i na brdu "Glavica" i iznad naselja Sultanovići, pogotovu u noćnim satima, intenzivnije vršili ukopavanje, radili rovove, kopali tranšeje, već je bio postavljen i kod Motela protivavionski mitraljez kojeg je opsluživao Mario Lučić sa bojovnikom po imenu Nenad, koji je bio Srbin.

Među bojovnicima HVO-a bilo je dosta onih koji su bili odani njihovom zapovjedniku Vinku Žuljeviću zv. "Klica", koji je 12. 7. 1993. naredio da hapse Muslimane. Čuo sam da je Zoranu Glavašu putem radio veze javljeno da je "Klica" uhapsio 17 Muslimana. Tog dana sam sa terase vidio da su Vučak, zvani "Mića", zajedno sa "Cuncom", sa još dva bojovnika, autom otišli prema gradu. Sa mnom je to vidjela i Džemka Zahirović. Tada sam vidio i čuo da su Tomislav Čović zv. "Čomo", Mirko Čović, Ivo Pocrnja, Zoran Glavaš zv. "Geca" i taj zv. "Cunco" i još neki bojovnici rekli "Sad ćemo ići hapsiti njihove". Očito je mislio da će hapsiti Muslimane. Tada su u restoran ušli Milenko i Miroslav Krajina i naredili Džemki da za bojovnike spremi sendviče, a meni da ih donesem "Čomi". Nakon 15 minuta tu se sakupilo oko 20 bojovnika u crnim i maskirnim uniformama, bili su dobro naoružani, a među njima sam vidio Zdenu i Martina Žulja, bojovnika zv. "Pajo" po prezimenu Ivoš, Mirka Čovića, bojovnika zv. "Pincek", braću Zorana i Dragana Glavaša, Zdenu Klepić, bojovnika zv. "Zolja", Ivana Pocrnju iz Crniča, Vinka Pocrnju iz Crniča, (ova dvojica su stričevići). Tada sam čuo da im Tomislav Čović zv. "Čomo" kaže: "Postavljajte punktove, sve zarobljavajte, uzimajte sve, uzimajte oružje". Ovi bojovnici su otišli u dva vozila tipa "Kombi" prema gradu,

a ostali su Tomislav Čović, Ivo Lučić, Zdravko Pavković i Zoran Glavaš. Grupe su otišle odvojeno sa Draganom Glavaš zv. "Geca" na čelu, a na čelu druge je Martin Žulj. Tada je Tomislav Čović naredio Zoranu Glavaš da ide održavati vezu na radio uređajima, a mene je odveo u magacin gdje me je pitao: "Šta misliš, hoćeš li sa nama ili balijama?" Kada sam rekao da mi trebaju isprave za Hrvatsku, udario me šakom u glavu i rekao mi je: "Ti si isti kao oni", a Zdravku Pavković je rekao da me odvede u podrum, gdje me je ovaj i odveo. Nakon tri sata su me izveli da im prenosim medicinski materijal. Dok sam ja to radio u Motel su došli Mirko Čović, Zdeno Žulj i bojovnik zv. "Glavasti" i sa sobom dotjerali 3-4 mlađe žene Muslimanke i dva muškarca koje su uhvatili u naselju Vrbanja. Svi su bili civili. Oni su rekli da su ove uhvatili kada su trebali preći punkt u Vrbanji. Tomislav Čović je rekao Zdravku Pavković i još dvojici bojovnika da ih vode u podrum Motela, a rekao je Zoranu Glavaš da nazove "Mikija".

Idućeg dana je Tomislav Čović naredio da iz podruma-vešeraja iznesu sanduke sa municijom. Počeli su se skupljati bojovnici, uglavnom postrojbe "Garavi", čija je baza bila u Pajić Polju kod Gornjeg Vakufa i pripadnici ATG kojom je komandovao Mario Crnjac, a taj su naziv dali po nekom plemenu iz Afrike čiji su pripadnici slijepo izvršavali naređenja. Čuo sam da je Ivica Pavić naredio da pripadnici ATG i "Garavi" idu na bazen iznad naselja Vrbanja koju je odveo Mario Crnjac, a pripadnici Brigadne policije i jedan dio "Garavih" u ulicu Zeleni put. Ovu drugu grupu je predvodio Zlatko Zelić. Sa Mariom Crnjac su otišli Dragan i Zlatko Dugandžić, Zdeno Klepić i bojovnici po nadimku "Kužo", Josip Kovačević zv. "Kočo", Jakov Vidović, bojovnik zv. "Tarzo". Sa Zlatkom Zelić su otišli Tomislav Čović, Dragan Glavaš, Mario Petrović, Ivo Jezidžić, Mirko Čović, Mario Lučić zv. "Medeni", Dragan Šakić, Darko Govorušić, Milijan Kolak, Ivoš zv. "Maja" i još bojovnika čijih imena se ne sjećam. Otišli su naoružani puškama, noževima, bombama, sa ruksacima punih municije. Ubrzo je za njima otišao i Ivica Pavić. To je moglo biti u nedjelju, 17. 7. 1993., oko 9,00 sati. Tom prilikom u rasporedu grupa učestvovao je i bojovnik Danijel zvani "Tatica" i Niko Jazvić, koji su ubrzo nekud otišli.

Ubrzo iza toga (moguće oko 45 minuta) čuo sam pucnjavu na području naselja Crniče i Vrbanja, a naročito jaku pucnjavu i detonacije na prostoru zvanom "Zeleni put". Dok sam stajao u hodniku blizu aparata radio veze na kojem je radio Zoran Glavaš, čuo sam da ga zove Tomislav Čović, a dobro poznajem glas Tomislava Čovića. Oni su razgovarali šifrovano i znam da su upotrebljavali izraze Jure, Mate i sl. što su bili njihovi šifrovani znaci i nadimci. Čović je tražio da mu Glavaš uspostavi vezu sa nekim "Pipicom". Kada je uspostavljena veza među njima, "Pipica" je saopštavao Čoviću da će biti odrađena neka kuća, kratkim punjenjem. Odmah sam čuo detonacije 5-6 ispaljenih granata, a po jačini zvuka zaključio sam da su jači kalibri. Znam da su tu imali VBR, ZIS i tenk i mislim da su ove granate ispaljene iz tenka zvani "Jure", a ta šifra je i pominjana u njihovom razgovoru, (šifra im je bila za ZIS i VBR "lisica"). Tada sam čuo da Čović preko veze traži Niku Jazović i da ovaj pošalje tenk "Juru", jer su se navodno zaglavili. Nekoliko minuta iza toga čuo sam da tenk koji je bio u blizini Motela, kod bungalova odlazi prema naselju Vrbanja pored bazena. Poznato mi je da je tim tenkom upravljao bojovnik kojeg su zvali "Zec". Znam da je taj "Zec" jedno vrijeme bio u Armiji i da je on otkriven da radi za HVO, pa je iz Armije otpušten. Tada sam čuo razgovor preko sredstava veze između Čovića i Zlatka Zelića da naređuju posadi tenka "Jure" riječima: "Jure, gađaj ovu kuću", na šta je posada tenka odgovorila: "Bit će odrađena", a mislim da je ovo rekao taj tenkista po nadimku "Zec", te sam odmah iza toga čuo 5-6 detonacija. Takođe mi je poznato da su Ivica Božić i Marinko Šimić upućeni na vilu "Gorica" kao snajperisti.

Poslije 2-3 sata od navedenih pucanja topom tenka bojovnici HVO-a su, oko 11 sati doveli 10-15 civila Muslimana većinom starijih žena i muškaraca. Tu grupu su doveli Zdeno Žulj, Mario Petrović, bojovnici po nadimku "Tarzo" i Dragan pripadnik "Garavih". Oni su ove civile izgurali iz auta. Dragan je naredio toj grupi Muslimana i Muslimanki da legnu potrbuške ispred motela. Tada su Mario Petrović, Zdeno Žulj i "Tarzo" izašli iz hodnika Motela, pretresli i opljačkali zarobljene civile. Ovi civili su imali neke torbe i kese, a navedeni bojovnici su im

to sve oduzeli. Potom su ih zlostavljali i maltretirali. Čuo sam da je taj Dragan jednoj starijoj ženi rekao: "Nisi rodila sedmoro djece, nego sedmoro paščadi", tad mu je ona odgovorila: "Sedmoro sine". Potom je ove civile u podrum Motela zatvorio Zdravko Pavković. Meni je jedan bojuvnik naredio da iznesem tri sanduka municije i stavim ih u vozilo "Kombi", što sam ja i učinio. Vidio sam da su ti što su dovukli u tom vozilu civile Muslimane otišli prema naselju Vrbanja. Kada sam se vratio u hodnik, čuo sam kako Tomislav Čović putem sredstava veze naređuje da tenk zvani "Jure" ispalji tri granate u kuću Fehke Velagić u kojoj su se sklonili Muslimani, a potom sam čuo tri snažne detonacije i da Tomislav Čović kaže: "Prva dobra, druga dobra, treća fulala", te da naređuje da se zadnja ponovi. Nakon ispaljene jedne granate, a potom i druge, Tomislav Čović je vikao: "Četvrta zlatna, peta pun pogodak". Odmah iza toga sam čuo Dragana Glavaša zvanog "Geca" da kaže da su nastradali, a potom je tražio pomoć za ranjenog Zlatka Zelića i rekao je da je "Zolja" poginuo.

Mario Crnjac i Miroslav Maroš, zv. "Kuže 2", iz Gračanice i još 5-6 bojuvnika, oko 14.00 sati doveli su, odnosno dotjerali su pješice, pred Motel desetak civila uglavnom žena, nekoliko muškaraca sve stariji civili. Pred Motelom su ih pretresli i na isti način kao i prethodnu grupu, opljačkali, a potom zatvorili u podrum Motela. Nakon toga ova grupa bojuvnika je pješice otišla prema naselju Vrbanja. Kako je među njima radila non-stop radioveza, čuo sam da Tomislav Čović i Dragan Glavaš daju uputstva tenkisti tenka "Jure", a posada tenka je po ispaljenim detonacijama i sama dejstvovala po kući Fehke Velagić. Nakon oko pola sata od ovog vidio sam da su do Motela pješice došli Mario Petrović, Zdeno Žulj, Ivoš zv. Pajo i zv. Tarzo, te su ušli u Motel. Tada je Mario Petrović razgovarao sa Draganom Glavaš zv. Geca. Čuo sam da su međusobno govorili da su izvukli poginulog Zolja i ranjenog Zlatka Zelića, kojeg su odveli u bolnicu u naselju Kandija. Tada mi je jedan od bojuvnika naredio da sa Ivošem, zv. Pajo, u sobu motela unesem poginulog Zolja, što sam i učinio. Tada se tu iskupilo nekoliko pripadnika njihove diverzantske grupe koji su izvodili akcije u naselju Vrbanja, njih oko 15. Među njima su bili

Mario Crnjac, Josip Kovačević, Tomislav Čović i Dragan Glavaš. Oni su se međusobno hvalili šta su ko od njih uradili. Mario Petrović je objašnjavao kako je nakrao punu šaku zlata što je prisutnima i pokazivao i izvadio iz džepa, a u tom nakitu sam vidio narukvice, lančice i prstenje. Ivo Jezidžić je govorio kako je rafalom ubio nekog muškarca Muslimana koji je pretrčavao ulicu. Darko Govorušić je pokazivao kesu u kojoj je bilo zlato i čuo sam da je rekao "kako balije imaju zlato". Ivoš zv. Pajo je pokazao sat i rekao je: "Imam neki jebeni sat Seiko" i da ga je skinuo sa mrtvog balije. Mirko Pocrnja je pokazao pištolj zv. "Tetejac", koji je našao u muslimanskoj kući u Vrbanji. Kristijan Pocrnja je pokazivao novčanice njemačke marke, koje je našao u muslimanskim kućama. Martin Žulj je objašnjavao kako je zapalio jednu muslimansku štalu. Miroslav Maroš zv. Kuže i bojovnik zv. Tarzo su se hvalili kako su pobili dosta Muslimana i pripadnika Armije u rejonu "Bazena" kod naselja Vrbanje. Bojovnik po imenu Goran zv. Juka je pričao kako je bacio bombu u muslimansku kuću u kojoj se nalazila starica. Miroslav Krajina se hvalio kako je ubio nekog Muslimana u crvenoj kabanici u naselju Zeleni put, nekog mladića i rekao je: "Otresao sam ga, imao je na sebi crvenu kabanicu".

Tada su u Motel došli Ivica Vučak, stariji policajac, pripadnik neke druge njihove policije, a ne one što je bila u Motelu. Mene su otjerali u sobu. To mi je naredio Zdravko Pavković zv. Tiki. Dok sam bio u sobi čuo sam detonacije u naselju Vrbanja. Već tada je u Hotelu bilo oko 35 zatvorenih civila muslimanske nacionalnosti, i ja sam im za obrok odnosio po 3 kg hljeba, 5 manjih konzervi i 2 litra vode. Kada sam prolazio kroz hodnik čuo sam kako jedan bojovnik priča da je domobran sa silosa mlina "*Mlinpek*" snajperom ubio 5-6 civila Muslimana koji su izlazili iz kuće Fehke Velagić. Tada sam vidio da pred motelom bojovnici zlostavljaju jednog mladića Muslimana civila, starosti oko 20 godina. Oni su ga tukli. Među tim bojovnicima koji su tog mladića tukli bio je Mario Crnjac, Miroslav Maroš zv. Kuže, Jakov Vidović, bojovnik zv. Tarzo, bojovnik Dragan iz "*Garavih*". Potom je ovaj momak isprebijan ležao na asfaltu, a koliko sam vidio bio je ranjen u nogu, pa su mi bojovnici naredili da ga unesem u kola

"Mercedes - karavan". Kada sam tog momka unosio, on je rekao: "Vidi šta su od mene uradili". Prilikom mog povratka od navedenog vozila, mene je jedan bojovnik udario s leđa i ja sam pao i onesvijestio se, pa su me unijeli u Motel. Tada je grupa sa Tomislavom Čovićem otišla u pravcu "Mlinpeka", a druga u selo Vrpeć. Potom je u Hotel došao Mladen Gudelj sa 12 bojovnika, sa crnim beretkama na glavi. Vidio sam da je Zdravko Pavković zvani Tiki otjerao grupu od 6 zatvorenika Muslimana na lokalitet Glavice da kopaju rovove.

Idućeg dana sam vidio da je Tomislav Čović zvani Čomo pravio raspored napada na selo Vrpeć i bojovnicima je objašnjavao šta će ko odraditi i u kojem dijelu sela. Toga dana su iz tog sela doveli 6 lica muslimanske nacionalnosti, žena i staraca. Tog jutra Mladen Gudelj, a moglo je to biti 3-4 dan tog ratovanja, odveo je grupu bojovnika u pravcu naselja Vrbanja. Mladen Šimić i Ivica Božić zv. Prdo - snajperisti, su došli u motel i sa podignuta četiri prsta su pokazivali da su ubili četiri pripadnika Armije. U istom momentu u hodniku se pojavio Dugandžić zvani Cinco i Zdravko Pavković zvani Tiki koji su tražili municiju za rejon "Glavica". Znam da su na "Glavici" bili izvjesni Škaro, Tvrtko Topić zv. "Barugdžija" koji je bio naoružan lovačkom puškom sačmaricom.

Bojovnici HVO-a iz naselja Vrbanja su dovlačili opljačkanu robu najviše televizore, video uređaje, kasetofone, muzičke linije. To su dovlačili vozilima, uglavnom putničkim i govorili su kako su ta vozila našli u Vrbanji, da su muslimanska i u njima su te opljačkane stvari dovlačili. Među tim bojovnicima koji su to činili, isticali su se Mirko Krajina zv. Picek, Ivoš zv. Pajo, Mario Petrović, Vinko Pocrnja, Darko Govorušić, Martin Žulj i Mario Lučić.

Tog dana, oko 16 sati u motel je došao Dragan Šakić zv. Ledeni i uzeo ključeve od Zdravka Pavkovića, pa su otišli u podrum gdje su bili zatočeni civili - Muslimani. Kada su se vraćali čuo sam kako Zdravko Pavković kaže: "Majku mu balijsku, kako su u onog čvrste kosti, palica mi je ispala iz ruke kad sam ga udario". Uveče sam čuo da bojovnici iz sela Kula kod Bugojna traže pomoć, pa je bio Tomislav Čović naredio grupi u kojoj su bili Dragan Glavaš, Ivo Lučić, Vinko

Pocrnja, Dragan Govorušić, Nikola Pocrnja, Miroslav Krajina, bojovnik zv. Picek i drugi koji su kombi vozilom otišli prema selu Kula, a ujutro se oko 7.00 sati vratili, jer su tamo proveli cijelu noć. Sa njima je došao i Nenad Visković zv. Nešo i prepirao se sa Tomislavom Čovićem što mu ne šalje pomoć. I tada sam vidio da izvode zatvorenike Muslimane i odvođe ih na kopanje rovova. Meni je Zdravko Pavković naredio da iznesem 20 sanduka granata koje je Nenad Visković odvuкао sa teretnim vozilom. Tu su već bili dovukli mnogo vozila-tamića, traktora i putničkih vozila. Čuo sam da govore da su ih oteli od Muslimana u Vrbanji, Vrpeći i drugim. Najviše ovih vozila su dovukli Mario Crnjac i njegova grupa i pripadnici Brigadne policije. Tada sam čuo među njima i razgovore da bi trebali uspostaviti vezu sa četnicima i da zatraže od četnika da granatiraju Muslimane u Bugojnu i okolini. Čuo sam i njihov razgovor da kažu da je Šakić zv. Ledeni iz Motela odveo jednog zatočenog Muslimana, pretukao ga i izbo nožem četrdeset puta, a potom ga zakačio za putničko vozilo "Lada" i vukao oko Motela. Potom sam čuo njihov razgovor da trebaju pripremiti zatvorene Muslimane za razmjenu, da budu očišćeni i oprani od krvi i slično, jer da će UNPROFOR doći po njih, što je Tomislav Čović govorio Zdravku Pavkoviću. Oko 10 sati toga dana UNPROFOR je došao i Muslimani su pušteni. Tog jutra do Motela je došao Drežnjak, čini mi se da mu je ime Mario i pucao je u podrumu Motela po zatvorenicima Muslimanima.

Dan prije puštanja Muslimana iz logora u motel "*Akvarijum*", oko 17 sati, došao je Pavo Dragun sa dvojicom iz UNPROFOR-a. Razgovarali su sa Tomislavom Čovićem oko oslobađanja Muslimana.

U subotu ujutro, oko 6.00 sati, čuo sam razgovor između bojovnika, a Tomislav Čović je govorio da izdrže još malo, a potom da popale i unište sve objekte i sav dokazni materijal. Oko 9.00 sati Tomislav Čavić Čomo mi je naredio da iznesem sve iz magacina. Vidio sam da je iz džepa izvadio papire - dokumentaciju, što je bio dokazni materijal, među kojima i njihove policijske iskaznice i oznake, i to je pocijepao, a potom je naredio Zdravku Pavković da to pospe benzinom i popali, što je ovaj i učinio. Negdje oko 12 - 13 sati Tomislav Čović

je naredio Vladi Raspudiću zv. Čaruga i dvojici bojovnika da sa mnom prospu svo gorivo - benzin (a koliko znam bilo ga je oko 30 tona), da odvrnemo ventile centralnog grijanja i isпустimo gorivo, što smo i učinili. Potom sam ja po njegovom naređenju donio sanduk pješadijskih mina "Šestice", (bilo ih je 5 - 6 komada) i predao sam ih Vladi Raspudić. Tada je Tomislav Čović rekao Vladi Raspudić: "Znaš što ćeš raditi sa njima kad završite miniranje". Tada se Tomislav Čović nekud udaljio, a došao je Ivica Božić zv. Šmrc, pregledao kako je Motel miniran. Mene je Ivica Božić odveo u pravcu Crničkih podova, gdje smo se umiješali u kolonu koja se kretala prema Raduškom kamenu i dalje. Prethodno su me obukli u maskirnu uniformu. U toj koloni bilo je oko 300 - 500 bojovnika HVO-a, oko 100 putničkih vozila, desetak tamića, jedan oklopni transporter i tenk "Jure", kojeg je i dalje vozio bojovnik "Zec". Na začelju kolone bili su pripadnici "Garavih" i Brigadne policije. Sva vozila su natovarena raznom opljačkanom robom. Kada smo došli do četničkih linija oni su pregovarali sa četnicima i mi smo se njima predali, odnosno mislili smo se predati, ali dogovor nije uspio, pa smo vraćeni prema Dubokoj, gdje smo, takođe, naišli na četnike. Tu je razgovarao sa četnicima, a Pavo Dragun, izgleda da je četnicima platio u novcu, pa su se pripadnici HVO-a predali četnicima i većina civila. Propušteni smo dalje prema Raduškom kamenu. Tada smo stigli u Prozor. Mene je našao Zdravko Lučić, pa me je autom odvuкао u Livno. Iz Livna sam otišao na Primorje - Hrvatsku, a potom sam negdje u februaru ili martu 1994. u Splitu vidio Maria Crnjca, Josipa Kovačevića, Mirka zv. Dolina koji su bili kod Mirkovog brata Vinka, koji je u IV gardijskoj - hrvatskoj pukovniji. Ja sam mislio ići kod brata u Austriju, pa sam se vratio u Gornji Vakuf da bih dobio putne isprave i tada sam uhapšen.

Za vrijeme mog boravka u HVO-u, naročito u motelu "Akvarijum", dolazili su i poznato mi je da su u HVO-u, te da su organizatori, zapovjednici i ekstremno se ponašali, naređivali i postavljali punktove, pljačkali i hvatali Muslimane:

1. MIRKO LOZIĆ, zv. Dolin - pripadnik "Garavih",
2. MARKO ČEČURA, pripadnik "Garavih",

3. MIROSLAV MAROŠ, zv. Kuže, pripadnik "Garavih",
4. IVO JEZIDŽIĆ, pripadnik "Garavih",
5. DRAGAN ŠAKIĆ, zv. Ledeni, pripadnik Brigadne policije HVO u Motelu,
6. IGOR DRAGULJ, pripadnik Brigadne policije u Motelu,
7. VLADO RASPUDIĆ, zv. Čaruga, pripadnik "Garavih",
8. ALEN DRAGULJ, pripadnik ATG,
9. MARINKO JURIĆ, pripadnik "Garavih",
10. MIROSLAV BARTULOVIĆ, pripadnik "Garavih",
11. NENAD VISKOVIĆ, zv. Nešo, pripadnik "Garavih", a bio zapovjednik HVO u selu Kula kod Bugojna,
12. PREDRAG VISKOVIĆ, pripadnik "Garavih" ,
13. ZDENKO KLEPIĆ, rođen 1964., pripadnik "Garavih" ,
14. NIKOLA ŠAKINA, iz Pajić Polja, pripadnik "Garavih" ,
15. VINKO BRAJKOVIĆ, pripadnik "Garavih" ,
16. VLADO LUČIĆ, pripadnik "Garavih" ,
17. GORAN DUJMOVIĆ, pripadnik "Garavih" ,
18. BRANKO DILBER, čini mi se iz Gračanice kod Bugojna, pripadnik "Garavih" ,
19. IVICA TRBARA, pripadnik Specijalne jedinice HVO - to je diverzantska jedinica,
20. STOJKO JURIŠIĆ, pripadnik ATG,
21. VINKO ŽIVKO, zv. Amidža, pripadnik "Garavih" ,
22. MARIO LUČIĆ, pripadnik "Garavih" , činio zlodjela,
23. JOSIP VISKOVIĆ, pripadnik "Garavih" ,
24. MARIO CRNJAC, pripadnik "Garavih" , zapovjednik ATG policije,
25. DRAGAN DUGANDŽIĆ, zv. Džemo, pripadnik "Garavih" ,
26. ZLATKO DUGANDŽIĆ, zv. Cunco, pripadnik "Garavih" .

Sve ove sam prepoznao po fotografijama i osobnim kartonima koji su mi pokazani u Stanici javne bezbjednosti u Bugojnu, jer se nekima od njih nisam mogao sjetiti tačnog imena. Sada pouzdano mogu reći da sam ih tačno pokazao i tvrdim da su to te osobe, među njima i oni čije sam zločinačke radnje danas objasnio i iskazao.

Dok sam bio u motelu "Akvarijum" čuo sam razgovor između pripadnika HVO-a i njihovih zapovjednika da su trebali zauzeti Bugojno, protjerati Armiju R BiH i Muslimane, da im glavni centar zapovjedništva bude motel "Akvarijum" i vila "Gorica". Oni su po bojnama i grupama trebali izvesti te vojne napade i operacije, tako da bi jedni zauzeli grad, drugi probili pravac prema Raduši, jedni probili i očistili teren prema Gornjem Vakufu i spojili se sa "Klicinom" bojom.

Poznato mi je da je zapovjednik Prve bojne bio Niko Džaja. Znam da je generacija ispred mene, stariji godinu dana od mene, da je završio Mašinsko - tehničku školu u Bugojnu. Takođe mi je poznato da je Josip Čubela bio zapovjednik Vojne policije HVO-a sa komandom u motelu "Kalin" i on je dolazio u motel sa nekoliko vojnih policajaca HVO-a.

Koliko znam, njihovu vojnu organizaciju su sačinili njihovi rukovodeći ljudi HVO-a, predsjedništvo HVO-a i njihov Stožer, a znam da je u toj organizaciji bio Ivica Lučić jedan od glavnih i da je tu planiran napad zauzimanja Bugojna, progon Armije RBiH i Muslimana.

Takođe mi je poznato da je Vesna Korić iz Bugojna bila novinar HVO-a i da je ona slala razne izvještaje i članke za radio i televizijske stanice i novine. Imala je sobu u kojoj je stanovala i radila u motelu "Akvarijum", odnosno tu je uglavnom radila, a stanovala je u gradu u Bugojnu.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br: 6-470)

TEŠKE POSLJEDICE NAD PREŽIVJELIM ŽRTVAMA

- KAZIVANJE M. K. IZ VRBANJE

Meni je poznato da su ekstremi HVO-a u Bugojnu bili pripadnici njihove formacije zv. "Garavi", koji su postavili punkt u naselju Vrbanja, gdje smo mi i oni nastanjeni. Moj brat Zekir kao civil bio je uhvaćen i zatočen od njih, pa je nakon intervencije pušten. Napeto stanje kulminiralo je sredinom jula 1993, pa smo se mi već 17. jula 1993. sa puno naših civila sklonili u njegovu kuću. Bagarić zv. Baja iz Vrbanje je obavijestio "Garave" da je poginuo Vučak, nekakav njihov zapovjednik, pa je iz Galića kuća počelo pucanje po našim kućama. Pucali su Pero Galić i njegov sin Miro iz njihove kuće, iz kuće Pere Radoša po našim kućama, odnosno Karabegovim kućama. Takođe, pucao je i Ivica Sabljo, bivši vozač TP "Špedicija" Bugojno, i iz drugih objekata Pero Breljak, Niko Galić, Ilija Galić i Nikica Galić i Nikina dva sina, jedan zv. Cico i drugi Zdravko, Stipo Antunović, svi iz Vrbanje kod Bugojna. U nedjelju uveče mi smo evakuisali žene i djecu, te starije ljude u naselje zv. Hadžibegovića kuće, ali su ustaše tokom noći zauzeli Hadžibegovića gaj i opkolili nas. Oni su zauzeli i uzvišicu na kojoj se nalazi bazen vodovoda za Bugojno, ubili su Nuhana Velagića i sišli do kuća Alije i Ismeta Grižića. Šest ustaša se nalazilo u garaži Branka Galića i zapalili su kuću i štalu Juse Velagić. Među njima su bili Ivica Antunović, sin Stipe, takođe iz Vrbanje. Minobacačem su zapalili štalu i kuću Ismeta Grižića. Sa svih strana su napadali civilno stanovništvo, a pristigli su i pripadnici HVO-a ustaše iz Kandije. Ispalili su tromblon i ubili Mesuda Talića, sina Mustafe iz Vrbanje. Moguće da su ga ubili bačenom bombom, te su po našem naselju i kućama u kojima su se sklonili civili Muslimani, pucali iz puškomitraljeza, pri čemu su koristili zapaljive metke, pa su ubili Senada Talića i njegovog brata Ekrema i Mesuda Talića, Jusu Velagić i njegovog sina zvanog Pajdo kojem su potom i kosu spalili, jer je imao dužu kosu. Među pripadnicima HVO-a i Garavih prepoznao sam Kovačevića zv. Koču, (ime mu ne znam), Maria Crnjca, sina Ratka,

nekog Ljubasa iz Bristova i jednog po prezimenu Šubara iz Kandije. Pri tome su nam stalno psovali tursku i balijsku mater, govorili su da su "pobijedili balije i popalile begove", a pri tome su na nas bacali bombe. Po govoru zaključujem da je među njima bilo Hercegovaca i Dalmatinaca. Sklanjali smo se i skrivali prema prilikama i ja sam pri tome vidio da gore naše kuće i štale, da gori kuća moga brata, odnosno moja i amidžića Faruka kuća i štala, Gurbetine, Hadžibegovića i Čolića kuće. U jednom momentu vidio sam da su tjeroali mnogo stoke koju su opljačkali u našem naselju, odnosno muslimansku stoku iz naselja Vrbanja. Sakrio sam se s bratom Zekirom u grah, gdje sam proveo sa njim 11 dana. Za to vrijeme smo jeli zelen, krastavce, goveđu repu, luk i drugo povrće. Dok smo se nalazili u grahu mogli smo vidjeti kretanje zločinaca koji su ubijali i palili, i pljačkali sve što su mogli odnijeti i prisvojiti iz naših kuća. Tamo sam vidio i njihove odrasle i djecu, muškarce i žene da zajedno pljačkaju naše naselje i imovinu, potom su palili kuće i druge objekte. Vidio sam da je Pavka Galić dijelila i raspoređivala gdje će se voziti kamioni, potom ih natovarili opljačkanom robom, namještajem, bijelom tehnikom, odjećom i svim drugim stvarima koje se drže i koriste u kućama. Vlade Arambašić sin, a ne znam mu ime, mnogo je pljačkao i kasnije su našli punu kuću naših opljačkanih stvari. Mnogi mještani naselja Vrbanja Muslimani prepoznavali su takve stvari iz svojih kuća. Niko Galić i njegov sin Zdravko bagerom su odvaljivali vrata kuća, potom ulazili i iz kuća pljačkali imovinu Muslimana. Kćerke Ilije i Vlade Bagarića, koje su završile obučarsku školu, takođe, sam vidio da pljačkaju kuće Muslimana i sve što je moglo odvući i odnijeti, vukli su svojim kućama. To je radio i Bagarić zv. Čečo, (ime mu ne znam), a znam da je sin Franje iz Vrbanje, sa svoje dvije kćerke stare 10-12 godina. Takođe je pljačkao i Pero Breljak i ja sam u njegovoj kući prepoznao neke svoje stvari, bicikl, zlato, mašine i drugo, nakon što je Armija oslobodila naše naselje. Nekakav zapovjednik u HVO-u, u naselju Vrbanja, bio je Ivica Kasalo, on je direktor autobuske stanice u Bugojnu i on im je bio nekakav glavni organizator u pripremi napada na Muslimane, raspored ljudi, kopanja rovova, njihov raspored i slično. Ivica Sabljo, ranije vozač u "*Špediciji*", u svojoj kući je držao

magacin oružja i municije i u toku napada na Muslimane razvio je to po njihovim položajima. Poznato mi je da su ti zločinci ubili Zenuha Čizmu, što sam vidio. Vidio sam da su njega i nekog Vehbiju još jednog kojem ne znam podatke, a zovu ga Sejo Alin uhvatili, mučili ih, natjerali da međusobno vrše perverzne radnje, skidali ih gole, te su Vehbiju razapeli na šiljke, nešto su ga ispitivali i potom su u njega pucali. Kasnije su tijela ovih nađena iznakažena. Moj brat Zekir među tim, koji su ih uhvatili, mučili i ubili, prepoznao je Peru i Niku Galića, oba iz Vrbanje. Dok smo bili skriveni u grahu, moj brat i ja smo primijetili da je Pavka Galić u svojoj štali držala zatvorenike i jednom je zakukala vičući da joj pobježe zatvorenik. Za ovim zatvorenikom je trčao i pucao Pero Galić i vikao: "Ne dajte mu preko plotu". Pavka je žena Ilije Galića.

Meni je dobro poznato i prisustvovao sam otkopavanju masovnih grobnica (na području Vrbanje), da je jedna bila sa tri leša blizu bazena, jedna sa sedam zajedno zakopanih Muslimana među kojima i dvije žene spaljenih nogu (bila je kod kuće Alije Grižić), Jedna je bila sa 27 ubijenih civila Muslimana, među kojima starci, žene i djeca kod Velagića kuće, jedna sa dva leša Muslimana u Liskama više bazena, a kod jednog od zakopanih nedostajala je glava, jer je bila odsječena, te više pojedinačnih. Grobnica sa sedam leševa Muslimana bila je napravljena kod đubrišta i kanalizacije, i to kod kuće Ismeta i Alije Grižić. Više leševa bilo je na razne načine izmasakrirano, izbodeno, zapaljeno. I na drugi način je nad ubijenim vršeno očito masakriranje.

Napominjem da bih sve pripadnike HVO-a i "Garavih" koje sam naveo prepoznao i sada, da ih toliko poznajem, odnosno o njima imam lične podatke i sve koje sam poimenice naveo bili su iz mog komšiluka, odnosno iz Vrbanje kod Bugojna, a neki su od njih bili i moji učenici i učenice, pod čim podrazumijevam i imenovane pljačkaše.

Prilikom ovakvog napada, ubijanja i proganjanja Muslimana, paljenja, prženja i pljačkanja njihovih kuća i imovine u naselju Vrbanja uglavnom je spaljeno, nešto i miniranjem porušeno i uništeno 92 muslimanske kuće i 41 štala. Ja sam to brojao, a to smo i mi preživjeli Muslimani obilaskom vidjeli i utvrdili.

Veći dio ovih popaljenih i na drugi način uništenih muslimanskih kuća, štala i drugih objekata bio je izgrađen posljednih 10 - 15 godina, a neke tek izgrađene. Sve su bile dobro namještene sa vrijednom pokretnom imovinom u njima i u drugim objektima, tako da je bilo ljudi čija je kuća sa namještajem vrijedila i po milion njemačkih maraka. Mislim da je i moja kuća toliko vrijedila. Rijetko je koja vrijedila manje od 400 - 500 hiljada njemačkih maraka. Pri tome je opljačkana sva stoka, kamioni, putnička vozila, bicikla i motocikli i sve drugo kako sam to već kazao.

Takođe, pouzdano tvrdim da je mnogo pripadnika muslimanske nacionalnosti doživjelo teške psihičke traume, da se na mnogim osjećaju posljedice ovoga. Za sebe mogu izjaviti da još nisam uspio da se psihički sredim, da imam normalnu psihičku koncentraciju i duševni mir. Neki preživjeli Muslimani od povreda i drugih posljedica mučenja, gladi, prehlada i sličnog poslije ovog su umrli, iako su preživjeli sam ovaj napad i bili su dobrog zdravstvenog stanja u svakom pogledu. Neki od njih zbog zadobijenih trauma poslije ovog su se ubili, neki bacili u Vrbas i ugušili, a na dosta preživjelih uočavaju se posljedice navedenog preživljavanja. Ja sam sa mještanima moga naselja poslije oslobađanja Vrbanje nalazio leševe Muslimana u Vrbasu i okolini, oko našeg naselja. Bili su iznakaženi, očito za života i prilikom ubijanja mučeni, spaljeni, izbodeni noževima, sa posjećenim dijelovima tijela i drugim tragovima nasilja što nisam u stanju ni objasniti, niti dočarati, jer me to vrlo ružno podsjeća na te događaje.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br:6-471)

**PRISILJAVANJE ŽRTAVA DA VRŠE PERVERZNE RADNJE,
NJIHOVO RASPEĆE, I MASAKRIRANJE**

- KAZIVANJE Z. K. IZ VRBANJE

Ekstremni elementi HVO-a u Bugojnu bili su okupljeni u jednoj zločinačkoj formaciji koja se zvala "Garavi". Prije izbijanja sukoba sa Armijom RBiH, pripadnici te formacije na putnim prelazima i putevima kojim se u najvećem dijelu kretalo stanovništvo muslimanske nacionalnosti, postavljali su punktove na kojim su pljačkali i zarobljavali Muslimane. Zatim je intenzitet maltretiranja muslimanskog stanovništva neprekidno rastao, jer neosnovano maltretiranje, koje su vršili pripadnici ove formacije stvaralo je jedno nepodnošljivo stanje. Napetost koju su svojim ponašanjem stvarali ekstremisti HVO-a kulminirala je sredinom jula 1993. Mi Muslimani morali smo da preuzmemo organizovane mjere zaštite, a to smo uglavnom činili sklanjanjem po podrumima kuća koje su više ili manje pružale kako tako utočište. Bagarić zv. Baja, stanovnik Vrbanje, obavijestio je "Garave" da je poginuo izvjesni Vučak i još jedan zarobljenik i nakon toga odmah od Galića kuća otpočela je paljba iz svih vrsta naoružanja po našim kućama. U tome se isticao Pero Galić i njegov sin Mijo. Po našim kućama pucao je Pero Radoš, Ivica Sabljo, bivši vozač TP "Špedicija" Bugojno, a pucali su i Pero Breljak, Niko Galić, Ilija Galić i Nikica Galić i njegova dva sina Cico i Zdravko. Ne znam da li je Cico nadimak ili ime, ali znam da je on jedan od tih ekstremista angažovan u djelovanju protiv nas, a sa njima je bio i Stipo Antunović. Svi su oni iz Vrbanje kod Bugojna. U nedjelju uveče, plašeći se masovnog masakra, evakuisali smo žene, djecu i starije ljude u naselju zv. Hadžibegovića kuće. Ustaše su tokom noći zauzele Hadžibegovića gaj, jednu uzvišicu na kojoj se nalazi bazen vodovoda za Bugojno i tako su nas opkolili. Pucajući sa tih mjesta ubili su Nuhana Velagića i sišli do kuća Alije i Ismeta Grižića. Šest ustaša se

nalazilo u garaži Branka Galića i oni su, operišući odatle, zapalili kuću i štalu Juse Velagića. U tome su bili aktivni Ivica Antunović, sin Stipe, iz Vrbanje i drugi. Minobacačem su zapalili kuću Ismeta Grižića i sa svih strana su napadali civilno stanovništvo sa namjerom da ga unište. Upomoć su im pristigle ustaše iz sela Kandije. Ispaljivali su tromblone, bacali ručne bombe i time su ubili Mesuda Talića, sina Mustafe iz Vrbanje. Po naselju i kućama, u kojim je bilo smješteno civilno muslimansko stanovništvo, pucali su puškomitraljezima pri čemu su koristili zapaljive metke, pa su tako ubili: Senada Talića, njegovog brata Ekrema, Jusu Velagića, njegovog sina zvanog Pajdo, kojem su nakon toga kosu spalili. Među tim razbojnicima prepoznao sam: Kovačević zv. Koču, (čije ime ne znam), Maria Crnjca, sina Ratka, nekog Ljubasa, čije ime ne znam, ali znam da je iz Bristova, i izvjesnog Šubaru iz Kandije, čije ime, takođe, ne znam. Pri tome stalno su nam psovali tursku i balijsku majku, govorili su da su poubijali balije, popalili begove i pri tome neprekidno su nas zasipali bombama. Po načinu njihovog izražavanja, zaključio sam da je među ovim banditima bilo Hercegovaca i Dalmatinaca. Od ovih neskrivljenih i ničim neizazvanih napada sakrivali smo se na manje ugroženim mjestima, a vidio sam kako gore naše kuće i štale. Vidio sam kako gori moja kuća i kuća sa štalom moga amidžića Faruka. Takođe sam vidio da gore Gurbetine kuće i kuće Hadžibegovića i Čolića. Vidio sam da ovi razbojnici ispred sebe gone čitava stada stoke koju su opljačkali po muslimanskim kućama u naselju Vrbanja.

Sa svojim bratom Midhatom krio sam se po njivama 11 dana i za to vrijeme jeli smo sve što je bilo zeleno, a naročito stočnu repu, mahune i luk. Za to vrijeme mogli smo vidjeti i vidjeli smo kako ovi razbojnici ubijaju civile, pale i pljačkaju naše kuće i kako sve odnose iz naših kuća da bi ih nakon toga popalili. To su činila i njihova odraslija djeca i žene. Vidio sam kako je Pavka Galić raspoređivala vozila kojim je odvlačena naša imovina i usmjeravala njihov pravac kretanja. Među tom imovinom nalazila se bijela tehnika, namještaj, televizori, muzička oprema, odjeća i sve drugo što su našli u našim kućama i što je imalo određenu vrijednost. Vlado Harambašić, (ne

znam mu ime oca), među pljačkašima bio je prvi i kasnije u njegovoj kući pronađeno je mnogo stvari opljačkanih u Vrbanji iz muslimanskih kuća. Niko Galić i njegov sin Zdravko, bagerom su odvaljivali vrata od naših kuća, nakon toga ulazili u te kuće i pljačkali imovinu iz njih. Kćerke Ilije i Vlade Bagarić, koje su završile obučarsku školu, vidio sam kako pljačkaju imovinu iz kuća Muslimana, pa su sve što se moglo odvući nosili svojim kućama. To je radio i izvjesni Bagarić zv. Čečo, čije ime ne znam, a znam da je sin Franje iz Vrbanje. U tome su mu pomagale i dvije kćerke stare od 10 do 12 godina. Pljačku muslimanske imovine po kućama vršio je i Pero Breljak, u čijoj sam kući našao i prepoznao brojne svoje stvari, kao što su razni alati, mašine, bicikla i drugo. Nekakav zapovjednik HVO-a u naselju Vrbanja bio je Ivica Kasalo, raniji direktor autobusne stanice u Bugojnu, i on je bio glavni organizator svih priprema za napad na nas Muslimane, a za to stvarno niti je imao kakvog razloga, niti osnova. Ivica Sabljo, raniji vozač "*Špedicije*" u Bugojnu, u svojoj kući držao je magacin oružja i municije i neposredno prije napada i u toku napada to oružje sa municijom razvezio na položaje razbojnicima koji su nas napali. Poznato mi je da su ti razbojnici ubili Zenuha Čizmu, a zarobili su Seju Alina i izvjesnog Vehbiju i još jednog čovjeka muslimanske nacionalnosti čije ime i prezime ne znam. Njih su mučili na sve moguće načine i konačno su ih natjerali da međusobno vrše perverzne radnje, da bi kasnije Vehbiju razapeli na šiljke. Njega su nešto ispitivali i konačno su u njega pucali. Kasnije su tijela ove trojice, pronađena potpuno isnakažena. Među tim mučiteljima prepoznao sam Peru i Niku Galić, oba iz Vrbanje. Dok smo ja i brat bili skriveni u njivi primijetili smo da je Pavka Galić u svojoj štali držala zatvorenike - Muslimane i u jednom momentu smo čuli da je zakukala jer joj pobježe jedan zatvorenik za kojim je nešto kasnije trčao i pucao Pero Galić.

Ja sam prisustvovao otkopavanju masovnih grobnica na području Vrbanje. Jedna je bila sa tri leša blizu bazena, druga sa sedam zaklanih Muslimana, među kojima su bile dvije žene sa spaljenim nogama i ta se grobnica nalazila kod kuće Alije Grižić. U trećoj grobnici bilo je dvadesetsedam ubijenih civila Muslimana, među kojima je bilo starca,

žena i djece i ona se nalazila kod kuće Velagića. Četvrta grobnica sadržavala je dva muslimanska leša i nalazila se u Liskama više bazena. Kod jednog od tih leševa nedostajala je glava. Na tom području, nakon njegovog oslobođenja, pronađeno je više grobova. Grobnica sa sedam muslimanskih leševa nalazila se kod đubrišta i kanalizacije nedaleko od kuća Ismeta i Alije Grižića. Više leševa bilo je na razne načine izmasakrirano - izbodeno oštrim predmetima, djelimično spaljeno i sve to govori da su te osobe za života bile teško maltretirane i masakrirane. Sve te užasne stvari počinile su naše komšije od kojih najveći broj poznajem. Oni su naše mjesto potpuno uništili, gdje su uništili 92 muslimanske kuće, 41 štalu, raznešena je kompletna pokretna imovina, stanovništvo rastjerano ili pobijeno, sve sa ciljem da se, u okviru nekakvog monstruoznog programa, uništiti na tom području sve što je muslimansko sa ciljem njegovog istrebljenja, čime su nama koji smo ostali živi, osim ogromnih šteta koje se mogu mjeriti sa pojedinačno milionskim ciframa maraka, narušili fizičko i duševno zdravlje za sva vremena. Zbog ogromnih stradanja koje su ustaški razbojnici hrvatske nacionalnosti nanijeli našem muslimanskom stanovništvu u Vrbanji, zbog doživljenih trauma neki naši ljudi su se odlučili na samoubistva, jedni su se bacali u Vrbas i ugušili se, a oni koji su preživjeli te masakre u tako su lošem stanju da je njihova budućnost savim neizvjesna. Poslije oslobađanja Vrbanje, nalazili smo muslimanske leševe u rijeci Vrbas i oko te rijeke, a svi su uglavnom bili unakaženi raznim oblicima mučenja. To je sve nemoguće iskazati u ovako kratkom vremenu, jer taj užas prevazilazi sve norme kojim bi se na neki način ograničila bestijalna monstruoznost do sada u praksi viđena.

Nakon ovako teških preživljavanja uzimam sebi za pravo da pitam otkud takva krvoločnost u narodu hrvatske nacionalnosti iz ovog kraja kada smo se ranije skoro pola stoljeća dobro međusobno slagali, orodaivali se, zajednički i složno radili i živjeli i konačno kad za to nije bilo nikakvih stvarnih razloga. Mi Muslimani, bar koliko ja znam, nismo nikom ništa loše učinili. Naprotiv, sa velikom pažnjom i uvažavanjem smo se ophodili prema stanovnicima druge

nacionalnosti, omogućavali im raznovrsne privilegije i zahvaljujući tome oni su živjeli u boljim materijalnim uvjetima od nas. Umjesto za dobro koje smo im činili da nam zahvale, oni su počeli da se organizuju u različite organizacione oblike. Zatim, počeli su da se distanciraju unazad godinu ili dvije dana, da tu distancu prožimaju različitim oblicima neprijateljstva koje je po intenzitetu poprimalo različita obilježja, kao što su presretanje Muslimana, oduzimanje stvari sa batinjanjem, njihovo zarobljavanje i smještanje u za to pripremljene logore i konačno njihovo likvidiranje, jer se događalo da naši ljudi nestaju i da im se ne može ući u trag. To je bila kulminacija koja je izazvala naš otpor, ali se mi nismo razračunavali sa civilima, već samo sa njihovom vojskom.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br: 6-472)

Br. 28.
CILJ JE BIO UNIŠTITI BOŠNJAKE I OPLJAČKATI
NJIHOVU IMOVINU

- KAZIVANJE N. B. IZ VRBANJE

Ja sam imala porodičnu stambenu zgradu u Bugojnu, naselje Vrbanja. Kad kažem da sam imala na tom mjestu i takvu kuću, očigledno je da je sada nema, jer su je zapalili ekstremisti iz HVO-a i to iz 104. brigade zvane "*Eugen Kvaternik*". U tom naselju sve su bile hrvatske kuće, osim moje. Dugi niz godina, bez obzira što je moja porodica bila uglavnom sama kao muslimanska u tipično hrvatskoj sredini, bar kad je u pitanju to naselje, mi smo živjeli skladno bez naročitih problema, a pošto nismo imali nikakvih nesuglasica imali smo i međusobno povjerenje na zavidnoj visini.

Koliko se sjećam, 17. jula 1993., vidjela sam kad su ekstremni elementi HVO-a iz našeg naselja postavili punkt, neposredno pred našu ulicu i na tom punktu, kontrolišući prolaznike, počeli su da vrše zarobljavanje osoba muslimanske nacionalnosti i pripadnike Armije RBiH. Taj punkt su ekstremni elementi nedaleko od moje kuće postavljali u više navrata i to u različitim vremenskim intervalima, a sve je otprilike trajalo nešto više od mjesec dana. Taj punkt, kad bi bio postavljen, održavan je samo onoliko koliko je bilo potrebno da se zarobi određeni broj civila muslimanske nacionalnosti i pripadnika Armije RBiH. Kada bi ta kvota bila realizirana, punkt je sa toga mjesta uklanjao i najvjerovatnije premještan na kakvo drugo mjesto sa istim ciljem. Politička gibanja u Bugojnu su imala određenog uticaja na postavljanje i premještanje tog punkta, jer se politička situacija pratila u Bugojnu i shodno njoj prilagođavala se i ponašanju ovih ekstremista. Na punktu ispred moje kuće bili su: Ivan i Zlatko Renić, sinovi Drage, koji imaju kuću u neposrednoj blizini naše kuće, Darko Renić, sin Ante, Slaven i Igor Subašić, sinovi Zvonka, Damir i Darko Govorušić, sinovi Stipe i Josip Brnada. Sve su to bili mladići iz neposrednog mog komšiluka, pripadali su HVO-u i bili u njemu, iz meni nepoznatih razloga, tipični ekstremisti.

Pošto je pomenuti punkt bio taman ispred moje kuće, bila sam u prilici da iz kuće posmatram šta se sve na njemu događalo. Naravno, sva događanja nisam kontinuirano pratila, ali fragmentarno jesam. Vidjela sam da su na glavi imali maskirne čarape sa kojim su skrivali glave, ali su te čarape imale proreze u visini očiju i kroz te otvore oni su mogli dobro da vide okolinu, ali su više ili manje sakrivali svoj identitet. Međutim, pošto su oni bili moje komšije, nisu se mogli od mene maskirati da ih ne prepoznam, jer sam ih ja dobro poznavala i na tom punktu viđala. Vidjela sam kad su imenovani ekstremisti zatvorili: Bahrudina Šeremeta, nastanjenog na Zelenom putu u Vrbanji, Huseina Mlaću, sekretara Vatrogasnog društva u Bugojnu, Zlatu Čehaju, radnicu, zaposlenu u Tvornici obuće, a nastanjenu u selu Vesela, opština Bugojno. Vidjela sam kad su ih imenovani nakon zarobljavanja stavili u kombi vlasništvo "*Inpokomerca*", a zatim ih odvezli prema motelu "*Akvarijum*" u Bugojnu. To je bila subota, 17. jula 1993. Sutradan, 18. jula 1993., oko 11.30 sati, pred moju kuću, gdje smo bili ja i moj suprug, došlo je šest pripadnika HVO-a. Među njima sam prepoznala Ivicu Vučka, bivšeg pripadnika SJB Bugojno i Kristijana Pocrnju iz sela Vrpeća, opština Bugojno. Moj muž je bio pred kućom i njega su tada zatvorili. Vidjevši to, ja sam izašla iz kuće vani i pitala sam ove nasilnike gdje mi vode muža. Ivica Vučak odgovorio je da ja treba da pođem sa njima. Svi su oni bili naoružani automatskim puškama, bombama, noževima i drugim ratnim materijalom. Imali su šljemove na glavi, i kad su odlučili i mene sa mužem da povedu, upotrijebili su prijetnje iz kojih sam ja zaključila da ako sa njima ne pođem da će me ubiti. Zato sam bila prinuđena da se povinujem njihovim prijetećim zahtjevima, pridružila se svome mužu i tada smo došli do kuće izvjesnog Anđelka, čije prezime ne znam. Tada je Ivica Vučak pitao mene i mog muža Abdulaha gdje nam je oružje? Mi smo odgovorili da nemamo nikakvog oružja. Tada su posebno meni naredili da pođem sa njima. Kad sam ja izašla s mužem iz kuće, kuća je ostala prazna i sigurno je da su tada preostali ekstremisti izvršili pretres naše kuće. Moja kuća daleko je od kuće ovog Anđelka oko 50 metara. Ta kuća u građevinskom smislu nije bila dovršena i sve zarobljenike muslimanske nacionalnosti, koje su zarobljavali na punktu ispred naše kuće, smještali su u ovoj nedovršenoj Anđelkovoju kući. Kako sam već

rekla, u mojoj odsutnosti kuća nam je bila pretrešana. Nakon toga, ovi ekstremisti su tražili da se ja s njima vratim u kuću kako bi oni u mom prisustvu izvršili pretres moje kuće.

Kad sam se vratila s njima, vidjela sam da su sve stvari u mojoj kući ispreturane, ali bez obzira na to, da bi nekako ozvaničili taj pretres, rekli su da oni tek tada i u mojem prisustvu otpočinjaju pretres moje kuće. Ovaj pretres u mom prisustvu faktički nije bio pretres, već psihološki gest represije, jer su tada govorili i od mene tražili prvo da kažem da li imamo oružje i ako imamo gdje se ono nalazi. Ako ne bih udovoljila takvom njihovom traženju prijetili su da će mi ubiti muža i to pod uslovom da pronađu kakvo oružje u mojoj kući. Ja sam odgovorila da nemamo nikakvo oružje i da oni ako pronađu takvo oružje pretresom, neka urade ono što prijetite. Tada su izvršili temeljit pretres naše kuće i sve su stvari tako ispreturali da se nije znalo ni gdje se šta nalazi. Za pravo čudo tada nisu ništa uzeli od stvari iz naše kuće.

Nakon ovoga oni me više nisu vraćali u Anđelkovu kuću, već sam ja ostala u svojoj kući. Iz kuće gdje sam ostala vidjela sam svog muža Abdulaha ispred kuće ovog Anđelka i tada sam vidjela kad su njega i još jednog pripadnika Armije RBiH, (mislim da se zove Mustafa Čolak), počeli batinati gumenim policijskim palicama, nakon čega su ih jednim kombijem odvezli u pravcu prema selu Crniče. Vidjela sam da su batinanje vršili Ivica Vučak, jer sam njega prepoznala, i još nekoliko ekstremnih elemenata HVO-a. Ovo batinjanje gledalo je još oko stotinjak lica hrvatske nacionalnosti. Tu je bilo odraslih muškaraca, žena i djece, svi hrvatske nacionalnosti i naše komšije, i niko se od njih nije našao da stane u zaštitu moga muža. Ovo selo Crniče daleko je od Bugojna oko 2 km, a na putu prema tom selu nalazi se ovaj motel "*Akvarijum*". Pošto sam ja znala da su tamo smješteni zarobljenici, civili i vojnici, sve osobe muslimanske nacionalnosti, pretpostavljala sam da je tamo odvežen i moj muž, koji je tek 28. jula 1993. došao kući iz zatvora u Motelu, jer je putem zamjene oslobođen daljeg prebivanja u pritvoru - zatvoru.

Nakon što mi je muž zatvoren, ja sam sama ostala u kući i tamo sam bila sve do srijede 21. jula 1993, kada je moja kuća zapaljivom municijom zapaljena. Kada je moja kuća počela goriti, ja u prvo vrijeme nisam htjela da iz nje izađem, a onda je u moju kuću ušao

komšija Ante Renić i izvinjavajući mi se tražio je da izađem iz kuće. Govorio je o ekstremnim elementima HVO-a, koje je nazvao budalama, a predvodio ih je izvjesni Ivica Vučak, koji je bio pripadnik Specijalne policije HVO-a. Ovaj Ante tom prilikom rekao mi je da je tražio od Ivica Vučka da ovaj ne pali našu kuću, ali da ga Ivica Vučak u tom smislu nije poslušao. Anto Renić pokušavao je da ugasi požar, premda to nije bilo moguće, više da bi se prikazivao nekakvim humanistom nego da bi stvarno kuću spasio. Poslije toga otišla sam kod Drage Renića i njegove supruge da se sklonim, a sa njima je bio Ante Renić i njegova supruga Franciska.

U jednom momentu svi su se oni izgubili iz te kuće i u njihovoj kući ja sam samo ostala kao meta za sve ekstremiste HVO-a, koji su neprekidno pucali iz okolnih kuća, jer se tada intenzivno odvijao sukob između HVO-a i Armije RBiH. Bila sam iznenađena, izgubljena i tim događanjem zatečena. Niko me nije od ovih komšija zvao da se sklonim u kuću i pošto sam bila u životnoj opasnosti, odlučila sam da pobjegnem niz njive koje su bile zasijane kukuruzom. Ovi hrvatski ekstremisti koji su pripadali HVO-u pucali su za mnom, naravno sa namjerom da me ubiju. Kako je kukuruz bio visok uspjela sam da se sakrijem u toj njivi sa kukuruzom, koja nije bila dobro sklonište za mene. Zato sam se uputila prema rijeci Vrbasa da bi se izvukla prema naselju Jaklići, gdje su se nalazili vojnici Armije RBiH. Ova njiva, zasijana kukuruzom, dugačka je oko 500 metara. Čim sam ušla u njivu, obzirom da su kukuruzova stabla bila povisoka, ja sam legla na zemlju i na taj način pokušala da se zaštitim, jer su ovi ekstremisti intenzivno pucali u pravcu u kojem sam ja pobjegla. Tada je bilo nešto oko 10 sati i ja sam tom njivom puzila, birajući najsigurnija mjesta, približavajući se tako lijevoj obali Vrbasa. Zadržavala sam se na sigurnijim mjestima, a iznad mene neprestano su proljetala puščana zrna. Ja iz tih kukuruza nisam smjela izaći dok ne padne mrak.

Kad je pao mrak, negdje oko 22 časa, naišla sam na pripadnike Armije RBiH iz Jaklića, koji su me pri susretu i ranili, budući da nisu znali po mraku ko im dolazi u susret, a bila su u toku borbena dejstva. Prilikom puzanja kroz njivu i izvlačenja na teritoriju koju su kontrolisali pripadnici Armije RBiH, prolazila sam i pored mjesta koja su bila minirana. O ovim njivama i mjestima gdje su one postavljene znale su

moje komšije Renići i njihove supruge, ali niko od njih o tome nije ništa rekao. Pretpostavljam da su ove naše komšije i ekstremisti HVO-a rekli u kojem sam ja pravcu krenula bježati, pa su zbog toga oni vjerovatno tako žestoko pucali u pravcu mog bijega, sve u namjeri da me ubiju.

Meni je Ante Renić, kada me je pozivao da izađem iz kuće koja je gorjela, rekao da mi je kuću zapalio Ivica Vučak iz sela Guvna, opština Bugojno. Kako sam već rekla, kuća mi je zapaljena u 9.00 sati 21. jula 1993. i potpuno je izgorjela sa svim stvarima koje su u njoj bile. Moj muž i ja, uz velika odricanja, sagradili smo jako dobru porodičnu stambenu zgradu koja se sastojala od prizemlja, sprata i potkrovlja. Imali smo u blizini kuće štalu i garažu. Sve je to izgorjelo. U tim objektima imali smo jako mnogo veoma vrijednih stvari i da sve to ne nabrajam pojedinačno, oduzelo bi vam mnogo vremena. U toj kući sa naše troje djece živjeli smo 10 godina, prilagodili se tom ambijentu i tako smo emotivno svi bili vezani za njega da nam paljenje tih objekata i zbog toga prinudno izmještanje iz njih veoma teško pada. Imajući u vidu vrijednost projekta, vrijednost stvari nalazećih u njima, ne računajući onu emotivnu vezanost, toliko smo sa svim tim oštećeni da je praktično nemoguće objektivno odrediti visinu te štete. Međutim, sada se opredjeljujem za milion maraka kao približnu cijenu svemu tome, što su nam ekstremni elementi HVO-a bez ikakvog razloga i povoda uništili, samo da bi nas protjerali i onemogućili da se više tamo vraćamo, jer smo mi Muslimani, koje oni nisu željeli da imaju u svojoj blizini. Mi smo spomenute objekte sagradili na našoj svojini, a predstavljala je veliku vrijednost. Interes ovih elemenata bio je da nam unište objekte, da nas kao Muslimane protjeraju odatle i da nakon toga prisvoje našu njivu, pa se na taj način, bez ikakvog pravnog osnova, za vrijednost te njive obogatili.

Za sada neću šta još ovom kazivanju dodavati, jer o tome šta su Hrvati iz tog kraja sve nama činili, izražavajući na taj način svoju mržnju prema nama, trebalo bi danima govoriti, a da se sve ne kaže.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava u Sarajevu, inv. br: 6-473)

Br. 29.
GRUPNO SILOVANJE

- KAZIVANJE Š.S. IZ DONJEG VAKUFA

Kada su pripadnici SDS-a zauzeli Donji Vakuf, ja sam izbjegla u Bugojno i stanovala sam u naselju Vrbanja u Bugojnu, u kući Sevlje Hajdarević. Neposredno prije sukoba u susjednoj vikendici bila je smještena nekakva grupa pripadnika HVO-a. Uveče, 17.7.1993., bila sam u kući sa svojim 13-godišnjim sinom Muhamedom kojeg sam odvela na spavanje. Oko 21 sat čula sam da pripadnici HVO-a odvaljuju vrata na kući i ušli su u kuću, odnosno ja sam im otključala kako ne bi odvalili vrata. Pred kućom ih je bilo oko 30 i svi su bili nagaranih lica, uniformisani u maskirnim i crnim uniformama, imali su i noževe, bombe. Rekli su mi: "Hajde Balinko izlazi iz kuće, jebem ti majku balinsku", a to mi je povikalo više od njih. Vjerovatno čuvši odvaljivanje vrata, sin mi se bio probudio. Oni su nas odveli i zatvorili u WC kafane "Ritmo" vlasništvo Mladena Arambašića, a u blizini ove kuće bio je i punkt HVO-a, a tu se odvaja i put za selo Kandija. U tom WC-u su bila dva pripadnika MUP-a i jedan civil kojeg su pripadnici HVO tu zatvorili. Jedan od njih je drugom govorio: "Mujo šta će s nama biti", a civil je jaukao, očito od bolova, gdje su sva trojica bili isprebijani. Nakon desetak minuta pripadnici HVO-a odveli su policajce MUP-a, a civil je ostao, a potom su odveli i civila, i sve trojicu meni u nepoznatom pravcu.

Potom su došli po mog sina i odveli ga, dok su mene zadržali u WC-u kafane "Ritmo". Odmah nakon toga pet pripadnika, ekstremista HVO-a, neizmjenično su ulazili kod mene u WC- te kafanu i naizmjenično me silovali i vršili nadamnom obljubu. Prvi mi je naredio da se skinem, pri tome je imao čarapu preko glave i lica, prislonio me uza zid i izvršio silovanje. Ja sam se pokušala odbraniti, ali me je on udario šamarom i zaprijetio mi da će me ubiti ako se budem opirala i vikala, pa nisam smjela vrištati niti vikati dok me silovao i to je vršio oko 15 minuta. I ostala četvorica su imali čarape preko glave i lica i

svaki od njih mi je prijetio da će me ubiti ako se budem branila ili vikala. Na moje opiranje i pokušaj da se branim svaki me udarao, pa sam uvidjela da se ne mogu odbraniti i bojala sam se da me ne ubiju, te je svaki od njih uspio da me siluje iako sam se branila, odnosno nisam se mogla ni braniti vidjevši da su u tome uporni i na svaki moj pokušaj da se odbranim još me tuku. Poslije naizmjeničnog silovanja, izvršenog od njih, svih pet, bila sam sva bolesna, slomljena i iscrpljena. Nikog od njih nisam mogla prepoznati niti saznati bilo šta o njima, jer su bili maskirani, a na četvrtom sam mogla primijetiti da je mogao biti star oko trideset godina. Nakon što me je peti silovao izveli su me iz WC-a ove kafane i pred kafanom sam vidjela da je jedan pripadnik HVO-a izvadio nož iz korica i ponio ga prema vratu mog sina.

Upravo je utom tu stigao, u svom autu, Mladen Harambašić i spriječio toga da mi sina zakolje. Kasnije sam saznala da je mog sina htio zaklati Vinko Šakić iz Zlavasti kod Bugojna, jer ga je moj sin prepoznao kada je kasnije dolazio i sjedio u kući Kate Harambašić, Mladenove majke. Kada ga je Mladen sprečavao da mog sina zakolje, on je Mladenu govorio "šta braniš baliju" i s njim se svađao. Mladen nas je odveo u kuću.

Dok sam bila pred tom kafanom vidjela sam da ekstremisti HVO-a vode jednog civila. Dovedi su ga pred tu kafanu, bilo ih je trojica. Kada su došli do nas jedan mi je rekao: "Gledaj balinko kako se kolje balija, ako ti vidim suzu u očima i ti si gotova". Tada je jedan od njih toga civila uhvatio i držao za lijevu ruku, a drugi za drugu, dok mu je treći odrezao nos i uši, te ga je jedan uhvatio za kosu i potegao mu glavu unazad, odnosno jedan mu je od ovih koji ga je držao za jednu stranu odrezao nos i jedno uho, a drugi koji ga je držao za drugu stranu odrezao mu je drugo uho, dok je onaj treći koji mu je stajao iza leđa, a nakon što je jedan od onih koji su ga držali zategao mu glavu unazad potežući za kosu, zaklao ga nožem, tako što je nožem prerezao s prednje strane vrat i tako ga zaklao. Ja sam to sve morala gledati i civila koga su tako mučili i zaklali jaukao je dok su mu odrezivali nos i uši, a onaj treći ga je ubadao nožem u leđa i tom prilikom civil je kriknuo. Taj civil je bio visok, mršav, na sebi je imao farmerice i

majicu kratkih rukava, mogao je biti star oko 22 godine, sve sam to posmatrala sa oko tri metra udaljenosti. Potom su me njih trojica odveli kući, i očito je Kata Arambašić vidjela na meni da sam isprepadana i izgubljena, pa me je pokušavala tješiti i ohrabriti, pitala me šta mi se desilo, pa sam njoj ja u prvo vrijeme odbijala govoriti, bojeći se da zbog toga mogu biti ubijena, ali sam joj na kraju sve rekla.

U toj sam kući prenoćila. Sutra ujutru oko 8.00 sati, tj. u nedjelju, 18.7.1993., u tu kuću je došao brat Slavka Šakića, za kojeg sam čula da je glavni zapovjednik u postrojbama zv. "Garavi" i pitao je Mladena šta će sa mnom uraditi. Kasnije sam saznala da je taj zapovjednik Vinko Šakić iz Zlavasti kod Bugojna i da je to taj koji mi je htio sina zaklati. Cijeli dan sam ostala u Mladenovoj kući, a uveče sam čula da je ispred kuće Slavko Šakić vikao da ima još zarobljenih balija i za klanje. Tom prilikom su doveli civile, uglavnom starije ljude iz Vrbanje Smaju Hodžića, Ahmu Čizmo, star oko 80 godina i Zahida Čizmo otprilike tih godina, i Refika Elkaza kojem je potekla krv, a ovaj drugi je Refiku postavio čašicu na usta i krv mu vraćao u usta. Poslije su ih odveli prema naselju Vrbanja i tu su ih odmah ubili, gdje su poslije toga nađeni ubijeni. Oni se međusobno nisu zvali imenima i znam da su zvali Moca, Djopa, Kustura i slične nadimke, a ostalih se ne sjećam.

Uveče su mi rekli, a to mi je rekao pripadnik HVO-a, znam da je iz Kandije kod Bugojna, plav, srednje visok, da će biti razmjena, tako što će biti dat jedan balija za dva Hrvata, ja mu to nisam vjerovala. Bilo ih je deset, a tada mi je rekao da me vode na razmjenu, a da sin ostane, te su me i povelili. Potom su me odveli u jednu muslimansku kuću, a to znam jer sam tu već stanovala osam mjeseci i u kojoj nije bilo ni koga. Pred kućom su mi rekli: "ulazi u kuću, saćeš biti silovana". Ja sam plakala i opirala se, pa me je jedan od njih ošamario, a opet sam rekla da neću ući u kuću, pa me je drugi ošamario i povukao u kuću. Uvukli su me u kuću u kojoj se nalazio jedan ležaj. Dvojica od njih ostali su sa mnom u sobi, skinuli me nagolo i svalili me ne ležaj. Započeli su zajednički da me siluju i da se nadamnom izživjavaju. Naizmjenično su me silovali, a povremeno vršili silovanje i istovremeno nadamnom vršili obljubu, tako što su mi stavljali onu mušku stvar u usta i slično.

Nakon 20 minuta oni su otišli, a ušao je treći koji je izvršio takođe silovanje i kojem sam se, takođe, bezuspješno pokušala braniti. Na sve moje pokušaje da se odbranim, udarao me, te nadamnom vršio silovanje - obljubu oko 15 minuta. Tako se nastavilo i sa ostalih sedam i svi su na isti način ili slično vršili silovanje, tjerali me da primim mušku stvar u usta, da ne smijem vikati. Na moje opiranje su me udarali i postavljali me na različite poze dok su me silovali. Neki od njih su mi prijetili da će mi dijete ubiti ako se budem derala, a neki su me tjerali da se okupam, a potom su me silovali. To je trajalo od 22.30 sati do negdje 2.30 sati iza pola noći. Na kraju su me silovala dvojica zajednički od njih i pri tome sam se ja onesvijestila i ne znam šta je dalje bilo i kada sam došla sebi. Oni su me obukli i vodili u Mladenovu i Katinu kuću. Tu nisam mogla niti da spavam, niti da se smirim od bolova kao posljedice silovanja.

Ujutru oko 10 sati opet su me ekstremisti izveli i tjerali me da gledam kako tuku, kako su oni zvali, balije. Tog dana kod Kate je došla neka Pavka iz Kandije, stara oko 60 godina, smeđa, krupna - debela i znam da joj je mužu ime Ilija i rekla je Kati nešto u tom smislu "što držiš balinku", ja idem u komandu i to ću im reći". Čim je ona otišla u njihovu komandu došli su pripadnici HVO-a na motel "*Akvarijum*" kod ribnjaka. Tamo je bilo puno bojovnika HVO-a i zatekla sam puno zarobljenih, odnosno zatočenih civila Muslimana, među kojima izvjesnu Džemku, Zlatu Čehaja, odnosno 14 žena i preko 30 muškaraca, sve Muslimana, civila i vidjela sam da su i oni mučeni glađu, da su bili mlaćeni, povrijeđeni, isprepadani i izgubljeni. Peti dan moga zatočeništva u "*Akvarijumu*" jedan ekstremista HVO-a, plav, kovrdžave kose, krupan, debeo, star vjerovatno nešto više od 30 godina, izveo me i odveo u jednu sobu i natjerao me da mu operem punu kadu veša, čarapa, uniforme i ostalog. Kada sam to oprala, tek što sam to završavala, ušao je, uveo me u sobu i naredio mi je da je očistim. Kada sam to uradila, stavio mi ruke preko usta, oborio me na krevet uz prijetnju da ne smijem vikati, silovao me, a nakon toga rekao mi da nikome ne smijem pričati i pustio me iz sobe, odnosno izveo me iz sobe i vratio nazad u prostoriju u kojoj su bili ostali zatočeniци Muslimani.

Poznato mi je da je u "Akvarijumu" muškarce Muslimane, zatočenike najviše tukao Slavko Šakić iz Zlavasti kod Bugojna i neki bojovnik koga su zvali "Stožer" i nekakav je njihov zapovjednik, a živio je u Goruši kod Bugojna. Takođe, mi je poznato dok sam tu bila da su muškarce vodili na kopanje rovova i druge prisilne radove.

Za vrijeme našeg zatočeništva dobivali smo sasvim malo hrane i vode, tako da smo mučeni glađu i žeđu, a pritom su nam stalno prijetili, psovali nam majku balinsku, da će nas pobiti i poklati, tjerali da pjevamo pogrdne pjesme o Aliji i Muslimanima. Muškarce su vrlo često tukli drvenim letvama, kundacima pušaka, šakama, nogama i palicama po svim dijelovima tijela i svi muškarci su bili povrijeđeni, krvavi i potpuno malaksali.

Iz zatočeništva je nas nakon 12 dana oslobodio UNPROFOR.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava Sarajevo, inv. br. 6-474)

Br. 30.
NOŽEVI POD GRLO

- KAZIVANJE A.B. IZ BUGOJNA

U julu 1993. bio sam pripadnik SJB Bugojno, odnosno policajac. Dana 17.07.1993. od načelnika SJB Senada Dautovića i Besima Hodžića, za kojeg mislim da je bio komandir, ja i još trojica policajaca Bošnjaka i 4 policajca Hrvata - HZ HB, dobili smo zadatak, da kao mješovita patrola, uklonimo punktove na putu Bugojno-Gračanica, jer je to već dogovoreno. Policajci Hrvati zadatak su dobili od Klepić Miroslava koji im je bio komandir. Imena policajaca Hrvata ne znam, a policajci Bošnjaci su bili: Mujo Hozić, Esad Mušić i Elvedin Šeho.

Na izvršenju zadatka smo krenuli sa dva vozila, vozilom SJB Bugojno, u kojem su bila tri navedena policajca Bošnjaka i jedan policajac Hrvat, i vozilom policije HZ HB, u kojem su bila tri policajca Hrvata i ja. Pored ta dva vozila sa nama je išlo i sanitetsko vozilo - kombi.

U periodu između 16:00 i 17:00 došli smo do punkta u blizini Hadžibegovića kuća, u naselju Vrbanja, koji je uspostavljen od strane bošnjačkog stanovništva i manjeg broja pripadnika A RBiH.

Po dolasku na navedeni punkt, uočili smo pored ceste jedno motorno vozilo. Kada sam se približio vozilu vidio sam da je u njemu jedno mrtvo lice, a potom sam ga i prepoznao, bio je to Talenta Miroslav. Njegovo tijelo smo stavili u sanitetsko vozilo koje je došlo sa nama iz Bugojna. To sanitetsko vozilo je trebalo nastaviti i dalje sa nama. Ja sam mu rekao da ne ide dalje, već da se vrati u ratnu bolnicu. Ne znam da li se odmah vratilo prema Bugojnu.

Jedan od Bošnjaka, koji se nalazio tu na punktu, takođe mi je rekao da je došlo do pogibije Vučka i da je bolje da ne idemo dalje, jer su pripadnici HVO postavili punkt u Gornjoj Vrbanji, da sve zarobljavaju i da pucaju prema bošnjačkim kućama.

Nakon toga ostvario sam kontakt sa Načelnikom SJB Bugojno i izvijestio ga o situaciji, ali sam ponovo dobio naredbu da moramo izvršiti dobiveni zadatak.

Odmah nakon toga smo krenuli prema Gornjoj Vrbanji. Prvo se kretalo vozilo policije HZ HB, u kojem sam se i ja nalazio sa trojicom policajaca Hrvata, a iza nas i vozilo SJB sa našim policajcima i jednim policajcem Hrvatom. Ja sam sjedio na prednjem sjedalu vozila.

Kada smo se približili na oko stotinjak metara od punkta, primijetio sam da se na cesti nalaze balvani, što do tada nije bio slučaj, i da nekoliko lica iz kafane trči prema punktu. Pokušao sam uzeti automatsku pušku koja se nalazila na podu vozila ispod mojih nogu, ali mi je tada jedan od policajaca, koji je sjedio iza mene prislonio cijev puške na potiljak, tako da sam odustao od te namjere.

Kada smo došli neposredno do punkta, skrenuli su nas na makadamski put, koji vodi prema naselju Kandija i tu zaustavili. Pripadnici HVO koji su bili tu, svi maskirani, sa čarapama na glavama, odmah su prišli vozilu SJB Bugojno. Policajce Bošnjake, koji su se nalazili u tom vozilu su izvukli iz vozila i počeli ih udarati. Oduzeli su im oružje i naredili da se prislone na vozilo, sa rukama na potiljku.

Jedan pripadnik HVO, koji je prišao vozilu u kojem sam se ja nalazio, obratio se meni pitanjem: "Je si li ti balija?" I pored toga što je bio maskiran, prepoznao sam ga, jer sam ga odranije poznavao. Bio je to Ante slikar. Tada mi je naredio da izađem iz vozila, a zatim su i mene prislonili na vozilo pored policajaca Bošnjaka.

Čitavo to vrijeme policajci Hrvati, koji su zajedno sa nama činili mješovitu patrolu, nisu reagovali, ni na kakav način.

Nakon toga započeli su sa udaranjem, svi su nas tukli. Uglavnom su nas udarali kundacima pušaka i nogama. Noževe su imali, stavljali su nam ih pod grlo, ali tada niko nije uboden. Pored toga, vidio sam da su natjerali policajca Esada Mušića da se skroz skine, pa su ga takvog bacali u trnje koje se nalazilo iza kafane.

Čitavo vrijeme dok su nas tukli postavljali su nam pitanje gdje je Vučak i gdje je neki Zulu i prijetili nam da će nas pobiti, ako se njima nešto desilo.

Svi koji su nas tukli su bili maskirani, osim jednog visokog lica sa crvenom beretkom, koji im je vjerovatno bio komandir, jer im je naređivao šta će raditi. Njega ne poznajem, mislim da nije iz Bugojna. Od ostalih koji su nas tukli uspio sam poznati i "Koču", kojeg sam odranije poznavao.

Već tada je stanje policajca Esada Mušića bilo takvo da nisam vjerovao da je živ.

Nakon jednog sata visoki pripadnik HVO sa crvenom beretkom nam je prišao i pitao ko je vođa patrole, na što sam odgovorio da sam ja. On nam je tada opsovao "balijsku mater" i rekao da će provjeriti da li je Vučak živ, i da ćemo svi, ako nije živ, biti poklani.

Tada je naredio meni i jednom policajcu HVO da se vratimo na bošnjački punkt u Vrbanji i da provjerimo šta je sa Vučkom.

Na punktu u Vrbanji smo zatekli samo 2-3 momka, a sanitetsko vozilo je već otišlo. Pitali su me šta se dešava i ja sam im objasnio kakva je situacija. Na pitanje šta je sa Vučkom, odgovorili su da ga nema. Tada me je policajac Hrvat, koji je došao sa mnom, pozvao da se vratimo nazad, i ja sam ušao u vozilo. Međutim, tada mi je Namik Haračić, koji je takođe bio na punktu, rekao da ne idem, jer će me sigurno ubiti, pa sam izašao iz vozila. Policajac Hrvat koji došao sa mnom sam je otišao nazad na punkt HVO u Gornjoj Vrbanji.

Tada sam iz kuće u kojoj je bila komanda prostorne jedinice nazvao Načelnika SJB i upoznao ga sa novonastalom situacijom i svim dešavanjima. On mi je rekao da tu sačekam i da će sve biti riješeno. Nakon 40 minuta, javljeno mi je da sa našim ljudima ponovo siđem na mjesto gdje se nalazio punkt, i da sačekam naše policajce jer su navodno pušteni.

Na punktu smo čekali sat, sat i po, međutim niko se nije pojavio, samo se iz pravca punkta HVO čula povremena pucnjava.

(Arhiv Instituta za istraživanje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, Sarajevo, inv.br. 6-3)

C. REGISTRI

REGISTAR LIČNIH IMENA

- Ajanović, Nedim: 227.
- Ajvaz dedo: 20.
- Akrap, Stipan: 392, 397, 398.
- Alibegović, Semir: 250.
- Alić, (Omera) Hamdija: 120, 127, 131, 145, 163, 339, 360.
- Alić, (Muharema) Hašim: 127, 145, 163.
- Alić, Salih: 415, 416, 417.
- Alispahić, Amir: 103.
- Andžić, Jozo: 406, 415, 422, 423.
- Andabak, : 61.
- Antunović: 340, 381.
- Antunović, Frano: 220.
- Antunović, (Stipe) Ivica: 439, 444.
- Antunović, (Stipe) Mario: 375.
- Antunović, Stipo: 439, 443.
- Antunović, (Ive) Tomislav: 304.
- Antunović, Zdravko: 143, 302, 339.
- Antunović, (Ive) Željko: 315.
- Augustinović, Ante: 408, 411, 413.
- Augustinović, Davorin: 408, 413.

- **Augustinović, (Stipe) Perica** (pripadnik 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): **120.**
- **Avramov, Smilja**: **37, 38.**
- **Babić, (Zvonka) Zdravko** (zv. Babac; načelnik stožera i ujedno zamjenik zapovjednika brigade "Eugen Kvaternik"): **65, 91, 220, 289, 411, 418, 419, 421.**
- **Bagarić, Ante**: **51, 64, 65, 143, 220, 227, 254, 270, 282, 284, 285, 328, 329, 330, 331, 339, 411.**
- **Bagarić, (Augustina) Berislav**: **375.**
- **Bagarić, Dragan**: **374.**
- **Bagarić, Drago**: **75, 268.**
- **Bagarić, (Franje) Goran**: **375, 444.**
- **Bagarić, Ilija**: **374, 375, 440.**
- **Bagarić, Pilka**: **373.**
- **Bagarić, Tomislav**: **376.**
- **Bagarić, Vlado**: **440, 444.**
- **Bagarić, (Drage) Zdravko**: **303.**
- **Baković, Ivan**: **76, 257.**
- **Baković, Mirko**: **226, 242.**
- **Bandić, (Andrija) Tonko**: **308.**
- **Barnjak, (Ive) Frane** (pripadnik HVO-a): **118, 358.**
- **Barnjak, (Frane) Ivica** ("Keca"-pripadnik HVO-a): **118, 143, 339, 358.**
- **Barnjak, Ivo**: **395, 430.**
- **Barnjak, Ljupko**: **403.**
- **Barnjak, Mirko**: **339.**
- **Barnjak, Miroslav**: **143, 339.**
- **Barnjak, Mladen**: **143, 339.**
- **Barnjak, Pero**: **328.**
- **Barnjak, Vinko**: **370.**
- **Bartulović, Miroslav**: **437.**
- **Basara (Zaim) Sulejman**: **135, 145, 193.**
- **Basara** : **372, 388, 389, 398, 404.**
- **Bašić** : **362.**

- Bašić, Adela: 402.
- Batarilo, Zoran: 408.
- Batinić: 381.
- Beganović, Emso: 417.
- Bekavac, (Ive) Franjo: 313.
- Bekavac, (Ivice) Tomislav: 303.
- Bender, Ivan: 226, 242.
- Beneta, : 61.
- Beović, : 72.
- Bevrnja, (Zahid) Abdulah: 117, 122, 123, 135, 142, 145, 193, 346, 350, 355, 365, 386, 390, 392, 396, 398, 404.
- Bijader, (Nike) Ante (zapovjednik topničko-raketnog divizionu u 104. HVO brigadi "Eugen Kvaternik"): 120, 312.
- Bilandžić, Dušan: 37, 38.
- Bilić, Anto: 225, 241.
- Bilt, Karl: 35.
- Bilušić, (Jovice) Vjekoslav: 311.
- Bjelanović, (Raska) Vedran: 321.
- Blaškić, Tihofil: 32, 219.
- Boban, Mate: 38, 43, 44, 46, 47, 48, 49, 51, 85, 225, 227, 239, 241, 247, 255, 258.
- Bobetko, Janko: 61, 67.
- Bodrušić, : 343.
- Bodrušić, Frano (zapovjednik Domobranske bojne općine Bugojno): 91, 279, 280, 330.
- Bodrušić, Ivica: 66, 74, 77, 227, 284, 328, 330.
- Bodrušić, Vinko: 339.
- Bojić-Crnjak (Franje) Vinko: 306.
- Bokan, Mate: 226, 242.
- Baričić, (Radoš) Oleg: 323.
- Bošnjak (Krunoslava) Berislav: 301.
- Bošnjak, Ivica: 339.
- Bošnjak, Ljupko: 402.
- Bošnjak, (Krunoslava) Stipe: 116, 309, 339, 365, 366, 367, 396.

- **Božić, Ivica: 143, 339, 431, 434, 436.**
- **Božić, Vinko: 427.**
- **Božić, Željko: 427.**
- **Brajković, (Jozo) Josip** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): **120.**
- **Brajković, (Dragana) Mirko: 298.**
- **Brajković, (Tomislava) Mladen: 297.**
- **Brajković, Vinko: 437.**
- **Brajković, Zvonko: 51, 64, 227, 254, 268, 328, 329, 331, 332.**
- **Breljak, Franjo: 74.**
- **Breljak, Pero: 374, 439, 440, 443, 444.**
- **Breljak, Vinko: 143, 339.**
- **Brkić, Blago: 74.**
- **Brkić, (Ivana) Zdravko: 305.**
- **Brnada, Ivo: 49.**
- **Brnada, Josip: 116, 367, 448.**
- **Brnada, Stipe: 448.**
- **Broz, Josip-Tito: 21, 33.**
- **Brzica, (Ive) Stipica: 322.**
- **Budimir, (Mirko) Ante** (pripadnik jedinice ATG): **113.**
- **Cetin, (Mustafa) Raif: 127, 145, 164.**
- **Crnjac, (Radoslav) Mario** (zapovjednik jedinice ATG): **113, 143, 303, 327, 339, 411, 417, 418, 420, 425, 426, 427, 430, 432, 433, 435, 436, 437, 439, 444.**
- **Crnjak, (Drage) Branko: 310.**
- **Crnjak, Mirko: 66.**
- **Crnjak, Miro: 407.**
- **Crnjak, (Zvonimira) Perica: 312.**
- **Cvetković: 30, 31, 33, 36.**
- **Cvijanović, :391.**
- **Cvijanović, (Stipe) Perica** (pripadnik jedinice ATG): **113.**
- **Cvijanović, (Stipe) Stipo** (logor "*Akvarijum*", čuvar): **119, 404.**
- **Čamber, (Joze) Marko: 317.**
- **Čečura, (Joze) Marko** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen*")

- Kvaternik*"): 120, 437.
- Čečura, (Joze) Željko: 304.
 - Čehaja: 397.
 - Čehaja, (Hamid) Abdulah: 135, 145, 194.
 - Čehaja, (Hasan) Edhem: 135, 145, 195.
 - Čehaja, (Ismet) Muhamed: 135, 145, 194.
 - Čehaja, (Hazim) Zlata: 116, 135, 145, 195, 367, 383, 386, 387, 392, 396, 397, 404, 449, 56.
 - Čelina, (Frane) Darko: 315.
 - Čemalović, (Hadže) Azemina: 135, 145, 196.
 - Čemalović, (Muhameda) Mehmed: 135, 145, 196.
 - Čerkez, Mario: 219.
 - Čermak, Ivan: 67, 68, 71, 72.
 - Čermak, Ivan: 262, 266, 273, 275, 277,
 - Čizmo, (Avde) Ahmet: 117, 127, 131, 145, 164, 338.
 - Čizmo, Ahmo: 455.
 - Čizmo, Dževad: 141, 345.
 - Čizmo, (Ise) Zahid: 117, 127, 131, 145, 165, 338, 376, 455.
 - Čizmo, (Sead) Zenuh: 127, 131, 145, 338, 441, 445.
 - Čolak: 392.
 - Čolak, (Bećir) Mustafa: 117, 135, 136, 145, 197, 368, 450.
 - Čolić: 440.
 - Čolić, Mustafa: 131, 151.
 - Čolić, Mustafa: 165, 171, 183, 184, 185, 186, 187, 188.
 - Čolić, Mustafa: 363.
 - Čović, (Stipe) Ivica: 315.
 - Čović, Mirko: 339.
 - Čović, Nikola: 428.
 - Čović, (Ivana) Tomislav zv. "Čomo" (zamjenik zapovjednika voda vojne policije iz sastava 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): 119, 120, 143, 339, 387, 390, 400, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436.
 - Čubela, Josip: 406, 408, 410, 411, 412, 423, 438.
 - Čubela, Miroslav: 415, 422.

- Čulić, Marinko: 58.
- Čusto, Smajo: 378.
- Čatići: 342, 343, 381.
- Čatić, (Naima) Bahrija: 118, 127, 145, 166.
- Čatić, (Hasana) Ešref: 121, 122, 135, 145, 197, 372, 405.
- Čatić, (Naima) Fahrudin: 120, 127, 145, 166.
- Čatić, (Redže) Idriz: 135, 145, 198, 370, 405.
- Čatić, Nedžad: 376, 377, 378.
- Čatić, (Muharema) Nusret: 117, 127, 131, 145, 167, 352, 353.
- Čatić, (Hase) Nusreta: 135, 145, 198.
- Čatić, (Muharem) Sead: 117, 51, 131, 145, 167, 352, 353.
- Čatić, (Mehe) Šaćira: 135, 145, 199.
- Čatić, (Idriza) Šerifa: 135, 145, 199, 370.
- Čatić, (Fehme) Vahida: 135, 145, 201.
- Česo, Muhamed: 103.
- Čorić, (Vinka) Mirko (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Čorić, Mirko: 143, 339, 428, 429, 430.
- Čorić, (Ivana) Nikola (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Čosić, Leon: 51, 64, 227, 254, 330.
- Čurčija, Robert: 408, 411.
- Dadić (Perice) Dragan: 317.
- Dadić, Jadranko: 408, 411.
- Dadić, Mladen: 113.
- Dadić, (Nike) Stipica: 300.
- Dadić, (Pere) Veseljko: 312.
- Dautović, Senad: 88, 458.
- Delić, (Zahida) Emina: 120, 127, 145, 168, 336, 339, 344.
- Delić, (Sulejmana) Hajrudin: 120, 127, 131, 145, 168, 339.
- Delić, Ramiz: 336, 339, 344, 402.
- Delić, Sejo: 401.
- Delić, (Juse) Sulejman: 127, 131, 146, 169.
- Delić, Suljo: 120, 339.
- Delić, Šemso: 405.

- Dilber, (Dragutin) Branko (pripadnik 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): 120, 437.
- Dilber, Ivica: 384, 385, 386, 395, 396, 428.
- Dilber, (Bože) Jozo: 306.
- Dilber, Ljuba: 385.
- Dilber, (Josipa) Miroslav: 309.
- Dorić, Miljenko: 74.
- Dilber, Tonka: 395.
- Dragun: 400.
- Dragun, (Slavica) Alen (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Dragun, Pavo: 76, 227.
- Dragun, Pavo: 270, 282, 283, 284, 285, 328, 329, 331.
- Dragulj Alen: 437.
- Dragulj, Igor: 437.
- Drežnjak, Mario: 123, 371, 383, 391, 398, 435.
- Drežnjak, Vijeko: 122, 123, 370, 371, 391.
- Drežnjak, Vinko: 383.
- Dropuljić, (Mile) Velimir (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 291.
- Dugandžić, (Branka) Dragan zv. Džemo (pripadnik jedinice ATG): 123, 428, 430, 437.
- Dugandžić, (Frane) Zlatko zv. Cunco (pripadnik jedinice ATG): 123, 312, 428, 429, 430, 434, 437.
- Dujmović, Ilija: 115.
- Dujmović, Goran: 437.
- Dujmović, Lojzo: 395.
- Dumančić, Ivica: 227, 330.
- Dusper, (Franje) Miroslav: 375.
- Duvnjak, Selver: 103.
- Džaja : 285.
- Džaja, (Branka) Niko (zapovjednik I bojne): 118, 296, 343, 438.
- Džalto, Stipe: 78.
- Đapić, (Ilije) Stipica: 298.
- Đuliman, Sead: 382.

- **Đurin, Zoran: 116, 367.**
- **Elkaz, (Junuz) Refik: 127, 131, 146, 169, 455.**
- **Erkapić: 407, 426.**
- **Erkapić, (Vlade) Dragan: 302.**
- **Farkaš, Rudolf** (član zapovjedništva Domobranske bojne u općini Bugojno): **91.**
- **Farkaš, Rudolf: 280.**
- **Fistonić, Igor: 76.**
- **Franko, Josip: 32.**
- **Franjić, Ivan: 411.**
- **Fuka, Sulejman: 119.**
- **Fuka, (Zahida) Sulejman: 127, 146, 170, 342, 343.**
- **Galić, Branko: 378, 439, 444.**
- **Galić, Cico: 443.**
- **Galić, Ilija: 374, 439, 443.**
- **Galić, (Ivo) Ile** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): **120.**
- **Galić, (Mirka) Ivica: 315.**
- **Galić, Lojzo** (član zapovjedništva Domobranske bojne u općini Bugojno): **91, 281.**
- **Galić, Mijo: 443.**
- **Galić, (Stipe) Miro** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): **120, 439.**
- **Galić, (Ivo) Niko** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): **120, 374, 439, 440, 441, 443, 445.**
- **Galić, Nikice: 439.**
- **Galić, Pavka: 440, 441, 444, 445.**
- **Galić, (Ivo) Pero** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): **120, 374, 439, 443, 445.**
- **Galić, (Nike) Zdravko** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): **120.**
- **Galić, Zoran: 220.**
- **Galić, Zdravko: 440, 443, 445.**
- **Gambiroža, Nikola: 77.**

- Gamboža, Mirjana: 74.
- Gargo, Milivoj: 226, 242.
- Gašpar, (Pave) Stjepan: 305.
- Gavranović, Nenad: 388, 389.
- Glavaš, Dragan: 388, 391, 427, 429, 430, 432, 433.
- Glavaš, Zoran: 427, 429, 430, 431.
- Glavaš, (Ive) Stipo (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Govorušić, Benjamin: 424.
- Govorušić, (Stipe) Damir: 448.
- Govorušić, Darko: 142, 193, 368, 428, 430, 433, 435, 448.
- Govorušić, Dragan: 435.
- Govorušić, Stipe: 367.
- Govorušić, (Ante) Zdravko: 320.
- Grabovac, Mirko: 408, 411.
- Grabovac, Zdravko: 113.
- Grabovac, Zvonko (predsjednik kriznog štaba općine Novi Travnik): 97.
- Granić, Mijo (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 294.
- Granić, (Ivana) Robert: 313.
- Grgić, (Zdravka) Ivica: 291.
- Grižić, Ale (Alica): 378, 379, 380.
- Grižić, Alija: 439, 441, 443, 446.
- Grižić, (Salih) Džemal: 120, 127, 146, 170, 336, 359.
- Grižić, Edin: 405.
- Grižić, Hamdija: 339.
- Grižić, Ismet: 439, 443, 445, 446.
- Grižić, (Muje) Rabija: 120, 127, 146, 171, 336, 339, 359.
- Grižić, Šemso: 359.
- Grlica Vladimir: 76.
- Grlić: 426.
- Grlić, Božan: 408.

- **Grlić, (Nine) Ivica** (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): **91, 305.**
- **Grlić, Josip: 285.**
- **Gudelj, (Frane) Marko: 305.**
- **Gudelj, (Marko) Mladen** (pripadnik jedinice ATG): **113, 411, 434.**
- **Gurbeta: 440.**
- **Gurbeta, Edin: 100.**
- **Gurbeta, Tahir: 403.**
- **Gvozdin, (Pere) Jadranko** (član zapovjedištva brigade "Eugen Kvaternik"): **91, 295.**
- **Habibović, (Redže) Vehab: 127, 131, 146, 171.**
- **Hadžibegović, Fahrija: 339.**
- **Hadžibegović, Ismet: 373, 376.**
- **Hadžibegović, (Mehmed) Meho: 373, 376, 377.**
- **Hadžibegović, Selma: 326.**
- **Hadžibegović, Semin: 339.**
- **Hadžibegović, (Džafera) Sulejman: 127, 146, 172, 363, 377.**
- **Halilhodžić, Asim: 416, 417.**
- **Hakanović, (Nadžida) Adis: 135, 146, Adis: 200.**
- **Haračić, (Muje) Fahrija: 96, 119, 127, 146, 172.**
- **Haračić, Ibro: 249.**
- **Haračić, Namik: 460.**
- **Haračić, Omer: 376.**
- **Harambašić, Ivica: 374, 428.**
- **Harambašić, Mladen: 373, 375, 453, 454, 455, 456.**
- **Harambašić, Kata: 213, 454, 455, 456.**
- **Harambašić, Perica: 374.**
- **Harambašić, Vlado: 297, 298, 444.**
- **Harambašić, Zdravko: 373, 374.**
- **Heljo, Ibrahim: 342.**
- **Herceg, (Franje) Ilija: 321.**
- **Hitler, Adolf: 20, 31, 219.**
- **Hodžić, Besim: 458.**
- **Hodžić, (Alija) Smail: 117, 127, 131, 146, 173, 338, 376.**

- **Hodžić, Smajo: 455.**
- **Holbruk, Ričard: 35.**
- **Hojić, (Hasana) Mujo: 116, 127, 131, 146, 173, 418, 425, 458.**
- **Hojić, Nedžad: 414.**
- **Husić, (Rame) Huso: 117, 127, 131, 146, 174, 352, 353.**
- **Huskići: 381.**
- **Huskić, (Šerifa) Ahmet: 135, 146, 201.**
- **Huskić, (Derve) Hamida: 135, 146, 201.**
- **Huskić, (Šerifa) Ismet: 135, 146, 202, 405.**
- **Huskić, (Fehima) Mihra: 135, 146, 202.**
- **Huskić, (Zahida) Mirsad: 127, 146, 174, 377.**
- **Huskić, (Ahmeta) Mirsada: 135, 146, 203.**
- **Imširpašić: 399.**
- **Imširpašić, (Alije) Hidajet: 135, 146, 203, 387.**
- **Ivković, Ante: 23.**
- **Izetbegović, Alija: 34.**
- **Jaganjac: 61.**
- **Jagodin, Josip: 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 260, 262, 266, 273, 275, 277.**
- **Jakočić, (Stipe) Dragan: 323.**
- **Jazvić, (Pere) Franjo: 296.**
- **Jazvić, (Pere) Niko (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 295, 431.**
- **Jeleč, Abdulah: 373.**
- **Jezerčić, Dubravko: 63, 260, 261.**
- **Jezidžić: 381.**
- **Jezidžić, (Vinka) Ivo (pripadnik 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): 120, 430, 433, 437.**
- **Jezidžić, (Dragana) Frano (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 268, 293, 329.**
- **Jezidžić, (Frane) Tomislav: 301.**
- **Jonjić, Stipan: 74.**
- **Jozo (iz policije): 285.**
- **Jukić, Nedeljko: 85.**

- **Jukić, (Karla) Vlado: 320.**
- **Jukić, (Ive) Zdravko: 317.**
- **Jurčević, Ivan: 415, 422, 423.**
- **Jurčević, (Pere) Josip: 300.**
- **Justinijan I: 19.**
- **Jurić, Ivan: 421, 422.**
- **Jurić, Ivica: 391, 413.**
- **Jurić, Marinko: 437.**
- **Jurišić, Stojko: 437.**
- **Jusufija, Emin: 100.**
- **Jusufbašić, Avdo: 417.**
- **Kajić, Ivica: 428.**
- **Kajić, (Drage) Mladen (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 290, 428.**
- **Kajić, (Ljubana) Zvonko: 306.**
- **Kalaica: 408.**
- **Kalaica, Berislav (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 290.**
- **Kalaica, (Ive) Josip: 297.**
- **Kapetan, Ismet: 415.**
- **Kapetan, Kemal: 422, 423.**
- **Karabeg, (Ale) Abdulah: 123, 135, 141, 146, 204, 356, 369, 371, 405.**
- **Karabeg, (Abdulaha) Amna: 135, 146, 204, 394, 395, 396.**
- **Karabeg, (Sihanuka) Edin-Dino: 136, 138, 146, 206, 385, 386, 395.**
- **Karabeg, (Ale) Husejin: 135, 146, 205.**
- **Karabeg, Husein-Seno: 384, 385, 386, 395, 399.**
- **Karabeg, Midhat: 374, 378, 379, 380.**
- **Karabeg, (Hakije) Samija: 135, 146, 205, 387, 391, 395.**
- **Karabeg, (Husejina) Sihanuk: 136, 146, 207, 385, 386, 390, 393, 394, 395, 396, 398, 405.**
- **Karabeg, (Husejina) Soraja: 135, 146, 206, 385, 386, 387, 388, 395.**

- **Karabeg, (Sakiba) Sutka: 136, 146, 207, 385, 386, 387, 389, 395.**
- **Karabeg, Zekir: 374, 378.**
- **Karadžić, Radovan: 38.**
- **Karagić, (Zaima) Hajrija: 127, 146, 175, 393.**
- **Karagić, (Mehe) Hatidža: 127, 175, 393.**
- **Karagić, (Muharema) Mustafa: 136, 146, 208.**
- **Karagić, Mujo: 372.**
- **Karagić, Mustafa: 392.**
- **Karagić, Nahid: 369.**
- **Karagić, (Osmana) Samir: 127, 146, 176.**
- **Karagić, (Hasana) Sadik: 127, 146, 176.**
- **Karagić, (Osmana) Seid: 117, 136, 146, 209, 350, 369, 392, 405.**
- **Karagić, (Hasana) Suljo: 136, 146, 209.**
- **Karagić, (Sadika) Vahid: 117, 136, 146, 209, 405.**
- **Karagić, (Nume) Vasva: 136, 147, 210.**
- **Karamustafić: 396.**
- **Karamustafić, (Sulejmana) Esad: 116, 136, 147, 210, 367, 370, 392, 404.**
- **Karlić, (Pere) Miroslav: 307.**
- **Kasalo, (Ilije) Dejan (pripadnik jedinice ATG): 113,**
- **Kasalo, (Marijana) Dragan: 322.**
- **Kasalo, (Ljupka) Ivica (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 295, 375, 445.**
- **Kasalo, (Mate) Ilija: 311.**
- **Kasalo, (Slavka) Nine (pripadnik jedinice ATG): 113.**
- **Kasalo, Željko: 408, 411, 412.**
- **Kašić, Ranka: 352.**
- **Kelava, Saša (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91.**
- **Kelava, (Mate) Saša: 291.**
- **Keškić, (Ive) Frano: 302.**
- **Klarić, Jure: 64.**
- **Klarić, Mladen: 339.**
- **Klepić, (Pere) Miroslav (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 143, 293, 339, 411, 414, 422, 424, 427, 458.**

- Klepić, Zdenko: 270, 282, 284, 329, 331, 406, 408, 410, 414, 415, 418, 419, 421, 422, 423, 424, 425, 429, 430, 437.
- Klepić, (Ivana) Željko: 375.
- Kljuić, Stjepan: 46, 47.
- Kmetaš, Jusuf: 426.
- Kolak, (Stjepan) Milijan (pripadnik 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): 120, 388, 397, 427, 430.
- Koparan, Ljupko: 415, 423.
- Kordić, Dario: 43, 45, 46, 50, 63, 97, 219, 226, 239, 241, 242.
- Korić, (Drage) Vesna (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 293, 391, 397, 438.
- Košak, (Ace) Goran (pripadnik 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): 120, 411.
- Koštroman, Ignac: 46.
- Kotorac, (Joze) Ivica: 318.
- Kotromanići: 18.
- Kovačević, (Frane) Josip "Kočo" (zamjenik zapovjednika jedinice ATG): 116, 387, 389, 403, 407, 411, 417, 420, 425, 426, 427, 436, 437, 439, 444.
- Kovačević, (Ljupka) Krešimir: 313.
- Krajina: 389, 390.
- Krajina, Marinko: 428, 429.
- Krajina, Mirko: 434 .
- Krajina, Miroslav: 428, 429, 433, 435.
- Krajinović, Ante: 75, 227, 282, 286, 328, 332.
- Krajinović, (Ivana) Marko: 300.
- Krajinović, Tihomir: 424.
- Kralić, Drago: 393.
- Križanac, (Ilije) Ivan: 304.
- Križanac, Jozo: 170.
- Krkić, (Džemala) Nazif: 177, 127, 131, 133, 147.
- Krstanović, (Marko) Nikica (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Kunkić, (Pere) Miro: 324.
- Kušner, Bernar: 35.

- Kutlešić, Vladan: 37.
- Ledenko, (Imšira) Emin: 127, 147, 177.
- Lendo, Refik (komandant TO Novi Travnik): 97.
- Lerotić, Zvonko: 37.
- Lešić, (Ive) Ivica: 321.
- Levi, Bernar-Anri: 35.
- Lipovac, Jasmin: 100.
- Lovrić, Milan: 225, 241.
- Lozančić, Zdeno: 428.
- Lozić: 381.
- Lozić, Dragan: 339, 143.
- Lozić, (Pave) Ivan: 313.
- Lozić, Ivica: 389, 390.
- Lozić, Mirko zvani "Dolin" (bojovnik HVO): 167, 174, 352, 385, 417, 424, 428, 436, 437.
- Lozić, Pavo: 143, 339, 403.
- Lozić, Tomo-Rođo: 359.
- Lozančić, Boris (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91.
- Lozančić, (Ilije) Boris: 292.
- Lozančić, Ljupko: 74.
- Lozančić, Mirko: 78.
- Lozančić, Miro: 285.
- Lučić: 393.
- Lučić, Antun: 205, 206, 339, 384, 385, 395.
- Lučić, (Ive) Frano: 302.
- Lučić, Ivica: 69.
- Lučić, Ivica (zapovjednik brigade "Eugen Kvaternik"): 91.
- Lučić, (Vinka) Ivica: 299.
- Lučić, Ivica: 268, 270, 282, 283, 285, 327, 328, 330.
- Lučić, (Dragutina) Ivica: 314.
- Lučić, Ivica: 395, 411, 418, 419, 421, 427, 430, 438.
- Lučić, Ivo: 427.
- Lučić, Mario: 429, 430, 434, 437.

- **Lučić, Matko: 63.**
- **Lučić, (Dragutina) Stipo: 311.**
- **Lučić, (Tonke) Vinko** (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): **91, 292, 419.**
- **Lučić, Vlado: 437.**
- **Lučić, Zdravko: 66, 426, 427, 436.**
- **Luketina, Josip: 416.**
- **Ljubas: 444.**
- **fra. Ljubas, Janko: 282, 284, 356, 357, 370, 371, 383, 398, 399.**
- **Ljubas, (Ive) Mario** (pripadnik jedinice ATG): **113.**
- **Ljubunčić (Nume) Smail: 136, 147, 211.**
- **Maček, Vlatko: 29, 30, 31, 32, 33, 36.**
- **Mahmutbegović, Osman: 415, 417.**
- **Maleta, (Ilije) Berislav: 298.**
- **Maleta, :354, 355, 367, 429.**
- **Marelja, Marinko** (komandant HOS-a): **97.**
- **Marić, Jozo: 225, 241.**
- **Marić, (Stipe) Perica** (pripadnik 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): **120, 143, 180, 339, 358, 359, 401, 403.**
- **Markulja, Zvonko: 403.**
- **Marina, (Nikole) Mario: 318.**
- **Marinčić, (Tadije) Ante: 308.**
- **Marković, Pero: 226, 242.**
- **Marković, Stipica: 76.**
- **Marku, Filip: 307.**
- **Maros, Frane: 23.**
- **Maros, (Ilije) Ljuban** (pripadnik 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): **120.**
- **Maros, Miroslav zv. Kuže: 430, 432, 433, 437.**
- **Maros, (Joze) Tomislav: 301.**
- **Maros, (Ivice) Zrinko** (pripadnik jedinice ATG): **113.**
- **Martinović, Jozo: 78**
- **Martinović, (Mirka) Marko: 322.**
- **Mastalić, (Tahir) Sead: 127, 147, 178.**

- **Matić**, : 285.
- **Merdan, Džemal**: 98.
- **Mesić, Stipe**: 37.
- **Mihailović, Kosta**: 37.
- **Mihaljević, Zvonko**: 64, 220, 282, 285, 328, 331.
- **Mijatović, (Stipe) Miroslav**: 316.
- **Mijatović, (Luke) Stanislav**: 308.
- **Mikulić**, : 63.
- **Mikulić, A.** (pukovnik zapovjednik Glavnog stožera): 86.
- **Mikulić, Anđelko**: 226, 242.
- **Mikulić, Ante**: 358.
- **Mikulić, Nikola**: 381.
- **Mikulić, Pavo**: 143, 339.
- **Mikulić, (Ante) Zdenko** (član zapovjedništva brigade "*Eugen Kvaternik*"): 91, 290, 419.
- **Miletić, Ivan**: 284.
- **Miličević**, : 372.
- **Miličević, (Dragutina) Dražen** (pripadnik jedinice ATG): 113.
- **Miličević, Jozo**: 415.
- **Miličević, (Pere) Mladen** (zamjenik zapovjednika I bojne): 118, 296.
- **Miličević, Zdenko**: 197.
- **Miloš, (Stipe) Damir**: 299.
- **Miloš (Ive) Vlado**: 323.
- **Milošević, Slobodan**: 23, 36, 37, 38, 42, 48, 60, 219, 224, 225.
- **Miljak, (Ive) Đovani** (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): 120.
- **Miljak, (Nike) Ilija**: 316.
- **Mišura, Ljupko**: 64.
- **Mišura, (Branka) Mladen**: 319.
- **Mlačo, (Omera) Husein**: 116, 136, 147, 211, 347, 355, 367, 392, 396, 404, 405, 449.
- **Morić**: 346.
- **Morić, (Muharema) Kemal**: 117, 136, 147, 212, 368, 392, 399.
- **Morić, (Muharema) Mustafa**: 117, 136, 147, 212, 368, 370, 392.

- Mucić, (Frane) Josip: 298.
- Mukić, Zakir: 100.
- Muratspahić, Arif: 118, 358.
- Muratspahić, Murat: 100.
- Muratspahić, Samir: 100.
- Musolini, Benito: 31.
- Mušić, (Šabana) Esad: 115, 116, 127, 131, 147, 178, 418, 425, 458, 459, 460.
- Nenadić, (Mijo) Darko (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Nevjestić, Dragan: 410.
- Nevjestić, (Pere) Mario (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 66, 91, 294.
- Nikolić, (Mate) Anto: 317.
- Nikolić, (Tadije) Miroslav (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 294.
- Nikolić-Kovačević (Rafe) Vlado: 299.
- Novak, (Marka) Davor: 320.
- Novaković, Marko: 415.
- Nuhić, (Đulage) Nermin: 127, 147, 179.
- Obradović, : 61.
- Okadar, Tomislav: 383.
- Okadar, Stjepko: 285.
- Orašac: 66.
- Palinić, Boro: 406.
- Palinić, Dragan: 426, 427.
- Palinić, Doris: 408.
- Pavelić, Ante: 29, 31, 32, 405.
- Pavić, (vozač): 356, 357.
- Pavić, (Petar) Ivica (savjetnik za operativno-nastavne poslove u Zapovjedništvu 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): 124, 290.
- Pavić, Ivica (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 124.
- Pavić, Ivica: 134, 143.
- Pavić, (Joze) Ivica: 323.

- Pavić, Ivica: 339, 365, 419, 430.
- Pavić, Zoran: 404.
- Pavić, (Fraje) Željko (logor "Akvarijum"-čuvar u logoru): 119.
- Pavić, Željko: 383, 385, 386, 387, 389, 397, 398, 399, 400, 427.
- Pavković : 365, 366.
- Pavković, Dragan: 386, 388, 396, 397.
- Pavković, (Stipana) Zdravko-Tiki (upravnik logora "Akvarijum"): 119, 430, 432, 433, 434, 435.
- Pavković, Živko: 338, 392.
- knez Pavle: 31.
- Pavlović, Frano zv. UNPROFOR: 415, 422, 424.
- Pavlović, (Pere) Franjo: 310.
- Pavlović, Mijo (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91.
- Pavlović, Mladen: 76, 227, 282, 283, 285, 328, 329, 332.
- Pavlović, (Stjepana) Nikola: 67, 294.
- Pavlović, Pavo: 51, 227, 254, 268.
- Pavlović, (Stipe) Tomislav: 296.
- Pedi, Ešdaun (Paddy Ashdawn): 39.
- Pejak, Pero: 76, 77, 257.
- Pejak, Zoran: 408.
- Penava, (Nine) Mladen: 322.
- Perišić, : 61.
- Petković, Ilija (predsjednik HDZ-a Prozor): 94.
- Petković, Milivoj (zapovjednik Glavnog stožera HVO-a): 108.
- Petričević, (Pere) Frano (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 292.
- Petrović, Mario: 142.
- Petričević, Marko: 426.
- Petričević, Slaven: 426, 427.
- Petrović, Mario: 430, 431, 432, 433, 434.
- Piplica, (Ive) Mladen: 306.
- Planinić, (Ante) Ante: 308.
- Planinić, Daniel (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91.

- Planimić, (Hrvoja) Daniel: 293.
- Pocrnja zv. "Nambijar": 427, 429.
- Pocrnja, (Ive) Anto: 118.
- Pocrnja, Josip: 64, 65, 67, 74.
- Pocrnja, (Blaške) Josip: 309.
- Pocrnja, (Vinka) Kristijan (logor "Akvarijum" čuvar): 117, 119, 341, 365, 367, 368, 386, 389, 391, 397, 427, 433, 449.
- Pocrnja, Lucija: 386, 427.
- Pocrnja, Marko: 381.
- Pocrnja, Mirko: 433.
- Pocrnja, Nikola: 435.
- Pocrnja, Nikica: 428.
- Pocrnja, (Jakova) Pavo: 118.
- Pocrnja, (Nike) Perica: 319.
- Pocrnja, Vinko: 369, 427, 434.
- Pocrnja, (Blaška) Vlado (logor "Akvarijum"-čuvar): 119, 404.
- Pocrnja, (Ivice) Vitomir: 307.
- Pocrnja, (Pere) Zlatko (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Praljak, Slobodan: 61.
- Prpić, Milan: 76, 77, 257.
- Pruččak Kafija Hasan: 18.
- Radakov, Karlo: 411.
- Radić, Drago: 417.
- Radić, Josip: 411.
- Radić, Stjepan: 29, 30, 32.
- Radoš, Pero: 439, 443.
- Raguz, Branka: 23, 227, 268, 270, 282, 283, 285, 328.
- Raguz, Željko: 226, 242.
- Raić, Božo: 43, 46, 225, 241.
- Ramić, (Asima) Nejra: 127, 147, 179.
- Ramić, (Rašida) Nusret: 127, 147, 180.
- Raspudić: 381.
- Raspudić, Ante: 381.
- Raspudić, (Šimuna) Kazimir: 316.

- **Raspudić**, (Šimuna) **Vlado**-*"Čaruga"* (pripadnik 104. HVO brigade *"Eugen Kvaternik"*): **120, 124, 143, 339, 383, 436, 437.**
- **Renjić**, (Ivana) **Ante** (član zapovjedništva brigade *"Eugen Kvaternik"*): **91, 291, 340, 367, 384, 395, 396, 451, 452.**
- **Renjić**, **Drago**: **215, 339, 367, 395, 451, 448.**
- **Renjić**, **Franciska**: **451.**
- **Renjić**, **Ivan**: **448.**
- **Renjić**, **Zlatko**: **448.**
- **Ribičić**, **Ciril**: **47, 51, 52, 226.**
- **Ribičić**, (Marka) **Nilkola**: **314.**
- **Rickijević**, **Rudolf**: **424.**
- **Roso**, **Anto**: **49, 252, 253.**
- **dr. Rujanac**: **416.**
- **Rustempašić**, **Semin**: **373.**
- **Sabljo**, (Pere) **Franjo**: **375.**
- **Sabljo**, **Ivan**: **143, 339.**
- **Sabljo**, **Ivica**: **373, 440, 443, 445.**
- **Sabljo**, **Pero**: **373.**
- **Santro**, (Dragana) **Mato**: **307.**
- **Sarajlić**, **Mujo**: **117.**
- **Sehara**, **Mile**: **406.**
- **Slaven**: **330.**
- **Smajić**, (Ismeta) **Muhamed**: **136, 147, 213.**
- **Smajić**, (Ramiza) **Ševala**: **136, 213.**
- **Smit**, **Jirgen** (Schmidt Georg Jürgen) zv. **Švabo**: **410.**
- **Stanišić**, **Zdravko** (komandant op ŠTO): **23, 88.**
- **Starčević**, **Ante**: **29, 30, 32.**
- **Stipac**, **Anto**: **226, 242.**
- **Stojić**, **Bruno**: **108, 281, 324, 325, 326, 328.**
- **Stojak**, **Slavko**: **350.**
- **Strujić**, : **330.**
- **Strujić**, **Mihovil**: **51, 64, 65, 66, 227, 254.**
- **Strujić**, (Stipe) **Zlatko**: **304.**
- **Subašić**, **Darko**: **116.**

- Subašić, (Zvonka) Igor: 448.
- Subašić, (Zvonka) Slaven: 448.
- Subašić, Zvonko: 367, 384, 395.
- Sučić, Ante: 424.
- Sučić, Stojan: 385.
- sultan Fatih: 20.
- Supur, Kemal: 23.
- Šabić, Muharem (komandant teritorijalne odbrane Prozor): 94.
- Šagolj, Zdravko: 225, 241.
- Šakić: 393, 405.
- Šakić, Dragan-Ledeni: 143, 338, 339, 428, 430, 434, 435, 437.
- Šakić, Ivan: 225, 241.
- Šakić, (Stipe) Slavko (logor "Akvarijum" čuvar u logoru): 117, 119, 121, 122, 123, 141, 143, 181, 193, 197, 200, 201, 208, 211, 215, 339, 341, 351, 355, 356, 357, 365, 367, 369, 370, 371, 372, 374, 390, 397, 398, 399, 400, 411, 454, 457.
- Šakić, Vinko: 383, 454.
- Šakina, Nikola: 437.
- Šandrk, Frano: 422.
- Šandrk, (Joze) Stipan: 297.
- Šapina, (Vinka) Marko: 316.
- Šareta, Zlatko: 412.
- Šarić, Branko: 51, 64, 227, 254, 328.
- Šarić, Josip: 383.
- Šarinić, Hrvoje: 38.
- Šečić, Eset: 393.
- Šečić, (Salke) Hamša: 136, 214.
- Šečić, Midhat: 393.
- Šehić, (Idriza) Almir: 120, 127, 147, 180, 335, 339, 359, 401, 402.
- Šehić, Enes: 402.
- Šehić, Idriz: 120, 359.
- Šehić, Salem: 401.

- Šehić, (Salima) Selmir: 116, 122, 123, 127, 131, 134, 147, 181, 338, 341, 347, 348, 349, 350, 351, 357, 366, 367, 369, 370, 371, 372, 388, 390, 392, 393, 396, 398, 403, 404, 405.
- Šeho, (Muje) Elvedin: 127, 131, 181, 418, 425, 458.
- Šentija, Josip: 37.
- Šeremet: 347.
- Šeremet, (Muhameda) Bahrudin: 116, 136, 147, 214, 338, 367, 386, 392, 393, 398, 449.
- Šeta, Elvedin: 116.
- Šiljeg, Željko (pukovnik): 96.
- Šimić, Josip: 339.
- Šimić, Marinko: 427, 431.
- Šimić, Milan: 225, 241.
- Šimić, Mladen: 434.
- Šimunović, Ante: 120.
- Šimunović, Mate: 180, 339, 358.
- Šislav, Zdenko: 69.
- Šistov, Antun: 430.
- Šistov, Dragan: 428.
- Šistov, Drago: 143, 339.
- Šistov, (Ivice) Robert: 301.
- Šistov, (Mate) Zdenko: 300.
- Škegro, Vlado: 100.
- Škrbec, (Matije) Dragomir: 311.
- Šoljić, (Pave) Dragomir: 324.
- Šoljić, Vladimir (predsjednik SO Bugojno, predsjednik HVO): 21, 23, 51, 64, 89, 99, 107, 220, 225, 227, 241, 254, 268, 269, 270, 271, 279, 282, 283, 284, 286, 328, 329, 330, 332.
- Šoljić, Vlado: 374, 411.
- Šošić, (Hanefije) Amir: 119, 128, 147, 182, 338, 344, 401.
- Štadler, : 30.
- Šubara: 440, 444.
- Šušak, Gojko: 63.
- Šušić, (Osmana) Muharem: 128, 131, 133, 147, 182.

- Šušnja, Bruno: 226, 242.
- Tabaković, Bato: 339, 396.
- Tabaković, Ljupko: 64.
- Talić, (Hamdije) Ekrem: 128, 131, 183, 338, 439, 444.
- Talić, (Mustafe) Mesud: 128, 131, 183, 338, 439, 444.
- Talić, (Hamdije) Senad: 128, 131, 184, 338, 439, 444.
- Tanković, (Mehe) Mehmed: 136, 215, 338, 392, 398, 404.
- Talenta, Miroslav-Mičo: 114, 361, 407, 411, 458.
- Teskeredžić, (Esada) Senad: 119, 128, 184, 338, 344, 401.
- Tokić, Mijo: 225, 241.
- Tolimir, Anđelko: 116, 117, 367, 369.
- Tomas, (Rude-Adolfa) Bruno: 319.
- Tomas, (Nike) Mladen: 314.
- Tomasić, (Ante) Drago: 299.
- Tomaš, Stjepan (bosanski kralj): 20.
- Tomić, (Dragana) Nikola: 117.
- Topić, Jadranko: 226, 242.
- Topić, (Stipe) Rade: 320.
- Topić, Tvrtko: 434.
- Trbara, Ivica: 437.
- Tripalo, Mika: 33.
- Tuđman, Franjo: 23, 29, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 53, 59, 60, 107, 108, 109, 219, 224, 225, 239, 388.
- Tuka, Stjepan: 226, 242.
- Tukar, Sulejman: 419.
- Turalija, (Karla) Pero (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 292.
- Turčinović, Dževad: 395.
- Turčinović, Ismet: 394.
- Učanbarlić, (Murata) Sanija: 120, 128, 131, 135, 185, 336, 359.
- Udovčić, (Nike) Anto: 113, 116.
- Udovčić, Dragan: 415.
- Udovčić, Ivica: 389.
- Udovčić, Mira: 389.

- Ugarak, (Hasana) Đulsa: 128, 131, 185.
- Ugarak, (Osmana) Rabija: 128, 131, 186.
- Urličić, Ante: 60.
- Valenta, Ante: 108.
- Vanjhard, (Ivice) robert: 321.
- Veber, Robert: 406, 424.
- Vejić, (Ljube) Miroslav (pripadnik jedinice ATG): 113.
- Velagić, Fehko: 120, 121, 131, 134, 151, 168, 169, 185, 187, 188, 231, 335, 336, 339, 359, 384, 385, 394, 402, 432, 433.
- Velagić, (Adema) Juso: 128, 131, 147, 186, 439, 444.
- Velagić, (Salke) Muharem: 117, 128, 131, 134, 135, 147, 187, 335, 336, 339, 344, 359, 401, 402.
- Velagić, (Juse) Nuhan: 128, 131, 147, 187, 439, 443.
- Velagić, Pajdo: 439, 444.
- Velagić, (Muharema) Razija: 120, 128, 147, 188, 339, 344, 359.
- Velagić, (Juse) Sadik: 128, 131, 147, 188.
- Velić, (Sulje) Sulejman: 128, 147, 189, 363, 377.
- Vidović, (Vlado) Jakov (pripadnik jedinice ATG): 113, 430, 433.
- Visković: 381, 421.
- Visković, (Nine) Ante: 297.
- Visković, Damir: 118.
- Visković, (Ljupka) Dragan: 310.
- Visković, Josip: 437.
- Visković, (Stipice) Nenad-Nešo (zapovjednik protivoklopnog voda iz sastava 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): 119, 318, 435, 437.
- Visković, (Stipice) Predrag (pripadnik 104. HVO brigade "*Eugen Kvaternik*"): 120, 437.
- Visković, (Ive) Tomo: 310.
- Vlahek, Zvonko: 264.
- Vučak, : 458, 459, 460.
- Vučak, Ante: 248, 249, 250.
- Vučak, Ivica: 117, 122, 193, 338, 346, 348, 361, 368, 370, 406, 407, 415, 423, 425, 433, 449, 450, 451, 452.

- Vučak, Mijo: 368, 381, 387, 400, 401, 411, 412, 420, 429.
- Vučak, Milijan (pripadnik jedinice ATG): 114, 115.
- Vujević, Marko: 406, 410, 414, 418, 425.
- Vujević, Frano (član zapovjedništva Domobranske bojne u općini Bugojno): 91, 280.
- Vujević, Stipe: 76.
- Zagorac : 74.
- Zahirović, Džemka: 386, 391, 427, 429.
- Zahirović, Esfendijar: 120.
- Zahirović, Sabina: 120, 344, 359.
- Zečević, Ante: 69.
- dr. Zelić: 417.
- Zelić, Frane: 410.
- Zelić, Miroslav: 406, 408.
- Zelić, (Pere) Nikica: 314.
- Zelić, Stipica: 408, 422.
- Zelić, (Slavka) Zdravko (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 295.
- Zelić, (Vlade) Zlatko "Zec" (zapovjednik voda vojne policije iz sastava 104. HVO brigade "Eugen Kvaternik"): 119, 120, 319, 427, 428, 430, 431, 432.
- Zelić, Željko: 51, 227, 254, 268.
- Zimerman, Voren: 35.
- Zovko, (Stipe) Alojzije: 318.
- Zulić, (Hazima) Nedžad: 128, 131, 133, 147, 189.
- Zulum, Hamdija: 345.
- Živko : 285.
- Živko, Dragan: 392, 411.
- Živko, (Nike) Ilija (član zapovjedništva brigade "Eugen Kvaternik"): 91, 289, 419.
- Živko, (Marka) Ivo: 303.
- Živko, (Nike) Vinko zv. Amidža: 309, 437.
- Žulj: 393.

- Žulj, Ivica: 75.
- Žulj, Martin: 427, 429, 430, 433, 434.
- Žulj, Miroslav: 411.
- Žulj, Zdeno: 427, 429, 430, 431, 432.
- Žuljević, Vinko-Klica: 75, 258, 406, 411, 420, 429.

Nadimci i dr.

- Adis iz Turbeta: 393.
- Ante (slikar): 459.
- fra Bruno: 425.
- Ivoš zv. "Maja": 430, 432, 433, 434.
- "Koča": 460.
- Meho iz Mostara: 387, 399.
- Minka iz Mostara: 387.
- Mirzeta (konobarica): 352.
- "Tarzo": 430, 431, 432, 433.
- "Zolja": 432.
- Zulu: 459.

REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA

- Akmačići: 361, 362, 363.
- Aleksandrija: 19.
- Alići: 145, 163.
- Antiolija: 19.
- Australija: 73.
- Austrija: 65, 463.
- Austrougarska: 18, 20.
- Bagarića gaj: 113, 117, 131, 132, 151, 164, 169, 173, 177, 182, 189, 230, 364.
- Balkan: 18.
- Banja Luka: 39, 147, 189.
- Barica (s.): 21.
- Beč: 78.
- Beli Manastir: 68, 264, 265.
- Beograd: 25, 31, 36, 42, 225.
- Bihać: 37, 38.
- Bilje: 264, 265.
- Bistrica: 96.
- Bjelovar: 66
- Blagaj: 61.
- Bojska: 146, 171.

- Bosna i Hercegovina: 9, 10, 11, 19, 20, 23, 24, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 47, 48, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 81, 82, 83, 84, 86, 88, 90, 92, 95, 101, 102, 107, 108, 109, 127, 142, 152, 219, 225, 226, 231, 239, 240, 244, 245, 246, 247, 365.
- Brčko: 31.
- Bristovi: 88, 101, 103, 109, 177, 182, 189, 228, 335, 407, 412, 415, 418, 422, 423, 440, 444.
- Bugojno: 9, 10, 11, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 31, 44, 49, 50, 60, 63, 64, 65, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 99, 100, 102, 103, 108, 109, 112, 113, 114, 118, 130, 135, 136, 137, 138, 142, 144, 145, 146, 147, 164, 167, 168, 169, 170, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 183, 184, 185, 189, 193, 194, 195, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 211, 213, 215, 220, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 321, 241, 244, 248, 249, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 262, 264, 266, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 275, 276, 277, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 325, 326, 327, 328, 329, 332, 335, 336, 342, 343, 349, 351, 352, 354, 375, 358, 362, 366, 372, 380, 384, 388, 391, 392, 396, 397, 400, 407, 410, 412, 414, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 434, 437, 438, 439, 443, 445, 448, 450, 453, 455, 457.
- Busovača: 43, 44, 50, 97, 226, 240, 241, 242, 244.
- Carigrad: 19.
- Cazin: 37, 38.
- Cazinska krajina: 39.
- Ceribašići: 145, 167.
- Crkvine: 194, 195.
- Crna Gora: 37.
- Crniče: 22, 109, 114, 120, 121, 124, 145, 146, 147, 189, 198, 199, 201, 202, 203, 354, 359, 369, 376, 381, 384, 386, 394, 401, 402, 450.
- Crnički podovi: 109, 110, 111, 116, 140, 358, 419, 436.
- Čapljina: 44, 61, 62, 226, 242, 244, 418.

- Čaušlije: 109, 117, 167, 174, 352, 385, 388, 389, 427.
- Čehajići: 146, 203.
- Češka: 65.
- Čipuljić: 9, 24, 85, 87, 88, 90, 248, 249, 250, 251, 415.
- Čitluk: 44, 225, 241, 244, 428.
- Čatića kuća: 362.
- Ćurčića Lug: 88, 366, 428.
- Daljan: 81.
- Derventa: 31.
- Dilber kuća: 340.
- Donja Vrbanja: 119, 120, 140, 335, 344, 358, 373, m374, 375.
- D. Boganovci: 109.
- Donjići: 166, 170, 179, 180.
- D. Dolac: 196.
- Donji Vakuf: 17, 22, 25, 81, 86, 87, 88, 143, 145, 147, 166, 169, 181, 197, 203, 212, 213, 258, 342, 346, 352, 359, 373, 392, 396, 453.
- Drava: 18.
- Drina: 31.
- Drvetina: 428.
- Dubovik: 163, 164, 363, 377.
- Dubrovnik: 62.
- Dur Dolac: 145.
- Duša: 96.
- Evropa: 32, 34, 35, 41, 73.
- Fojnica: 31, 44, 226, 242, 244.
- Gaj (naselje): 101.
- Gaj: 404, 406, 408, 410, 411, 417.
- Galića kuće: 373, 375.
- Galići: 338.
- Garačići: 426, 427.
- Glamoč: 147, 177.
- Glavice: 147, 172, 201, 210, 394, 434.
- Golinjevo: 147, 187, 188.
- Golo brdo: 173.

- Gorica (brdo): 88, 122.
- Gorica (selo): 95.
- Gornja Vrbanja: 114, 115, 116, 117, 118, 169, 171, 172, 173, 174, 178, 179, 183, 184, 187, 188, 189, 230, 338, 358, 362, 373, 375, 402.
- Gornji Vakuf: 17, 21, 22, 25, 35, 44, 62, 77, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 103, 113, 114, 147, 170, 171, 172, 180, 182, 184, 185, 196, 210, 211, 225, 241, 244, 248392, 406, 411, 412, 417, 418, 420, 421, 423, 426, 428.
- Goruša: 365, 366, 388, 392, 396, 427, 457.
- Grac: 38, 48.
- Gračanica: 145, 198, 248, 286, 377, 378, 379, 427, 428, 432, 437.
- Gračanica (rudnik): 103.
- Gradačac: 31.
- Grižići: 146, 170.
- Gromile: 101.
- Grude: 41, 43, 44, 46, 63, 67, 84, 85, 225, 227, 239, 240, 241, 243, 244, 246, 252, 253, 262, 273, 275, 276, 284, 343, 380.
- Guvna (s): 352, 452.
- Hadžibegovića gaj: 439.
- Hadžibegovića kuća: 361, 440, 443.
- Hag (Haag): 11, 219, 222, 231.
- Hapstići: 145, 163.
- Harambašića kuća: 382.
- Harambašići: 338.
- Hercegovina: 29, 36, 61, 63, 95, 330, 412, 420.
- Hercegovačka regija: 92.
- Here: 124.
- Hevit: 59.
- Hrasnica: 96, 421.
- Hrvatska: 10, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 51, 52, 60, 62, 63, 64, 65, 73, 75, 76, 77, 78, 83, 87, 91, 92, 95, 107, 224, 225, 226, 227, 228, 239, 240,

- 257, 260, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 273, 274, 276, 278, 282, 285, 286, 421, 426, 430.
- Humac (s): 99, 100, 102, 366, 426.
 - Huskića kuća: 362.
 - Imotski: 85.
 - Istočna posavina: 260.
 - Italija: 20, 31, 74.
 - Ivoš: 352.
 - Jablanica: 44, 94, 244.
 - Jadransko more: 31.
 - Jajce: 20, 22, 25, 44, 94, 146, 147, 172, 176, 182, 244.
 - Jaklić (naselje): 337, 345, 360, 403, 427, 121, 451.
 - Jazvenik: 423.
 - Jerusalem: 19.
 - Jugoslavija: 19, 20, 20, 21, 22, 30, 31, 39, 44,81, 83, 84, 138, 222, 223, 239, 245.
 - Jurčevića kuća: 362.
 - Kakanj: 44, 244.
 - Kanada: 73.
 - Kandija: (s.): 99,100.
 - Kandija: 109, 110, 113, 362, 374, 381, 383, 390, 406, 412, 418, 432, 439, 440, 444, 453, 455, 456.
 - Kandija (poligon): 151.
 - Kandijski most: 123, 181, 338, 358, 366, 382.
 - Kaonik: 50.
 - Karabegove kuće: 376.
 - Karadže: 347, 356, 383, 385, 404, 408, 427.
 - Karađorđevo: 36, 37, 38, 40, 225.
 - Karamustafići: 95.
 - Karaula: 147, 214.
 - Kaštel: 18.
 - Kiseljak: 44, 244.
 - Kladuša: 37, 38.
 - Klepići: 101.

- Kninska krajina: 25.
- Komar: 87.
- Konjic: 44, 73, 94, 147, 179, 225, 241, 244.
- Kordići: 122, 145, 194, 195, 347, 351, 355, 388.
- Kosovo: 34.
- Kotezi: 147, 185.
- Kotor Varoš: 44, 244.
- Kreševo: 44, 244.
- Kukavice: 147, 185.
- Kula: 228, 437.
- Kupres: 17, 20, 22, 44, 6385, 86, 87, 89, 93, 109, 146, 185, 186, 204, 225, 241, 244, 258, 415.
- Kupreška visoravan: 86.
- Kupreška vrata: 86, 258.
- Kute: 95, 97, 147, 186.
- Limes (na Savi): 17.
- Liske: 441, 446.
- Livno: 44, 54, 60, 109, 147, , 178, 186, 187, 188, 214, 226, 242, 244, 436
- Lozica: 66.
- Lug (s): 109.
- Lug: 352, 381, 427.
- Ljubuški: 44, 61, 225, 241, 244.
- Manjići: 146, 171.
- Mejnik: 94.
- Mikulićeva kuća: 360.
- Mostar: 20, 31, 36, 43, 44, 48, 54, 56, 61, 63, 94, 145, 196, 226, 242, 244, 247, 254, 256, 280, 325, 326., 387, 408, 421.
- Muratspahića kuća: 362, 402.
- Neum: 44, 226, 242, 244, 406, 410.
- Nirnberg (Nürnberg): 223.
- Novi Travnik: 44, 63, 92, 93, 96, 97, 98, 99171, 244, 328, 329, 412.
- Neretva: 60, 61.
- Njemačka: 31, 358.

- Oborci: 147, 213.
- Okašnica: 193, 195, 197, 210, 211, 212, 214, 215, 346.
- Ortiješ: 61.
- Osijek: 63, 66, 260, 261.
- Paraćin: 416.
- Pajić Polje: 102, 407, 411, 412, 420, 428, 430, 437.
- Planica: 100.
- Ploče: 60, 61, 428.
- Počešće: 164, 165, 169.
- Poriče: 249, 416.
- Posušje: 44, 244.
- Potkraj: 381.
- Prozor: 44, 63, 89, 92, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 244, 403, 412.
- Prusac: 17, 18, 20, 146, 169, 250, 422, 423.
- Pirići: 352.
- Radošev gaj: 173.
- Raduša: 17, 438.
- Raduški kamen: 436.
- Rastičevo: 258.
- Resnik: 424.
- Restova: 329.
- Ribičićeva kuća: 412.
- Rim: 19.
- Ripci (selo): 94.
- Rastovo: 407, 414.
- Rosulje: 109.
- Rovna: 362, 422.
- Sandžak: 34.
- Sarajevo: 9, 21, 22, 38, 47, 59, 390.
- Saraj Vilić: 147.
- Sava: 17.
- Sebešić: 21.
- Sinj: 66.
- Sisak: 66.

- Sjedinjene Američke Države: 32, 34, 35, 73.
- Sjeverna Hercegovina: 102.
- Sjeverozapadna Hercegovina: 124, 108, 227.
- Skender Vakuf (Dobretići): 44, 244.
- Skender Vakuf: 147, 177, 182.
- Skopljanska kotlina: 17, 18, 20, 21.
- Skoplje (Uskoplje): 18.
- Slano: 66.
- Slavonski Brod: 76, 257.
- Slovenija: 25.
- Slunj: 66.
- Solin: 17.
- Split: 42, 60, 61, 66, 72, 73, 76, 89, 225, 257, 420.
- Srbija: 21, 32, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 225.
- Srednja Bosna: 35, 60, 97, 102, 248, 328, 330.
- Srednjobosanska regija: 92.
- Staro selo: 147, 181.
- Stolac: 44, 61, 226, 242, 244, 418.
- Ston: 66.
- Straža: 18.
- Stublići: 344.
- Stublička glavica: 117, 119, 338, 401.
- Sultanovići (naselje): 123.
- Sultanovići: 348, 350, 369, 370, 392, 393, 397, 404, 405, 429.
- Susid: 18.
- Šćipe: 95.
- Šipovo: 86.
- Široki Brijeg: 44, 61, 226, 242, 244.
- Šistov: 404.
- Tikveš: 37, 40, 225.
- Tomislavgrad: 44, 46, 60, 89, 92, 108, 225, 241, 244, 280, 281, 420.
- Travnik: 20, 31, 87, 93, 146, 200, 206, 214, 244, 351, 426.
- Trebinje (Ravno): 44, 244.
- Trnovača: 95, 96, 99, 412, 428.

- Turbe: 38, 393, 405.
- Turska: 34.
- Tuzla: 39.
- Udiljci: 387.
- Udurlije (s): 101, 109.
- Uzričje: 96.
- Vareš: 44, 244.
- Varaždin: 66.
- Vašington: 58, 59.
- Vedro Polje: 117, 167, 174, 352.
- Velika Britanija: 39.
- Vesela: 18, 145, 146, 174, 199, 200, 202, 426, 427, 428, 449.
- Vileši: 145, 168.
- Vinac: 18.
- Vinkovci: 66.
- Visoko: 147, 178.
- Vitez: 44, 92, 98, 244.
- Vizantija: 19.
- Vlašić: 351.
- Voljevac: 147, 180.
- Voljice: 211.
- Vran (planina): 95.
- Vranica: 17.
- Vrbanja: 9, 10, 11, 22, 88, 93, 99, 100, 102, 103, 107, 109, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 124, 126, 129, 130, 131, 132, 134, 139, 141, 143, 144, 145, 146, 147, 164, 165, 169, 174, 177, 181., 183, 184, 185, 186, 187, 204, 205, 215, 230, 227, 228, 229, 230, 231, 338, 339, 340, 344, 346, 358, 359, 361, 365, 367, 369, 373, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 384, 387, 392, 394, 401, 402, 403, 404, 407, 412, 417, 420, 425, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 439, 442, 443, 444, 445, 446, 448, 449, 453, 455.
- Vrbas: 17, 22, 87, 100, 164, 165, 167, 169, 173, 174, 178, 181, 336, 337, 338, 345, 351, 352, 353, 360, 361, 366, 372, 376, 377, 378, 394, 403, 446, 451.

- Vrbas (rijeka): 109, 111, 116, 117, 120, 123, 131, 134, 135, 151.
- Vrpeć: 22, 109, 146, 175, 176, 209, 214, 350, 369, 381, 386, 388, 390, 391, 392, 393, 404, 427, 434, 435, 449.
- Vrse (selo): 96.
- Vučipolje: 109, 391, 428.
- Vukovar: 37, 63.
- Zagreb: 31, 35, 36, 37, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 53, 59, 62, 64, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 76, 77, 89, 107, 225, 239, 240, 257, 262, 263, 266, 267, 273, 274, 275, 276, 278, 388.
- Zanesovići: 145, 193.
- zapadna Bosna: 37.
- zapadna Hercegovina: 31, 39, 63.
- Zeleni put: 231, 336, 338, 339, 344, 346, 401, 402, 403, 404, 405, 431, 449.
- Zenica: 50, 90, 95, 98, 416, 417, 426, 428.
- Zijamet: 24.
- Zlavast (s): 141, 356, 374, 377, 382, 383, 398, 411, 454, 457.
- Zlo selo: 86.
- Ždrimci: 96.
- Ženeva: 102, 222, 227.

SKRAĆENICE

- **a/a** = ad akta
- **AK-47** = Automat Kalašnjikov 47
- **AP** = Automatska puška
- **A RBiH** = Armija Republike Bosne i Hercegovine
- **ATG** = Antiteroristička grupa
- **BiH** = Bosna i Hercegovina
- **B/K** = borbeni komplet
- **BMW** = Marka automobila- Bauerische Motorwerke -Bavarska motorna industrija,
- **BNT** = "Bratstvo" Novi Travnik
- **br.** = broj
- **BVP M-80** = Borbeno vozilo pješadije M-80
- **cm** = centimetar
- **ČMB** = Četa minobacača
- **ČTO** = Četa teritorijalne odbrane
- **DD (dd)** = Dioničarsko društvo
- **DEM** = Deutsche Mark (Njemačka marka)
- **dr.** = drugi
- **DSS** = Demokratski socijalistički savez
- **FČ** = Formacijski čin
- **FVES** = formacijska vojnoevidenciona specijalnost
- **GS** = Glavni stožer

- **HD** = Hrvatsko društvo
- **HDZ BiH** = Hrvatska demokratska zajednica Bosne i Hercegovine
- **HKD** = Hrvatsko kulturno društvo
- **HOS** = Hrvatske obrambene snage
- **HRD** = Hrvatski dinar
- **HRSS** = Hrvatska republikanska seljačka stranka
- **HSS** = Hrvatska seljačka stranka
- **HV** = Hrvatska vojska
- **HVO** = Hrvatsko vijeće obrane
- **HZ H-B** = Hrvatska zajednica Herceg-Bosna
- **IPD** = Informativno-propagandna djelatnost
- **itd.** = i tako dalje
- **IZM** = Istureno zapovjedno mjesto
- **jed.** = jedinica
- **JMBG** = Jedinostveni matični broj građana
- **JNA** = Jugoslovenska narodna armija
- **KE MUP-a** = Krivična evidencija MUP-a
- **kg** = kilogram
- **km** = kilometar
- **kom** = komada;
- **Kv** = Kvalifikovani
- **KZ** = Kriptozaštita
- **KzR** = Komanda za razvoj
- **LRL** = Laki raketni lanser
- **m** = metar
- **M** = Muško
- **mm** = milimetar
- **MB** = Minobacač
- **MORH** = Ministarstvo obrane Republike Hrvatske
- **MP** = Mjesto pečata
- **MRUD** = Mina rasprskavajuća usmjerenog dejstva
- **mtap** = motorizovani artiljerijski puk
- **MTS** = Materijalno tehnička sredstva

- **MUP** = Ministarstvo unutrašnjih poslova
- **m/v** = Motorno vozilo
- **MZ** = Mjesna zajednica
- **NATO** = North Atlantic Treaty Organization (Sjevernoatlantski NATO-pakt)
- **NDH** = Nezavisna država Hrvatska
- **neož.** = Neoženjen
- **NOŠ** = Nezavršena osnovna škola
- **nezaposl.** = Nezaposlen
- **OG** = Operativna grupa
- **oj** = organizaciona jedinica
- **ONK** = Organizacija novačenja i kadrova
- **ONP** = Operativno nastavni poslovi
- **OpŠTO** = Opštinski štab Teritorijalne odbrane
- **org.** = organizaciona
- **OS** = Oružane snage
- **OŠ** = Osnovna škola
- **OZ** = Operativna zona
- **OZSZ** = Operativna zona Sjeverozapadna Hercegovina
- **PAM** = Protivavionski mitraljez
- **PAT** = Protivavionski top
- **partbr** = partizanska brigada
- **pbr** = pješadijska brigada
- **person.** = personalna (služba)
- **PKT** = Protivoklopni (protivkolski) top
- **PM** = Puškomitraljez
- **PM M-84** = Puškomitraljez M-84
- **POG** = Protivoklopna grupa
- **poljopr.** = poljoprivrednik
- **pov** = povjerljiv
- **PROM-KD** = Protivpješadijska rasprskavajuća odskočna mina
- **PS** = Policijska stanica
- **PTT** = Pošta, telefon, telegraf
- **PZO** = Protivzračna odbrana

- **Rap** = Raketni artiljerijski puk; rezervni alat i pribor
- **RBiH** = Republika Bosna i Hercegovina
- **red** = redni
- **RO** = Radna organizacija
- **rod.** = rođenje
- **RPG** = ručna protivoklopna granata
- **s.** = selo
- **SAD** = Sjedinjene Američke Države
- **SAO** = Srpska autonomna oblast
- **SDA** = Stranka demokratske akcije
- **SDB** = Služba državne bezbjednosti
- **SDK** = Služba društvenog knjigovodstva
- **SDS** = Srpska demokratska stranka
- **SDS BiH** = Srpska demokratska stranka Bosne i Hercegovine
- **SFRJ** = Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija
- **SIS** = Sigurnosna informativna služba
- **SJB** = Stanica javne bezbjednosti
- **SK BiH** = Savez komunista Bosne i Hercegovine
- **SO** = Skupština opštine
- **SPO** = Srpski pokret obnove
- **spr.** = sprema
- **SR BiH** = Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina
- **SSO - DS** = Savez socijalističke omladine - Demokratskog saveza
- **SSS** = Srednja stručna sprema
- **Str. pov.** = strogo povjerljivo
- **STŠ** = Srednja tehnička škola
- **s/z** = sjeverozapad
- **SUV** = Sistem (Sustav) za upravljanje vatrom
- **ŠK** = Školska sprema
- **ŠTO** = Štab teritorijalne odbrane
- **ŠVK** = Štab Vrhovne komande
- **ŠVK OS RBiH** = Štab Vrhovne komande Oružanih snaga
Republike Bosne i Hercegovine
- **TAM** = Tvornica automobila, Maribor

- **tč** = tenkowska četa
- **TG** = Taktička grupa
- **tj** = to jest
- **TMRP-6** = Tenkowska mina rasprskavajuća probojna - 6
- **TNT** = trinitrotoluol (vrsta eksploziva)
- **TO** = Teritorijalna odbrana
- **TP** = Transportno preduzeće
- **TRD** = Topničko raketni divizion
- **TT** = Marka pištolja
- **TTM** = Tromblonska trenutna mina
- **TV** = Televizija;
- **tzv** = takozvani
- **ul** = ulica
- **UNPROFOR** = Uniter Nations Protection Forces (Zaštitne snage Ujedinjenih nacija)
- **UR** = Urgentni
- **UR BR** = Uredovni broj
- **VBR** = Višecjevni bacač raketa
- **V.d.** = vršilac dužnosti
- **VO** = Vojna oblast
- **V.R. (v.r.)** = Vlastoručno
- **VSS** = Visoka stručna sprema
- **VŠŠ** = Viša stručna sprema
- **ZIS** = Protivtenkovski top Zavoda imena Staljina
- **ZNG** = Zbor narodne garde
- **ZNG RH** = Zbor narodne garde Republike Hrvatske
- **ZV** = zvani
- **ž** = žensko

SADRŽAJ

Predgovor	9
------------------------	---

I

BUGOJNO - RAZVOJ I PRILIKE DO AGRESIJE

(Prof. mr. Muharem Kreso)

Osnovne karakteristike razvoja	17
---	----

II

PLANIRANJE I UČEŠĆE REPUBLIKE HRVATSKE U ZLOČINIMA

(Prof. dr Smail Čekić)

1. Hrvatska nacionalistička ideologija	29
2. Dogovor u Karađorđevu marta 1991.	36
3. Formiranje kolaboracionističke Hrvatske zajednice Herceg-Bosna	40
4. Formiranje Hrvatskog vijeća obrane	48
5. Proglašenje "Hrvatske Republike Herceg-Bosna"	53
6. Logističko osiguranje kolaboracionističkih jedinica	60

III
DOGAĐAJI KOJI SU PRETHODILI ZLOČINIMA
(Doc. dr Muhamed Šestanović - Abdulah Jeleč)

Opšte prilike	81
Događanja u bližem okruženju Bugojna	86
Zaokruženje teritorije Hrvatske zajednice Herceg-Bosna	92
Pokušaj definitivnog stavljanja i općine Bugojno pod kontrolu HVO	99

IV
IZVRŠENJE ZLOČINA U VRBANJI
(Prof. dr Bećir Macić - Edin Ramić)

Neposredne pripreme	107
Izvršenje zločina	117
Golgota u koncentracionom logoru "Akvarijum"	121

V
OBIM, OBLICI I KARAKTERISTIKE
POČINJENIH ZLOČINA
(Prof. dr Bećir Macić - Doc. dr Muhamed Šestanović)

Zločini nad civilima	127
Materijalne štete na stambenim i pratećim objektima	152

VI
ŽRTVE ZLOČINA
(Edin Ramić - Abdulah Jeleč)

a) UBIJENI	161
b) MUČENI I ZLOSTAVLJANI	191

VII
ODGOVORNOST ZA ZLOČINE
(Prof. dr Smail Čekić)

Odgovornost za zločine u Vrbanji	219
--	-----

PRILOZI

A. DOKUMENTI

Br. 1. Odluka "Hercegovačke regionalne zajednice" i "Travničke regionalne zajednice" o formiranju "Zajedničke Hrvatske države" (12. novembar 1991.) ..	239
Br. 2. Odluka o poglašenju "Hrvatske države" u Bosni i Hercegovini (18. Novembar 1991.)	244
Br. 3. Odluka o formiranju Hrvatskog vijeća obrane (8. april 1992.)	247
Br. 4. Naređenje HVO za posjedanje Čipuljića (7. juni 1992.)	248
Br. 5. Dozvola za kretanje u Čipuljiću	249
Br. 6. Dozvola za kretanje u Čipuljiću	250
Br. 7. Naređenje o "ukidanju" teritorijalne odbrane R BiH (8. maj 1992.)	252
Br. 8. Imenovanje HVO Bugojno (7 juli 1992.)	254
Br. 9. Pomoć HVO Republici Hrvatskoj (juli-avgust 1992)	257

Br. 10. Tenkovi iz Republike Hrvatske za HVO (16. juli 1992.)	260
Br. 11. Materijalno - tehnička sredstva iz Republike Hrvatske za HVO Bugojno (3. avgust 1992.)	262
Br. 12. Logistička podrška HVO-u Bugojno iz Republike Hrvatske (6. avgust 1992.)	264
Br. 13. Materijalno - tehnička sredstva za HVO Bugojno (12. avgust 1992.)	266
BR. 14. Odluka o imenovanju ratnog predsjedništva Bugojna (18. septembar 1992.)	268
Br. 15. Savjet za sigurnost HVO Bugojno	270
Br. 16. Zabrana kretanja muslimana (4. oktobar 1992.)	271
Br. 17. Rakete iz Republike Hrvatske za HVO (9. oktobar 1992.)	273
Br. 18. Republika Hrvatska izdaje materijalna sredstva HVO Bugojno (16. novembar 1992.)	275
Br. 19. Ministarstvo obrane Republike Hrvatske snabdjeva HVO Bugojno (28. novembar 1992.)	276
Br. 20. Imenovanje Komandanta Domobranskih postrojbi HVO Bugojno (13. februar 1993.)	279
Br. 21. Komanda domobranske bojne u općini Bugojno (26. marta 1993.)	280
Br. 22. Zabrana izdavanja dozvola Bošnjacima za izlazak iz Bugojna (10. april 1993.)	282
Br. 23. Kadrovi u brigadi "Eugen Kvaternik" u Bugojnu (1. juli 1993.)	289
Br. 24. Kadrovske promjene u HVO Bugojno (7. juli 1993.)	327
Br. 25. Sukob unutar HVO Bugojno (15. juni 1993.)	328

B. S V J E D O Č E N J A

1. Borbeno djelovanje HVO po civilima - Kazivanje S.K. iz Bugojna	335
--	-----

2. Zločini nad komšijama	
- Kazivanje I.Š. iz Vrbanje	338
3. Stalno zlostavljanje Bošnjaka	
- Kazivanje S. K. iz Vrbanje	340
4. Mučenje uz vreli zid	
- Kazivanje M. K. iz Bugojna	342
5. U podrumu je bilo i beba	
- Kazivanje F. V. iz Vrbanje	344
6. Zlostavljanja uz prisilni rad	
- Kazivanje M. Č. iz Donjeg Vakufa	346
7. Oca su mu zaklali i do pola spalili	
- Kazivanje V. K. iz Vrpeći	350
8. Izmasakrirani Bošnjaci bačeni u Vrbas	
- Kazivanje M. S. iz Pirića	352
9. Slavko Šakić zlostavlja Bošnjake	
- Kazivanje E. Č. iz Crniča	354
10. "Prvo ćemo sve popaliti i porušiti, pa ćemo ih onda dokrajčiti"	
- Kazivanje R. D. iz Vrbanje	358
11. Sa Bošnjacima u masovnu grobnicu zakopavali i pse	
- Kazivanje N. H. iz Vrbanje	361
12. Zlostavljanja od radnog kolege	
- Kazivanje M. T. iz Vrbanje	365
13. Mučenje komšija Bošnjaka	
- Kazivanje A. B. iz Vrbanje	367
14. Mučenje i masakriranje starica	
- Kazivanje S. Č. iz Vrbanje	373
15. "Brajo, potjeraj tenk da potaremo balije!"	
- Kazivanje Š. Č. iz Crniča	381
16. "Htjeli su me silovati"	
- Kazivanje A. K. iz Vrbanje	384
17. Urezivanje ustaških simbola u tijela žrtava	
- Kazivanje V. K. iz Vrbanje	392

18. Prisiljavanje da se jedu čikovi cigareta	
- Kazivanje A. K. iz Vrbanje	394
19. Plansko uništavanje kuća	
- Kazivanje I. Š. iz Vrbanje	401
20. U živom štitu	
- Kazivanje B. Š. iz Vrbanje	404
21. Zločini jedinice “Garavi”	
- Kazivanje M. Ž. iz Kandije	406
22. “Švabo”, njemački državljani - zapovjednik HVO postrojbe	
- Kazivanje Z. P. iz Bugojna	410
23. Policajci HVO pljačkaju	
- Kazivanje Z. P. iz Karadža	414
24. Pripadnici HVO sa fašističkim oznakama	
- Kazivanje D. N. iz Bugojna	419
25. Pripadnici HVO svjedoče o zločinima	
- Kazivanje DŽ. A. iz Bugojna	426
26. Teške posljedice nad preživjelim žrtvama	
- Kazivanje M. K. iz Vrbanje	439
27. Prisiljavanje žrtava da vrše perverzne radnje, njihovo raspeće, i masakriranje	
- Kazivanje Z. K. iz Vrbanje	443
28. Cilj je bio uništiti Bošnjake i opljačkati njihovu imovinu	
- Kazivanje N. B. iz Vrbanje	448
29. Grupno silovanje	
- Kazivanje Š. S. iz Donjeg Vakufa	453
30. Noževi pod grlo	
- Kazivanje A.B. iz Bugojna	458

C. R E G I S T R I

a) Registar ličnih imena	465
b) Registar geografskih pojmova	492
c) Skraćenice	502